

Prof. Dr. Dr. Selçuk DEMİRBULAK

AVRUPA BİRLİĞİ
HUKUKU VE EKONOMİ POLİTİKASI
ÇERÇEVESİNDE
MÜZAKERELER

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Prof. Dr. Dr. Selçuk DEMİRBULAK

**AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU VE
EKONOMİ POLİTİKASI**

**ÇERÇEVESİNDE
MÜZAKERELER**

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 193

*Avrupa Birliği Hukuku ve Ekonomi
Politikası Çerçevesinde Müzakereler*

ISBN: 978-605-5614-81-2

© Türkiye Barolar Birliği
Birinci Baskı: Nisan 2011, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Ođuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokak No: 8
06520 Balgat - ANKARA

Tel: (312) 292 59 00 (pbx)
Faks: 312 286 55 65
web: www.barobirlik.org.tr
e-posta: yayin@barobilik.org.tr

Baskı
Şen Matbaa
Özveren Sokađı 25/B
Demirtepe-Ankara
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	9
I. TEMEL İLKELER	29
AT/AB'nin Gelişim Süreci	29
II. TOPLULUK POLİTİKALARI VE MÜZAKERELER	42
Gümrük Birliği	42
1- Üye Ülkeler Arasında Miktar Kısıtlamasının Yasaklanması	45
2- Tarım Politikası	45
3- Serbest Dolaşım	50
a) Emek Faktörü	50
al) Yerleşme	53
a2) 3. Ülke Kişilerinin Serbest Dolaşımı	55
b) Hizmetler	58
c) Sermaye	59
d) Ayrık Durumlarda Kısıtlama	63
4- Taşımacılık Politikası	63
5- Rekabet Politikası	66
a) Devlet Yardımlarının Özel Durumu	68
b) Vergilendirme	70
c) Yasaların Yakınlaştırılması Çabaları	70
6- Ekonomi ve Para Politikası	72
a) Ekonomi Politikası	72
al) Kredi Sınırlamaları ve Ödemeler Dengesi	75
a2) Para Politikası ve Ekonomi	77
a3) Devrevi dalgalanmalar	81
a4) Maliye Politikası	82
b) Para Politikası	85
b1) Avrupa Merkez Bankası	86

b2) Para ve Bankacılık Kurullarının Oluşumu ve Çalışması 1. Dönem	88
b3) İkinci Dönem	90
b4) Üçüncü Dönem	92
7- İstihdam Politikası	97
8- Ortak Ticaret Politikası	100
9- Sosyal Politika	104
a) Avrupa Sosyal Fonu	112
b) Eğitim	113
b1) Mesleki Eğitim	114
b2) Kültürel Alan	115
10- Sağlık Politikası	116
11. Tüketicinin korunması Faaliyetleri	117
12- İletişim Ağı ile ilgili Faaliyetler	120
13- Ekonomik ve Sosyal kaynaşma Faaliyetleri	121
a) Sanayi	121
b) Bölgesel Farkların Giderilmesi ve Yapısal Fonlar	123
c) Araştırma Geliştirme Alanları	124
d) Kalkınma, Gelişme İşbirliği	127
e) Denizaşın Ülke ve Topraklar ile Ortaklık	128
14- Çevre Politikası	130
SONUÇ	133

ÖNSÖZ

31.07.1959'da AET ile başlayan ve dayanağını AB Hukuku'nun ayrılmaz parçası olan Ortaklık Hukuku'ndan alan ilişkimiz 03.10.2005'de AB ile üyelik müzakerelerinin başlama-sına yol açmıştır. Ekim 2005'ten başlayarak günümüze Nisan 2011'e dek sürecin sevk ve idaresinde yapılan hatalar dolayısıyla sadece "Bilim ve Araştırma" başlığı açılıp kapatılabilmektedir. Beş buçuk yılda "Gıda Güvenliği", "Çevre", "Vergilendirme", "Bilişim ve Medya", "Sermaye Dolaşımı", "Telif Hakları", "Ti-care Hukuku", "Avrupa Ötesi Ağlar", "Tüketici Sağlığının Korunması", "Mali Denetim", "İstatistik", "Teşebbüs ve Sanayi" başlıkları açılabilmiştir. . Kıbrıs sorunundan ötürü "Mal Dolaşımı", "Hizmet Kurma ve Sunma", "Mali Hizmetler", "Tarımsal Kalkınma", "Balıkçılık", "Ulaşım", "Gümrük Birliği", "Dış İlişkiler" askıdayken "Ekonomik ve Parasal Birlik", "Enerji", "Eğitim Kültür", "Bölgesel Politikalar", "Yargı ve Temel Haklar", "Bütçe", "Adalet - Özgürlük ve Güvenlik", "Dış Güvenlik ve Savunma", "Emeğin Serbest Dolaşımı" başlıkları da Fransa ve Güney Kıbrıs Rum Kesimince veto edilmişlerdir.

"Rekabet", "Sosyal Politika ve İstihdam" ve "Kamu İhaleleri" başlıkları açılmak için beklemektedirler.

Sonuç olarak müzakere sürecinin iyi yönetilememesi, ciddiye alınmaması, teknokrat kadrolardaki zafiyet, kararlı siyasi irade serdedilmemesi mevcut olumsuz durumu yaratmıştır.

İstanbul, Nisan 2011

KISALTMALAR

AT	Avrupa Topluluğu
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AAET	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	Avrupa Birliği
ABA	Avrupa Birliği Antlaşması
AP	Avrupa Parlamentosu
AMB	Avrupa Merkez Bankası
AMBS (ESCB)	Avrupa Merkez Bankaları Sistemi
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
APS	Avrupa Para Sistemi
APB	Avrupa Para Birliği
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BAB	Batı Avrupa Birliği
CE	Avrupaya Uygunluk
ESK	Ekonomik ve Sosyal Komite
KOB	Katılım Ortaklığı Belgesi
KOBİ	Küçük ve Orta Boy işletme
KEİB	Karadeniz Ekonomik İş Birliği

GİRİŞ

2000’li yıllar askeri güçten ziyade ekonomik ilişkilerin belirleyici olacağı, kent uygarlığına dayanan, tarihi, kültürel, politik, sosyal varlıkların insan kaynakları ile birlikte ekonomik faktörlerle birleşerek oluşturacağı küreselleşen yeni dünya döneminde ticaretin bloklararası cereyan edeceği milleniumdur. Ülkemiz ile Topluluk arasında 31 Temmuz 1959’da ilk resmi temasların başladığı, gümrük birliği temelinde ortak üyelik anlaşmasının imzalandığı 12 Eylül 1963’den 2011 yılına dek süren ilişkilerimizde çeşitli devrevi değişikliklerin özellikle 1980 sonrası olumsuz etkilerine maruz kalmamıza karşın süre giden ekonomik entegrasyonun siyasi entegrasyonla tamamlanması hukuki hakkımızdır. Bilindiği gibi AB Hukukunun ayrılmaz parçası olan Ortaklık Hukukumuzun en önemli kaynağı olan Ankara Antlaşması ortaklık hedefli çerçeve antlaşmasıdır ve bu hakkımızı içerir. Ama ne var ki ekonomik bütünleşmenin irdelenmesi sonucu entegrasyonun yeniden yapılanmasının zorunluluk arzettiğini görmekteyiz.

Bölgesel ekonomik farklılıklarına karşın kalkınmasını tamamlamış büyüme aşamasındaki Ülkemiz Avrasya kıtasında bir “middle power” olarak ağırlığını koymak zorundadır. Bir başka deyişle ülkemiz Avrupa’ya ait olduğu kadar Asya’ya da aittir.

Özellikle 1970’lerin son yıllarıyla birlikte ulusal platformlardan evrensel alana kayan değerler küreselleşmeyi gündeme getirirken dünya ekonomisindeki oluşan resesyonlar da bölgeselleşme çabalarına hız vermiştir. Bu bağlamda Türkiye-AT ekonomik ilişkilerini incelediğimizde 1980’li yıllardan itibaren

olumsuzluklarla karşılaştığını görürüz. Türkiye'nin Avrasya kıtasının "middle power"ı olması Onu Karadeniz, Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Avrupa Topluluğu ile ekonomik ve dış politikaları izlemeye itmiştir. Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik konumu, ekonomik potansiyeli, demokratik geleneği ve kaliteleşmiş insan kaynaklarının varlığı bölgeselleşme sürecinde ağırlığını artırmıştır. Bölgeselleşmenin küreselleşmenin mütemmim cüzü olduğunu unutmaksızın dış ticarete dayalı büyüme modeli Türkiye'nin temel hedefi olmalıdır. Kesintisiz ve sürekli büyüyen Türkiye'nin varlığı Karadeniz Ekonomik ilişkileri üyelerine, Balkan ülkelerine, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine ve Avrupa Birliği'ne istikrar sağlayacaktır.

Ülkemiz Norveç'ten sonra Avrupa kıtasında en zengin su havzasına sahiptir. Kafkasya ise halen bilinen enerji kaynaklarının 3/4'ünü ihtiva etmektedir. Bulduğumuz coğrafyada bunu yönetebilecek, pazarlamasını yapacak Türkiye düzeyinde başka bir ülke bulmak mümkün değildir. 21. yüzyılda odak noktasında olduğumuz bir başka oluşum da, Batı Avrupa'dan Vladivoslak'a kadar uzanan Avrupa ve Asya'nın karşılıklı bağımlılıkları nedeniyle bir bütün oluşturan Avrasya kıtasıdır. Bu itibarla Türkiye'yi G-20, AB, D-8 ECO, KEIB, ICO, TIFTA gibi entegrasyonlarda görmekteyiz.

Bölgemizdeki oluşumları 1990 yıllarının başından itibaren irdelediğimizde Sovyetlerin dağılması sonrası Rusya Federasyonunun Bağımsız Devletler Topluluğunu oluşturarak ruble bölgesi kurmaya çalıştığını ve Amerika Birleşik Devletlerinin de sığ bir anlayışla olaylara tarafsız kalma çabalarını görmekteyiz.

1992'lerden itibaren dış ticarete "super power"ın vizyon kazanarak rota değiştirdiğini Baku-Ceyhan boru hattında ülkemize destek olması ve bu bölgede kendisi ile çekişen Almanya'ya ve Fransa'ya Cardiff Zirvesi'nde endirekt biçimde de olsa tam üyeliğimiz ile ilgili baskı uygulamasını gözlemlemekteyiz.

Büyümenin önemli göstergeleri olan sermaye birikimi, istihdam hacminin genişlemesi, kaynak tahsisinde rasyonalite, üretim faktörleri verimliliğinde olumlu gelişmelerin görüldüğü ülkemizde nüfus artış hızının giderek yavaşlaması yeni tek-

nolojilerin kullanımı, ulaşım, alt-yapı ve hizmetlerin gelişmesi, çevre ekonomisindeki göreceli de olsa duyarlılık, devletin klasik fonksiyonları adalet, maliye, dış politika, iç ve dış güvenlik de dahil olmak üzere yeniden yapılanma ihtiyacının ortaya çıkması, kamunun başta finans sektörü olmak üzere ekonomik yaşamda irrasyonel davranışlardan kaçınmak zorunda olduğunu kavraması Türkiye'nin geleceği ile ilgili olumlu göstergelerdir. Yeter ki yönetimde sevk ve idarede zaafiyet yaşanmasın.

Politikanın oluşmakta olan hukuk olduğu gerçeğinden hareket ederek Avrupa Birliği'nin profesyonelce kullandığı olumsuz ekonomik enstrümanlara karşı profesyonelce çözüm bulup, karşı atağa geçecek birikim ve donanıma sahip teknokrat-bürokrat ihtiyacımız da çok açıktır.

Unutulmaması gereken bir olgu bölgesel bütünleşmelerin başarı kazanabilmesi için ekonomik gelişme farkları arasında uçurum olmaması, ekonomik yapılarda uyum sağlanabilmesi olasılığı ve sosyal olgularda ortak değerlerin varlığıdır. 21. yüzyıl, karşılıklı bağımlılığın varolmanın temeli olduğuna göre ekonomik bütünleşmenin ticareti artırıcı, ileri teknoloji kullanarak optimum üretimi gerçekleştirmek zorunluluğunun sanayii motive edici olumlu öğelerin yanısıra doğan maliyetlerin de paylaşımının zorunluluğunu da getirir. Rekabetin engellenmemesi, hakim durumun kötüye kullanılmasının önlenmesi, üretilen malların kalitelerini artırıp maliyetlerini düşürerek nihai tüketicinin reel gelirin artışı toplumsal refah olgusunu yükselteceğini de bilmekteyiz.

Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında 1959-1963 yılları arasında yapılan 10 toplantı sonucu imzalanan Ankara Antlaşması ortaklık anlayışının çerçevesini çizmiştir. 2000li yıllarda da Avrupa Birliği 'acquis communautaire' müktesebatında temel olan Kurucu Roma Antlaşmasının 238. maddesinden esinlenen Ankara Antlaşması Türkiye ile Topluluk ortaklığının temel ilkelerini saptar. Ankara Antlaşması ABYI oluşturan kurucu antlaşmalar gibi hedef koyan çerçeve antlaşmasıdır. Topluluk üyesi ülkelerle de ayrıca imzalanması onun uluslararası hukuk belgesi olma niteliğini tescil eder. Antlaşmanın belli bir süre ile sınırlanmaması, öngörülen hedeflerin gerçekleşmesine kadar yürürlükte kalacağını bariz temina-

tıdır .Antlaşma daha sonra Kasım 1970de imzalanan Katma Protokolla tamamlanarak nihai hedef olan Türkiye'nin tam üyeliğinin hazırlık, geçiş ve son dönem biçiminde 3 aşamalı bir süreci öngörür.

Hazırlık dönemini izleyen Katma Protokolün ticari hükümlerinin geçici antlaşma ile 01.09.1971de yürürlüğe girmesi geçiş dönemini başlatırken Protokol da 01.01.1973 yürürlüğe girmiştir. Böylece sanayi ürünlerinde gümrük birliğinin aşamalı gerçekleştirilmesi, ihracatın desteklenmesi, mali yardımlar, tarım ürünlerinde süreç içinde büyüyecek tercihli ticaret rejimi dolayısıyla artacak olan tavizler, işçilerin serbest dolaşımı ve yerleşme serbestisi, hizmetlerin imkanlar ölçüsünde serbest dolaşımı, ülkemiz ile AET arasında mevzuat ve politikaların koordinasyonun ve uyumunun sağlanması gibi konulara hayatiyet verilmiştir. Böylece Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında gümrük birliğinin aşamalı biçimde sağlanmasına çalışılarak mal ticaretine uygulanan tüm gümrük vergileri ile benzer etki taşıyan vergilerin, para-fiscal önlemlerin kaldırılarak Birlik dışındaki ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi uygulanması amaçlanmıştır. Bu itibarla üye ülkeler arasındaki tarife ya da kota benzeri kısıtlamalar kaldırılıp, GATT Antlaşması'nın 24. maddesinden esinlenerek mal ve hizmetler için ortak piyasa oluşturmak istenmiştir.

Son basamak ise Ankara Antlaşması uyarınca taraflarca saptanarak kişi, hizmet, mal ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanarak ekonomi politikalarının harmonizasyonu ile mevzuatlar arasındaki çelişkilerin ortadan kaldırılmasına ve tarım alanında da ortak tarım politikası uygulanarak tarımsal ürün ticaretinin geliştirilmesine yöneliktir. Türkiye'nin Antlaşma'nın getirdiği sorumlulukları yerine getirmesinin anlaşılması sonucu taraflar Türkiye'nin Toplulukla bütünleşmesini karara bağlayacaklardır. Ama ne var ki 1970li yıllarda oluşan petrol krizi dolayısıyla bütçesinde ithalatın aşırı yükü Türkiye'yi 1976 yılında Katma Protokolün getirdiği 12 ve 22 yıllık listelerde gümrük vergilerinin düşürülmesi yükümlülüğünü askıya almaya 1978'de de dondurmaya zorlamıştır. 12 Eylül 1980de de Toplulukla ülkemiz ilişkileri kopma noktasına varmıştır. Bütün bunların aşılabilmesi 1986da kurulan ad-hoc komiteleri ile sağlanarak 14 Nisan 1987'de Roma Antlaşması'nun

237. maddesine istinaden Avrupa kıtasında toprağı olan ülke sıfatıyla tam üyelik başvurusu yapılmış ve 1989 yılında da Komisyonun olumsuz raporu ile karşılaşılmıştır.

1957'lerde altı ülke arasında gümrük vergilerini ve ticaretin önündeki sınırlamaları kaldırarak ortak pazar dışındaki ülkelere Ortak Gümrük Politikası izlemeyi hedef alan Roma Antlaşması ekonomik faaliyetlerin harmonizasyonunu sağlayarak ölçek ekonomisinden yararlanıp yaşam kalitesini artırmak istemektedir. Bu nedenle ülkelerarası ticaretin engelleyici tüm kısıtlamalarını, gümrük vergilerini kaldırarak üye olmayanlara karşı ortak gümrük ve ticaret politikaları saptamayı hedeflemişlerdir. Bütün bunların gerçekleştirilebilmesi için de Fontaineblau Zirvesi sonrası üretim faktörlerinden emek ve sermayenin serbest dolaşımının yanısıra mal ve hizmetlerin sirkülasyonu önündeki fiziki sınır geçişi gibi teknik (örneğin işçinin yönetime katılması) ya da mali (katma değer vergisi gibi) engellerin kaldırılarak vergilendirmede mahreçde değil varışta alınma prensibi varıştan mahreçe çevrilmiştir. Ulaşım sektörünün yanısıra tarım sektöründe de ortak politika uygulanması ilkesinden hareketle altı üye ülkenin ekonomi politikasının eşgüdümünü sağlayarak dış ticaret hadleri açıklarını kontrol altında tutmayı amaçlamışlardır. Ayrıca Topluluk içinde Roma Antlaşmasınının 81 ve 82. maddeleri uyarınca rekabeti bozucu, engelleyici, saptırıcı ya da hakim durumun kötüye kullanılmamasının temin edilebilmesi için ulusal düzeydeki müktesabatların birbirleri arasında uyum sağlanması ve Topluluk ekonomik gelişiminde finansal açıdan destek olması için Avrupa Yatırım Bankası kurulması öngörülmüştür. Emeğin istihdamındaki güçlüklerin aşılması ve emekçilerin yaşam düzeylerinin geliştirilmesi düşüncesiyle de Avrupa Sosyal Fonu ihdas edilmiştir. Süreç içinde Beyaz Kitap (White Report) ile iç pazar projesi gündeme gelmiş ve Tek Senetle de bu projenin hukuki mesnedi yaratılmıştır. Bu konuda yapılan projeksiyonlarda Topluluk GSMH' da sağlanacak %45-%65 tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi ile istihdamı genişleteceği ve arz genişlemesinin yaratacağı ölçek ekonomisi ve anti-tekelleşim uygulamalarının yaratacağı kaynak tahsisinde rasyonalitenin rekabetin sınırlandırılmasını önleyeceğini böylece tüketici fiyatlarında %6 düşüş sağlanarak tüketicinin reel gelirinde artış yaratılacağı vurgulanmıştır. Maliye ve gümrük alanlarındaki

ulusal bürokrasilerin ortadan kalkması ile kaynak tahsisinde akılcılığın yanı sıra kaynak sapmalarını da önlemek amacıyla yapısal fonlarda bütçe imkanlarının artırılması zorunluluk arz etmiştir. Bu itibarla Mezzogiorno (İtalya) Extramadura, Galicia, Andalucia (İspanya), Korsika ve denizaşırı toprakları ile (Fransa)'nın yanısıra tüm ülke toprakları ile İrlanda, Portekiz ve Yunanistan bu imkanlardan yararlanmışlardır. Bu anlayış giderek gelişmiş ve çeşitli ortak politikalara hayatiyet verilmiştir. Böylece İspanya, Portekiz, İrlanda, Yunanistan'ın bölgesel ekonomik farklılıkların azaltılabilmesi için Dayanışma ve Uyum Fonu kurulurken tüketicinin korunması, sağlık, mesleki ve özgün eğitim, iletişim, çevre, kültür, enerji, sanayi, ulaştırma ve araştırma-geliştirme alanlarında ortak politikalar oluşturuldu. Ayrıca sınai hakların korunabilmesinin ötesinde mal ve hizmetlerin engelsiz dolaşımı için tek bir kayıt sistemi ile Topluluk markasını ulusal boyutun ötesine taşıyıp tek tip kurala tabi tutarak tek pazar tamamlanmaya çalışılmıştır. Bu itibarla sağlık, tüketicinin korunması gibi olmazsa olmaz koşulların yanısıra iç pazara arz edilen ürünlerin kamu yetkilileri tarafından uygunluk denetimi yapılması sağlanmıştır.

Maastricht'le beraber tüm ekonomik, parasal, toplumsal, politika ve kurumların kaynaştırılarak ekonomik ve parasal birliğin tamamlanması amaçlanmıştır. Bu itibarla tek para sistemi, ortak merkez bankası, ortak dış ticaret politikası, kaynaştırılmış mali sistem yaratılmak istenmiştir.

Bilindiği gibi tasarruf eğilimi ile yatırım korelasyonu ekonomik gelişmenin saptayıcılarıdır. Kaynak dağınıklığı sermaye piyasasının gelişmesi ile aşılır bu nedenle rasyonel kaynak tahsisi gelişme ya da büyümenin temel meselesidir. Bu itibarla her ne kadar küreselleşme anlayışı özelleştirmeyi zorunlu kılmışsa da bölgesel ekonomik farklılık nedeniyle bazı yörelerde sanayileşmenin gerektirdiği alt yapı eksiklikleri dolayısıyla reel gelirlerin düşüklüğü hızlı büyümeye olan gereksinim ve yanlış tahsis ya da kaynak sapması dolayısıyla kaynakların kıt olması piyasa ekonomisinin tanzimine bırakmamayı gerektirir. Bu nedenle dış müdahale zorunludur. Bu da fonlar ya da yatırım teşvikleri gibi enstrümanların kullanımını zorunlu kılar. Elbette ki sektörler arası verimlilik farklarının aşılabilmesi de teşviklerle sağlanabilmektedir. Böylece toplam fayda mak-

simize edilerek ortak refah yükseltilebilmektedir. Bu itibarla kamu otoritesi para ve maliye politikalarına dayanarak taban fiyat, sübvansiyon, toprak tahsisi, vergi ve harç muafiyetleri, bürokratik engellerin yok edilmesi vb. araçları kullanır.

Bazen de devlet merkezi anlayıştan sıyrılarak yetkilerinin bir kısmını yerel yönetimlere bırakır. Ama nihai tahlilde dış müdahale her hal-ü karda vardır. Bu şekilde ekonomik parametrelerle yeni bir denge ihdas edilir. Bilindiği gibi ekonomide denge istisna, dengesizlik asıldır. Bu nedenle dengesizliğin izale edilebilmesi için müdahale kaçınılmazdır. Kamunun bu müdahaleleri ile piyasa yetersizlikleri (market imperfection) aşılma istenir. Bu müdahaleler üretim olgusunun önündeki engellerin kaldırılmasına yöneliktir. Vergi teşvikinin araç olarak kullanılması kaynak dağılımı, kaynak yaratma, gelir dağılımı ve istikrar üzerinde etkiler oluşturur. Kamu gelirlerine katılım başlangıçta bireyin harcanabilir gelirinde eksilmeye neden olursa da yatırıma dönüştürülen kamu gelirleri bireyin reel gelirini artırır. Bazı durumlarda da özendirme, önleme amacıyla kural koyma yöntemini kullanan kamu otoritesi sosyal adalet ve refahın tabana yayılabilmesi için de müdahalede bulunabilmektedir. Politika araçlarına baktığımız da kamu otoritesinin, dünya ekonomileri ile bütünleşebilmek için rekabet olgusunu koruma saiki ile hareket ettiğini görebiliriz. Bu itibarla Güm-rük Birliği ile amaç üretimi pazar için yaparken kaliteyi yükseltip fiyatı düşürerek tüketicinin reel gelirini artırmaktır. Bu da üretim teknolojilerini yenilemek, ölçek ekonomilerinden yararlanmakla olasıdır. Böylece pozitif içsel ve dışsal tasarruflardan faydalanmak gündeme gelir. Öte yandan mikro, küçük ve ortaboy işletmeler zorunlu olarak pazar için üretim yapmak durumunda kalırlar. Bu da korporatif anlayışın hizmet içi eğitimle gelişmesine yol açar böylece yeni teknolojiler uygulayarak uluslararası piyasaya uyum sağlama çabası içinde olan çırak-kalfa-usta emeklerinin kalitesini artırmak zorunluluğunu hissederler.

Avrupa'nın bütünleşme olgusu 13. yüzyılda başlamıştır. Bu süreç sırasında Avrupa soyut bir "Türk tehlikesi" düşüncesi taşımaktaydı. Oysa ki batıdaki sorunlar büyük ölçüde kendi aralarında var olmuştur. 100 yıl mezhep savaşları sonrası, 1648'de Westphalia Barış Kongresini müteakip protestan mezhebi ta-

nunmuş ve tek olma özelliğini yitiren katolik mezhebi ile denge oluşturmuştur. Kongre sonucu Papa da, Vatikan da bağımsız, eşit, laik devlet anlayışı ve sınırlara saygı ilkesi gelişmiştir. Yalnız son derece küçük devletlerin ortaya çıkışı zorunlu olarak kolektif güvenlik sistemini yaratmıştır. Günümüzde Orta Avrupa ve Balkanlarda benzer mikro devletlerin ortaya çıkışı ve Nato'nun işlev değiştirilerek kapitalist ekonomik sistemin işleyişinin engellenmemesini temin çabasını (25.03. 2011 tarihli Libya'ya müdahale kararı somut örnektir) anımsamakta yarar var sanırım. İster 13. yüzyıl, ister 17. yüzyıl isterse 21. yüzyıl olsun "Türk tehlikesi" boyut değiştirerek -fütuhattan... farklı medeniyet anlayışına dek süregelen gerçeklerle ilgisi olmayan bir dizi şizofrenik yaklaşımlardır.

Şurası bir gerçektir ki, Türklerin anayurdu hem Avrupa hem Asyadır. Osmanlıdan önce de Kıpçak Türklerini Avrupa'da görmek olasıdır. Yani Türklerin anayurdu Macar ovalarından bugünkü Moğolistan'a kadar yayılmaktadır. Amacımız anlamsız etnik tartışmalara girmek değil, ama yadsınamaz bir gerçek bizim asyalı olduğumuz kadar avrupalı, avrupalı olduğumuz kadar asyalı olduğumuzdur. Yani kısaca avrasyalıyız. Coğrafi bir sorun olmadığına göre değişik uygarlık anlayışının temelini teşkil eden din farkına gelince Uygurlar tarafından kurulan ilk müslüman Türk Devleti Karahanlılardan laik Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar dini öz kültürümüzle yorumladığımız bir gerçektir. Türk Hukuk Tarihi incelendiği zaman İslamiyet öncesi, İslamiyetin kabulünden Tanzimat'a kadar olan dönem, Tanzimattan Cumhuriyetin ilanına kadar ki dönem ve Cumhuriyet sonrası evrelerde bu durum açıkça görülebilir. Batının adalet duygusu yerine çifte standartla, bilimsel gerçeklerden uzak argümanlarla üyeliğimize yaklaşımı aktif ekonomi politikte ve AB Hukuku teknikleri ile verilecek hukuki mücadele ile aldedinilebilir.

Batıda parasal entegrasyona ilk örnek 1865'de Fransa, Belçika, İsviçre, İtalya ve Yunanistan arasında döviz kurlarının düzenlenmesi ile para birliğinin kurulması gösterilebilir. Daha sonra da İsveç, Danimarka ve Norveç arasında 1870'de İskandinav Para Birliği kurulmuşsa da her iki para birliği yaklaşık 55 yıl yürürlükte kalmış ve 1. Dünya Savaşı sonrası ağırlaşan ekonomik koşullar nedeniyle yürürlükten kalkmışlardır. Ama

batıda halen geçerliliklerini koruyan entegrasyonlar da vardır. 1832 Alman Gümrük Birliği sonucu 1847'de Prusya Merkez Bankası'nın tüm Alman devletlerinin ortak merkez bankası olması, Belçika-Lüksemburg para birliği örnek olarak verilebilir. 01.01.1999dan itibaren Avrupa Birliği'nin 11 üye devleti sınırları içinde kullanılmaya başlanan ortak para biriminin başarılı bir biçimde uygulanması gerek bu ülkelerde ve gerekse para birliğine dahil olmayan ülkelerde makro ekonomik göstergelerde olumlu gelişmeler yaratmıştır. Bu itibarla iktisadi büyüme oranları artmış, istihdam kapasitesi genişlemiştir. Dış ticarete de fazla verilmiştir. Yalnız söyleyegeldiklerimizin gerçekleşmesinin önkoşulları vardır. Bunlar da gerek emek piyasasında, gerek mal piyasasında yeniden yapılanmalardır. Öte yandan mali harmonizasyon da reforma tabi tutulmuştur. Emek piyasalarının yeniden düzenlenmesi yapısal olumsuzlukları gidereceğinden işsizlik oranının gerilemesini meydana getirecektir. Dolayısıyla kamu giderleri ve borçları daralacaktır. Kamu maliyesindeki bu gelişmeler büyümeyi de pozitif etkiler. Mal piyasasının yeniden yapılanması ise faktör verimliliğini olumlu etkileyerek etkinlik olgusunu arttıracaktır. Böylece sermayenin marjinal etkinliğindeki olumlu gelişme, yani girişimcinin yatırım sonucu elde edeceği gelir, yatırıma ayırdığı miktarın faiz gelirinden yüksek ise kamu borçlarında daralma yaratarak kamu maliyesinde de olumlu gelişmeler ortaya çıkaracaktır. Ayrıca yatırımların artışı işsizlik olgusunu geriletirken gayri safi yurtiçi hasılda artış yaratacaktır. Elbette ki tüketim standartında da olumlu gelişmeler olacaktır.

AB üye ülkelerinde kamu maliyesi disiplininin başarıya ulaşması enflasyonun düşük seyretmesini ve kamu borçlarına ihtiyacını gerileteceğinden uluslararası arenada faiz de gerileyecek dolayısıyla yatırımlar artacaktır. Bu olgu da AB üyesi olmayan çevre ülkelerin GSYİH'larında sınırlı da olsa %1 düzeylerinde bir gelişme yaratabilecektir. Eğer emek piyasası ve/veya mal piyasası yeniden yapılanmaz ise işsizlik oranlarında yükseliş dolayısıyla üretim kapasitesinde daralma husule gelecektir. Gelirdeki gerileme tüketimde de daralma yaratacaktır. Bu kamu maliyesinin disiplinden uzaklaşmasına yol açacaktır. Kamu giderleri artışı borç miktarında genişleme yaratırken ortak para biriminin riski de yükselecektir. Günümüzde Portekiz, İrlanda, Yunanistan'da, belli ölçülerde İspanya hatta İtal-

ya'daki sorunun kökeni bu olguya dayanmaktadır. Bu yükseliş AB'nin dışında kalan ülkelerde yükselen faiz oranlarının yatırımlarda daralmaya dolayısıyla üretim kapasitesinde olumsuz gelişmeler yaratmasına yol açacaktır.

Keynezyen görüş uyarınca yatırımlar gelire ve faiz haddine bağlıdır. Yatırım fonksiyonun da gelire doğru ve faiz haddi ile ters yönlü ilişkisi vardır. Gelirdeki değişimler talepte kaymalara ve aynı faiz haddinde yatırım miktarlarında değişikliklere yol açar. Tüketim malları talebindeki genişlemenin yatırım malları talebinde daha büyük artışa sebep olmasını hızlandıran etkisi ile açıklayabiliriz. Tüketim malları talebindeki genişlemenin uyarılmış yatırımlarda yol açacağı artış sermaye hasıla oranınca belirlenir. Bu oranın artması tüketim malları talebinin uyardığı yatırım malları talebini de artırır. Ayrıca her zaman için ekonomide sermaye mallarının amortismanı ölçüsünde yapılması akılcılığın gereği olan ikame yatırımlarını da unutmamak gerekir. Toplam talebin tüketim, yatırım, devlet giderleri (devletin tüketim ve yatırım harcamaları) ve ihracat-ithalat farkı olduğunu unutmaksızın kısa dönemde milli gelirin belirlenmesinde çok etkili olduğunu bilmekteyiz. Zira üretim kapasitesini kısa dönemde değiştirmek, artırmak olası değildir. Dolayısıyla toplam arz milli gelirin belirlenmesinde son derece sınırlı bir etkiye sahiptir. Yatırımlardaki artış çoğaltan etkisi ile milli gelirden ve de istihdam artışında etkili olur. Toplam harcamaları meydana getirenlerin herhangi birimdeki artış toplam talep eğrisinin (fiyatlar genel düzeyi sabit kalmak şartıyla) artışına ve milli gelirin artışına -talep şoku yaratarak yol açar. Toplam talep ile toplam arzı eşitleyen fiyatlar genel düzeyi bir başka deyişle makroekonomik dengeyi etkileyecek tüketim ve yatırım orijinli talep kaynaklı şokların etkileri Euro alanı içerisindeki yeniden yapılanmaların başarıları ile direkt bağlantılıdır. Talep şoku üye ülkelerin GSYİH azalmasına dolayısıyla yatırımlarda ve istihdam kapasitesinde daralmaya yolaçması durumunda kamunun transfer harcamaları zorunlu olarak artacaktır. Bütün bunlar Birlik üyesi olmayan ülkelerde de üretimde daralmaya yol açacaktır. Euro alanında yeniden yapılanma şu ya da bu nedenle gerçekleşmez ise talep şoku kamu gelirlerinin düşmesini ve kamu giderlerinde de kısıtlama yaratacaktır Zira kamu açıklarının %3'ün üzerine çıkmaması üye ülkelerin onayladığı istikrar ve büyüme antlaşması ge-

reğidir. Bütün bu olgular da üretimde geniş çaplı bir daralma yaratacaktır.

Eğer yukarıda sıraladığımız varsayımlardan farklı bir durumla ilk muhakemeyi geliştirecek olursak örneğin Avrupa Birliği üyelerinin tümü değil de bir bölümünde oluşacak talep şoku yeniden yapılanmanın gerçekleşmemesi nedeniyle bu ülkeleri olumsuz etkilerken euro alanında da derin yaralar açacaktır. Faiz oranları düşecektir. Bu koşullar altında talep şokunun dışında kalan Birlik üyesi ülkelerde ise düşen faiz oranları toplam faiz etkisi üzerinde denge unsuru fonksiyonunu icra edecektir.

1999'dan başlayarak iki mali yıl kaydı para ve 2001'den itibaren de efektif olarak işlev gören Euro, ülkemizde makro ekonomik dengelerde ve dış ticaretimizde etkisini hissettirmektedir. Yapısal yenilenmenin başarılı uygulanması ekonomik ve parasal birlik üyelerinin refahına olumlu katkıda bulunur ve düzenli olarak iktisadi büyümelerini sağlarken ülkemiz açısından da dış ticareti artırıcı etkisini gözlemlemek olasıdır. Yapı strüktür verilerinin bir bütünüdür. Bu verilerin en önemlileri de ekonomik faaliyetlerin fiziksel koşulları, teknik koşulları, hukuki mevzuat, toplumsal örgütlenme ve etik kavramlardır. Yapı bir anlamı ile istikrar olmayan ve sürekli devinimde olan bir denge dir. Yapı aynı zamanda belirli bir dönemde diğerlerine nazaran daha düzenli görünen bir ekonomik bütünün fonksiyonudur. Euronun tek para olarak dış ticarete ve mali işlemlerde hakimiyetini hissettirmesi kur dalgalanmasının önüne geçerek tasarruf yaratması Avrupa Birliği vatandaşlarının harcanabilir reel gelirini artırarak yaşam kalitelerini ve dolayısıyla refahlarını yükseltmelerini sağlamıştır. Kısaca yapıda olumlu değişiklikler yaratır.

Bilindiği gibi bir ülkenin ekonomik gücü ve gelişmişlik seviyesi ile ilgili önbilgileri o ülkenin gayri safi milli hasılası yani bir mali yılda üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile çarpımlarının toplamı verir. Bu toplamdan amortismanların düşürülmesi ile elde edilen safi milli hasıladan vasıtalı vergilerin çıkarılması da ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile yüzey sel de olsa bilgi veren bir başka kavramı milli geliri gündeme getirir. Yalnız o ülke vatandaşlarının satınalma güçlerinin bi-

linmesi, kişisel gelir, harcanabilir gelirin irdelenmesi zorunluluk arzeder. Ayrıca bizim gibi kronik enfiasyonla yaşamış olanlar için nominal milli gelir gerçekleri ifade edemediğinden nominalden çıkararak reel milli gelirin hesaplanması gerekir ki karşılaştırmalar da realist olsun. Ne toplam GSMH ne de bireysel milli gelir tek başlarına tam bir karşılaştırmanın ölçüsü olamazlar. Zira gerek GSMH gerekse milli gelir yalnız bir ülkenin ekonomik sistemine değil aynı zamanda doğal kaynaklarına, nüfusuna, coğrafi kültürel ve tarihsel koşullarına, dinsel inançlarına, halkın çalışma arzusuna, yeteneğine ve eğilimine büyük ölçüde bağlıdır. İrdelenmenin tam olabilmesi için üretim hacminin, gelişme hızının, etkinlik ölçülerinin, üretim yöntemlerinin istikrar unsurunun, üretim ve tüketimde serbestiyetin, ekonomik ve toplumsal adaletin dikkate alınmasında yarar vardır. Milli gelirden hareketle devletin vatandaşları için yaptığı sübvansiyonları ve transfer harcamaları ekleyip vatandaşların sosyal güvenlik şemsiyesi altına girmek için sosyal güvenlik primleri ve kurumlar vergisi ya da dağıtılmayan şirket kârları nedeniyle bireylerin ellerine geçemeyen gelirlerini düşerek kişisel geliri elde edebiliriz. Sübvansiyonlar, destekleme alımları, ucuz hammadde tedariki yolları ile üreticiler için yapılabileceği gibi ekmeğin fiyatına narh konularak zorunlu tüketim maddeleri fiyatları düşük tutulmak suretiyle tüketicinin bütçe eğrisinin sağa kayması sağlanarak satın alma gücü yükseltilebilir. Devlet özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra hakim olan sosyal adalet ilkesini temel alarak gelir dağılımındaki çarpıklığı bir ölçüde giderebilmek amacıyla muhtaç vatandaşlarına karşılıksız ödemeler yapar. İşsizlik sigortası ya da öğrenci bursları, aile sigortaları gibi ortaya çıkan bu sosyal yardımlar transfer ödemeleri olarak da adlandırılır ki bu tür bir davranış bir anlamda rasyonelitenin ifadesidir. Zira bir açıdan milli gelir alt gelir grupları lehine yeniden dağılıma tabi tutulduğu gibi sosyal çalkantıların da önüne geçilir. Rasyonel davranış gereği devlet bu tür çalkantıların fayda/maliyet analizini yapar ayrıca üretim çarkının sürekli ve kesintisiz dönebilmesi için tüketmiyen ekonominin üretemeyeceği gerçeğini de gözönüne alarak karşılıksız yardımları gerçekleştirir. İşte bu biçimde ortaya çıkan kişisel gelirden, emlak vergisi, taşıt alım vergisi, gelir vergisi gibi dolaysız vergiler düşüldükten sonra bir ülkede kişilerin harçayabilecekleri harcanabilir gelir ortaya

çıkarcı Harcanabilir gelirin Euro alanında işlem maliyetlerindeki tasarruflar nedeniyle reel olarak artması ve Euronun ekonomik ve parasal birlik nedeniyle ortak para olarak kullanılarak mali işlemlerde ve dış ticarete yoğun olarak kullanılması ile Euro alanı etkisi içindeki ülkelerde ticaret artırıcı fonksiyon olarak ortaya çıkmıştır. Bunların ötesinde Birlik dahilindeki ticari ya da mali alanlarda ortak para kullanımının maliyetlerde azalma yaratmıştır.

Değer yargılarında farklılığın anatomisine gelince, 200 yıllık uğraşımıza karşın 2011 yılında dahi flu olmakta devam eden batı ile ekonomik ve siyasi bütünleşme sorununa anatomik yaklaşım bizi değer yargılarının çıkış noktalarının ve oluşumlarının farklılığına götürmektedir.

Etimolojik olarak oikos (ev yönetimi) ve nomos (yasa) dan türeyen ekonomi her ne kadar insanlıkla birlikte var olmuşsa da ekonomik kurumların oluşumu toplumlarda farklılık arz etmiştir. 2011 yılında AB'yi oluşturan 27 üyenin ortak değer yargıları roma-germen hukukuna, anglo-sakson hukukuna ve Varşova Paktı eski üyelerinin de katılımıyla sosyalist hukuka ve eski yunan felsefesine dayanmaktadır. Şehir devletlerinin egemen olduğu eski yunan demokrasisinde azınlık oluşturan bir kısım insan yönetimi ellerinde bulundururken çoğunluk köle olarak çalışırdı. Yönetenlerin her türlü ekonomik ve de siyasal hakları bulunmasına karşın, yunan demokratik anlayışı çerçevesinde konuşan hayvan" olarak kabul edilen kölelerin hak ehliyetleri dahi yoktu. Askeri ve siyasal gücü elinde bulunduran efendilerle, ekonomik araç olarak varsayılan köle ilişkisini Eflatunun öğrencisi eski yunan'da ekonomi ile önemli düşünceler üretmiş olan Aristoteles "mekik havada uçup kendiliğinden üretinceye kadar efendinin köleye ihtiyacı vardır" diye ifade etmiştir. Kölelik eski Roma'da da vardır, fakat doğal hukuk anlayışı uyarınca insandır. Hak ehliyeti yoktur ama fiil ehliyeti vardır. Eski yunan'da tarımın gelişmesi ekonominin zorlaması ile göçebelikten yerleşik düzene geçmeyi getirdi. Böylece krallıklar oluşurken kölelik kurumu da zorunlu olarak değişime uğradı.

İşbölümü, emek, faiz, toprak mülkiyeti, ticaret vb. konularda hristiyanlık öncesi eski yunan düşünürlerinin düşünce

ürettikleri ya da Roma'da rahip hukukçuların, magistraların, praetorların rasyonalizmden giderek laisizme dayanarak özel mülkiyetin sınırsız özgürlüğünü ve akit serbestisini korumak amacıyla çözüm aradıkları alanlardı. Eski Yunan'da da Eflatun yönetilenlerin ürettiklerini ileri sürerken,

Aristoteles ekonomik tahliller sonucu paranın kullanımı ve değişim değerleri ilgili düşünceler geliştirmişti. Aristo gerek özel mülkiyet, gerek sermaye birikimini, gerekse, ticaret ile ilgili kendinden sonrakileri derinden etkileyecek görüşler ileri sürmüştür. Böylece krallıklar eski yunan'da gelişirken ticaret erbabında sermaye birikimi oluşmaya başlamış dolayısıyla ekonomik güce sahip olanlar doğal olarak yönetimden pay istemişlerdir. Her ne kadar hıristiyan düşüncesinin doğumu ile İsa esareti ve köleliği reddedip, kardeşliği önermişse de kölelik kurumu Ortaçağa kadar yaşamaya devam etmiş ve süreç içerisinde de efendi-köle ilişkisi derebeyi-serf ilişkisinde dengeye ulaşmıştır. Serfler köleden farklı olarak sınırlı da olsa hak ehliyetine kavuşmuşlardır. Merkantilist anlayışın hızlandırdığı sermaye birikimi ticaret burjuvazisini giderek sanayi burjuvazisini yaratırken aydınlanma çağı da pozitivizmi hakim kılmıştır. Bizim çıkış noktamız daha önce değindiğimiz gibi farklı da olsa iki asırdan beri giderek artan biçimde ortak değer yargılarını paylaşmaktayız.

Günümüze dönecek olursak AT ve AB'nin ekonomik temelleri ve Türkiye ilişkilerini "Euroİand" kavramında somutlaştırıp Euro-Türkiye ilişkileri irdelenirken zorunlu olarak ekonomik ve parasal birlik oluşturma amacında olan ve üç aşamalı bir süreç öngören Delors raporunu mercek altına almak gerekir.

Amerikan Dolarından sonra evrenin ikinci büyük para birimi olan Euro sadece Avrupa kıtasının değil tüm dünyanın ve tabiidir ki ülkemizin de mali sisteminde hissedilir değişiklikler yaratmıştır. Zira üye ülke paralarının arbitraj maliyetlerinin sıfırlanması ile iç ticaret, pazar derinliğini arttırırken, Euro üretimde konsolidasyonu hızlandırmıştır. Dolayısıyla üretim tesislerinde tasfiyeler olduğu gibi şirket evlilikleri de ortaya çıkmıştır. Bu nedenlerden ötürü dağıtım kanallarının revizyonunu gündeme gelmiştir. Olaya finansal açıdan baktığımız zaman üye ülkelerden Euro'yu bünyelerine alan 17 ülkede kur

riski kavramı yitip giderken kredi riski dolayısıyla da rating önem kazanacaktır bu da iç finans piyasalarının entegrasyonunu hızlandırmıştır. Multinational şirket aktiviteleri kolayca muhasebeleştirilirken finans piyasalarını birbirine bağlayan ödeme sisteminin oluşturulması ile bu piyasalara derinliğine ivme kazandırılmıştır. Ayrıca maliye politikalarının -Maast-rich ilkeleri uyarınca- daraltıcı uygulamaları işsizliğin azaltılması için verilen savaşı olumsuz etkilemiştir. Maastriçh'le beraber, para arz sisteminin bağımsızlığının yanısıra Avrupa Merkez Bankasının demokratik denetimine bırakılması, istikrarın bozulmasını önlemeye yöneliktir. Bu nedenle Avrupa Merkez Bankası ve ulusal merkez bankalarının yoğun ilişki ve sağlam iletişimine gereksinim vardır. Bunun için de Avrupa Merkez Bankası'nda ulusal merkez bankaları temsil edilirken bir de yönetim kurulu oluşturulmuştur. Bu şekilde Avrupa Merkez Bankası, 01.01.1999da Euro'ya geçişle değer standardı arzını denetlemede tam yetkili olurken, merkez bankalarının kullandığı tüm araçları kullanabilecektir. Böylece fiyat istikrarı sağlanırken değişim maliyetlerinde de azalmalar yaratılmıştır. Faiz oranlarının denetimi büyüme kavramına yeni ivme kazandırabileceği gibi evrenin ikinci ekonomik gücü olmanın sağlayacağı rekabet imkanının pozitif yönüne de dikkat çekmek isteriz. Elbette ki, Euronun gücü tüm üye ülkelerin Maastriçh kriterlerine uyumu ile olasıdır. İç borç yükünün yüksek, bütçe açığının fazla ve bu nedenlerden ötürü enflasyon baskısı altındaki ülkelerin varlığı, Euro'nun istikrarlı değer standardı olma özelliğini törpüler. Faizlerin de tek bir kaynaktan denetimi büyüme yeni bir itici güç getirecektir.

Konuyu ülkemizin 2011 mali yılı başındaki ekonomik, mali ve hukuki konumu çerçevesinde irdelersek, unutmamamız gereken ekonomik birlik ile siyasi birlik arasındaki korelasyonun varlığıdır. Elbette ki, ekonomik açıdan arzulanan gelişmişlik düzeyine varılmamış, sivil toplum anlayışı tam olarak oluşmamış, siyasi sistemleri ahenkleştirilmemiş, istikrarlı demokrasi anlayışı olmayan entegrasyon girişimi amacına ulaşamaz. Çağdaş ekonomik anlayışın payandaları demokrasi, liberalizm, insan hakları, özgürlük, eşitlik, bireycilik, laisizm entegrasyonunun altyapısını oluşturan ekonomik gelişme ile doğrudan ilgilidirler.

Topluluğun altı kurucu üye ülkesinin (Fransa, Almanya, İtalya, Benelux) kendi aralarında 1968'lerde gerçekleştirdikleri gümrük birliği sonrası 1969'larda Lahey Zirvesinde ekonomik ve parasal birliğin temelleri atılmış, 1974'de Giscard d'Estaing ve Helmut Schmith işbirliği Tindemans Raporunun hazırlanmasına yol açarak ortak refahın artırılabilmesi için ortak ekonomik ve parasal politikalar geliştirilmesini, ekonomik ve parasal birlik için de 1980 yılını hedef almayı gerektirmiştir. 1988 Hanover Zirvesi'nde Jacques Delors başkanlığında oluşturulan uzmanlar komitesi 1989'da ekonomik ve parasal birlik tesisine yönelik çalışmaları ile Maastricht'in temelini atmışlardır.

Ülkemizin üyelikle elde etmeyi umduğu rekabet olanaklarının artışı, sektörel bazda gelişmelerin istihdam sorununu çözmeye yardımcı olması, multinational şirketlerin bakışının olumlu yönde değişmesi, batının büyük pazar avantajlarından yararlanma istekleri ile Birliğin entegrasyonla varmayı umduğu sonuçların kesişmesine karşın çıkış noktaları değişiktir. Alt yapısız, derin bölgesel dengesizliklerle ABne girilemeyeceği gibi yüksek enflasyonla da AB'de yaşanamayacağı gerçeğinden hareketle günümüz Euro-Türkiye ilişkisine bakmakta yarar vardır. Fiyat istikrarının sağlanması, düzenli bir kamu maliyesinin ihdası, kamu açıklarının kabul edilebilir bir orana oturtulması gibi ekonomik ve parasal politikanın koordinasyonunu sağlayacak Avrupa Para Enstitüsü, Euro'ya geçişin prosedür ve kurallarını oluştururken milli paraların değişken kurları Euro ile sabitleştirilirken, üye ülkelerin iktisadi politikaları da uyumlaştırılacaktır. Söz konusu koşulları yerine getirememiş üye ülkeler AB Antlaşması uyarınca Bakanlar Konseyi oturumlarında belli durumlarda oy hakkından mahrum bırakılırlar. Yani üye ülke iktisadi politikaları koordinasyonun yanı sıra tek pazar ve serbest rekabet politikalarına uygun ortak amaçlar saptanması ile ortak bir ekonomi politikası oluşturmanın ötesinde bu politikayı desteklemek ve fiyat istikrarını sağlamak amacıyla para ve kur politikası belirleyip, uygulamak ayrıca bütün bu amaçları gerçekleştirmek için gerekli kurumsal ve siyasi tedbirleri eksiksiz almak zorundadır.

Bütçe açığı tavanının GSMH'nin %3 ile tesbiti, bunun aşılması halinde GSMH'nin %51 kadar teminat zorunluluğu Türkiye'nin 2010'lu yıllarda uyguladığı bütçe disiplini ve do-

layısıyla iç ve dış borç miktar ve bütçeye oranlarındaki performansı, AB'nin ekonomik ve parasal birlik kısıtları ile uyum konusunda olumlu ve olumsuz gelişmelere yol açmıştır. Ama Aralık 2000 Nice Avrupa Konferansı ve Avrupa Zirvesi öncesi yaşamış olduğumuz likidite krizi döviz krizine ve giderek reel ekonomide krize dönüşmek üzere iken IMF'in de desteği ile sorun dondurulmuştu. Yaşanılan güven bunalımı AB'nin 2010 yılına dek yapılmasını planladığı kurumsal alandaki reformlardan ülkemizin dışlanması "örtülü biçimdeki" nedenlerden biri olmuştur.

Dünya ticaretinin 1/5'ini gerçekleştiren AB'nin 21. yüzyıl başlarında Akdeniz ülkeleri ile serbest ticaret bölgeleri kurarak sistemi kurumsal açıdan güçlendirmeyi hedeflediğini bilmekteyiz. Bu bağlamda, sanayimizin yapısını irdelersek, emek maliyetlerindeki üstünlüğümüzü işgücü verimliliğinde görmemekteyiz. Federal Almanya'nın 1/6'sı, Belçika'nın 1/6'sı Danimarka'nın 1/5'i, Fransa'nın 1/6'sı Luxemburg'un 1/8'i, Yunanistan'ın 1/2'si verimlilik oranına sahip olmamız katedilmesi gereken mesafeyi açıkça göstermektedir. Sanayimizin iç pazarın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla küçük ölçekte kurulmuş olması, sermaye yoğun, high-tech kullanılan alanlar için olumsuz bir puandır. Bu da maliyeti artırdığından tek pazara ihracat potansiyelimizi azaltmaktadır. Tüketici bilincinin yeni yeni oluşması sanayi ve tarımsal out-putların denetiminin etkinliğini azaltırken, ihracatımızı da olumsuz etkilemektedir.

AB'de yeni teknoloji ve yeni ürünler için araştırma-geliştirme, organizasyonlara ağırlık verilirken sanayilerde yenilik ve istihdam sorunları ağırlık kazanmaktadır. Böylece iç pazar derinleşmek yoluna girmekte ve buna tek değer ölçüsü Euro'nun da eklenmesi ivmeyi hızlandırmaktadır. Üye adayları ülke olarak, sanayimizin maliyet sıkıntıları nedeniyle sanayimizi revize etmek ve rekabet gücünü artırmak dolayısıyla pazar payını yükseltmek zorundayız. Halen sanayimiz AB sanayinde tamamlayıcılık fonksiyonunun yanı sıra potansiyel rakip olma özelliğini göstermektedir. Maliyet yapıları farklı olmakla beraber aynı malı üretenler tamamlayıcı olarak tanımlanabilirken rakip sanayiler kavramı ile bir malı birbirine çok yakın maliyetlerde üreten sanayileri kastetmekteyiz. Özetle söylemek ge-

rekirse aramızdaki dengelerin oluşması süre alacaktır ki bu da sanayimizin kendini gözden geçirerek yenilenmek zorunluluğunu beraberinde getirmektedir.

“Ekonomik ve Parasal Birlik” politik bütünleşmenin son kilometre taşı olduğundan Euro’nun üye adayı Türkiye’ye etkisi ile genel politik ve ekonomik durumun istikrarsızlığı nedeniyle özdeşleşmektedir. İhracatımızın çeşitlenmiş ve artmış olması, alt yapıda göreceli iyileşmeler global sisteme entegrasyon açısından önemli de olsalar, tarım ve sanayideki büyük yapısal dengesizliklerin varlığı ve makro ekonomik dengesizliklerin giderek derinleşmesi gözden kaçırılmamalıdır. Enflasyonun Birlik ortalamasının üstünde olması, gizli işsizliğin dolayısıyla verimsizliğin büyük boyutlara varması, sosyal politika araçlarının yetersizliği, fert başına satınalma gücünün Topluluğun 1/3’ü kadar olması Türkiye’nin handikaplarıdır. Yalnız Birliğin 2004’de gerçekleştirdiği genişleme (10 yeni üye devletle) Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovenya, Estonya, Macaristan, Kıbrıs Rum Kesimi; Letonya, Litvanya, Slovakya, Malta ve 2007’de gerçekleştirdiği genişleme (2 yeni ülke Romanya ve Bulgaristan) dikkate alındığında bu handikapların sanıldığı kadar büyük olmadığı hele Yunanistan ve Portekiz’in tam üyelik müracaatları sırasındaki ekonomik durumlarının Türkiye’nin mevcut ekonomik durumunun gerisinde olması yukarıda sayageldiğimiz dezavantajların “sine qua fon” olmazsa olmaz özelliği taşımadığını göstermektedir.

Euro ile birlikte iktisat politikalarının siyasi bağlantıları ile birlikte ulusal hakimiyet alanlarından çıkarılarak supranational güce devri, Topluluk politikalarını merkezileştirmiştir. Bilindiği gibi ekonomik ve parasal birlik ve de siyasi entegrasyon “acquis communautaire”in özümsemesini ve uygulanmasını zorunlu kılar. Ülkemizin en çok bocalayacağı nokta ulusalüstü otoritenin hakimiyetini kabul etmek olacaktır kanaatindeyiz. Zira ulus devlet olma aşamasının tamamlanmasındaki güçlüklerin 21. yüzyıl itibariyle tamama yakın biçimde aşılmış olması ve bu oluşumun tüm iç ve dış olumsuzluklara karşın tamamlanmak üzere olması ulusalüstü bir gücün hakimiyetini -ki Euro’yu da bu bütünün ayrılmaz bir parçası olarak düşünmek gerek- kabullenmek zorunluğunu gözler önüne sermektedir. Zira bu bir anlamda ulusal hakimiyet alanını daraltırken değer yargılarında da radikal değişiklikleri zorunlu kılar.

Bilindiği gibi 09.12.2000 tarihinde AB Avrupa Konseyi 2010 yılına dek gerçekleşecek genişleme ve kurumsal reformlar deklarasyonunda ülkemizi henüz üyelik müzakerelerinin başlamaması gerekçesine sığınarak dışlama girişiminde bulunmuştur. 14-15 Aralık 2000'de de AB Güvenlik ve Savunma Kimliği oluşumunda bu tutumu sürdüren Avrupa Birliğine karşı izlenen politika ile Türkiye bu çabaların sonuçsuz kalmasını bir ölçüde sağlamıştır.

Bu noktada bugüne dek izlenen teslimiyetçi ekonomi politikasının hukuki temelini de gerçekçilik ve rasyonalizm kriterleri uyarınca gözden geçirilerek taleplerin belirgin hale getirilmesi gerekir. Elbette ki bunun asgari koşulu ekonomik ve siyasi istikrardır. Bu bağlamda AB Kurumlarınınca hazırlanmış olan Katılım Ortaklık Belgelerine karşı Ulusal Programın kesinlikle üyelik tarihi talebini içermesi gerekir. Aksi takdirde ABnin 2010'lu yıllarda Avrupa-Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde oluşturmaya çalıştığı ve temelini de 1995de Barcelona Konferansında attığı serbest ticaret bölgesi anlayışı ile sistemini kurumsal ve çevresel destekle geliştirme çabasının bir tığürarı olmak durumunda kalırız. Avrupa Birliğinin dar görüşlü çevreleri kendi çıkarları doğrultusunda Türkiye'yi üye olarak sistem içinde değil ortak üye olarak eşikte tutmakta kararlıdır. Barcelona Konferansı'nda 12 Akdeniz ülkesiyle gümrük birliği hedeflenerek ticaret ve nüfuz sahası genişletilmek istenerek bölgedeki dinamikler denetim altına alınmak istenmektedir. Bu bağlamda Ülkemiz için önerilen 'Türkiye için Avrupa Stratejisini ve "Gümrük Birliği"ni gözden geçirmek ve bize biçilen role rıza göstermek yerine aktif ekonomik, siyasi ve hukuki uygulamalarla Ülkemiz konusunda belirleyiciliği yitirmemek gerekir. Türkiye'nin Euroyu ulusal çıkarları doğrultusunda kabullenmesi, özdeşleşmesinin istinat noktası ekonomik ve siyasi istikrar, birikimli politikacılar ve onları destekleyen teknokrat kadrolarla olasıdır.

I. TEMEL İLKELER

AT/AB'nin Gelişim Süreci

Topluluk; kuruluşundan günümüze dek çeşitli değişimler geçirmiş olan ekonomik kuralların, adeta bir ekonomi anayasasının hakimiyeti altındadır.

AT; ortak bir pazar, ekonomik ve parasal bir birlik kurmak amacıyla ortak politikalar ve eylemler üretir. Böylece Topluluk bünyesinde ahenkli, dengeli ve istikrarlı bir ekonominin gelişebilmesi için yüksek düzeyde istihdam ve sosyal korumanın yanı sıra kadın/erkek eşitliği, istikrarlı ve enflasyondan uzak ekonomik büyüme ve engellenmemiş, saptırılmamış rekabet ile ekonomilerin birbirlerine yaklaştırılması hedeflenir. Üye ülkeler arasında ekonomik ve toplumsal kaynaşma ve dayanışmanın oluşabilmesi için yaşam standartının ve kalitesinin yükseltilmesi gerektiğine işaret edilirken çevre koruma anlayışının geliştirilmesinin önemi de vurgulanır.

Bu amaçları gerçekleştirebilmek için Toplulukta üye devletler arasında dışalım ve dışsatımda miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlemlerin yanısıra gümrük vergileri alınması da yasaktır. Elbette ki bütünleşmenin olabilmesi Topluluk üye devletleri arasında oluşturulacak ortak ticari politikaların varlığını gerekli kılar. Ortak ticari politikalar üye devletlerarası gümrük birliğinin gerçekleştirilmesinde etkili olduğu gibi, 3. ülkelere karşı da izlenecek dış politikaların en önemli destekçisi olabilmektedir. Bir başka deyişle, koşulların oluşması ile izlenecek ticari ambargolar ortak dış politikanın temeli olabilmektedir. Bosna-Hersek olayları sırasında Federal Yugoslavya'ya uygulanan politika ekonomik ambargoya örnek verilebilir.

Toplulukta bütünleşmenin sağlanabilmesi için malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin engellenmeden, serbestçe dolaşabildiği bir iç pazarın varlığı zorunludur. iç pazarın tam olarak işlev görebilmesi engellenmemiş, saptırılmamış, bozulmamış ve hakim durumun kötüye kullanılmadığı bir rekabet sisteminin varolmasının sağlanmasını gerektirir. Elbette ki Topluluk sanayisinde de rekabet sağlanmalıdır. Bu anlamıyla güçlü bir iç pazar bir yanı ile ölçek ekonomisinin sağlayacağı yararlarla güçlenirken, diğer yanı ile ticareti engelleyen unsur-

ların yokedilmesi ile ticari bütünleşmenin yanısıra faktör hareketlerinin serbestleşmesi yani faktör entegrasyonu ve ortak ticari politikalar tam bütünleşmenin "sine qua fon" olmazsa olmaz öğeleridir. Yalnız şunu eklemek de yarar vardır, kişilerin serbest dolaşımını yorumlarken; vize, sığınma, iç göç vb. spesifik konular ile alınması gereken önlemler ileride ayrıca incelenecektir.

Bütünleşme sürecinde izlenen nihai hedeflerle uyumlu tarım, çevre, balıkçılık, ulaştırma, ekonomik kalkınmada işbirliği, enerji, turizm gibi alt yapı ile ilgili politikalar ve üst yapıyı oluşturan üye devletlerarası hukuki yakınlaştırmalar da topluluk için yaşamsal önem taşırlar.

Topluluk, toplumsal güvenliği sağlayabilmek amacıyla fonlardan yararlanır. Avrupa Sosyal Fonu'nun odak noktasını oluşturduğu sosyal alanın güçlendirilmesi, bütünleşmenin temel dayanak noktalarından biridir. Bu bağlamda üye devletlerarası istihdam politikalarının eşgüdümünün geliştirilmesi istihdam alanında ortak stratejinin etkisini arttıracaktır. Böylece ekonomik ve toplumsal bütünleşme de sağlanacaktır.

Topluluğun bütünleşme süreci kesintisiz ve sürekli olmalıdır. Bu itibarla araştırma-geliştirme ve teknolojik faaliyetlere ağırlık veren Topluluk, Trans-Avrupa bilgi ağının kuruluş ve yaygınlaşmasını da desteklemektedir.

Topluluk, birey kavramını her alanda ön plana çıkarır ve bireyin korunması için önlemler alır. Örneğin, ekonomik ve hukuki alanda ikincilik ilkesi (subsidiarty) uyarınca, Topluluk kurucu antlaşmalar ile kendisine tanınan münhasır yetkilerinin dışına çıkamaz. Eğer Topluluk amacının gerçekleştirilmesinde, üye ülkeler nitel ve/veya nicel açıdan, bir başka deyişle, ölçek ve etkililik açısından yetersiz kalırlarsa ancak o zaman Topluluk devreye girebilir. Yani Topluluk yetkileri bölgesel, yöresel yetkilere göre ikincildir. Bu bir anlamda merkeziyetten uzaklaşarak yerel yönetimlerin bireyin gereksinimlerini daha etkili ve rasyonel kaynak kullanarak çözebileceğinin bir göstergesidir. Yani kısaca aslanan bireydir. Toplulukta bireyin önemi sağlığın korunmasında üst düzeye ulaşılması gerekliliğinde dahi görülür. Aynı zorunluluk gerek biçimsel eğitimde ve gerekse hizmet içi eğitimde de gözlemlenir. Tüketicinin ekonomik ve

hukuki alanda korunmasının güçlendirilmesi amacının yanında Topluluk bireyler arasında özellikle de kadın-erkek arasında eşitsizlikleri yok etmeyi zorunluluk addeder.

Bu ilkelerin gerçekleştirilmesi için üye devletlerin ekonomi politikaları arasında yakın işbirliğini temel alan ortak bir ekonomi politığın ihdasının gerekliliği açıktır. Bu ortak ekonomi politik, serbest rekabete ve açık piyasa ekonomisi anlayışına dayanan iç pazarı, ortak ekonomik amaçlara doğru yönlendireceği de kesindir.

Ortak ekonomi politik uyarınca ortak ekonomik hedeflere yönelinmesi giderek ortak para birimine geçiş ve tek bir para politikası izlenilebilmesi için üye ülke paraları arasında değişim oranlarının -değişmez bir şekilde- sabitlenmesi gerekir. Burada güdülen amaç fiyat istikrarı sağlamak ve serbest rekabet ile pazar ekonomisinin yönlendirdiği Topluluk Ortak Ekonomi Politikasını desteklemektir. Bu amaçlara ulaşabilmek için üye devletler ve Topluluk eylemlerinin kalıcı fiyatlar, sağlam kamu maliyesi ve parasal koşulların ve istikrarlı ödemeler dengesinin varlığı gereklidir.

Avrupa bütünleşmesinin öncelikle ekonomik birlikle gerçekleştirilmesinin daha rasyonel olacağı görüşü dolayısıyla çabalar birincil olarak ekonomik alanda yoğunlaştırılmıştır. Bu da 1957 Roma Antlaşmasının doğumuna yol açmıştır. Bununla bir yandan gümrük birliği diğer yandan ekonomik entegrasyon hedeflenmiştir.

Maastricht'in 01.01.1993'de yürürlüğe girmesiyle ekonomik ve parasal birlik, ortak dış ve güvenlik politikaları, adalet ve işlerinde işbirliği amaçlarında mesafe alınırken 1997'de Amsterdam Antlaşması da bunu daha da geliştirmiştir.

Roma Antlaşması parasal ve siyasal işbirliği dinamiklerini taşımanın ötesinde üye devletler arasında mal, kişi, hizmet ve sermayenin özgürce dolaştığı bir ortak pazar ve gümrük birliği kurmayı hedefler. Maastricht'de Roma Antlaşması'nda değişiklik yapılarak AET-yerine AT oluşturulmuştur. AT de iç pazarın ve ekonomik ve parasal birliğin kurulmasını amaçlar. Roma Antlaşması ilk üyeleri olan altılar arasında (Fransa, Almanya, İtalya ve Benelux devletleri) gümrük birliğini

01.07.1968 yılında gerçekleştirerek ortak gümrük tarifelerini yürürlüğe koymuştur. Böylece altılar arasında gümrük vergileri, eş etkili resim ve kısıtlamalar devredışı kalmıştır. Nihai hedef olan Avrupa Birliği'nin gerçekleştirilmesinin ilk adımı 1970'de Davignon Raporu dolayısıyla Avrupa Politik İşbirliğinin tesisi ve ortak dış politika takibinin gereği vurgulanarak atılmıştır. 1976da Tindemans Raporu Avrupa Birliği'nin, Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu üzerine bina edilerek aşamalı biçimde gerçekleştirilmesini salık vermekte idi. 1981 Genscher-Colombo raporu ile de Topluluk faaliyetlerinin ve politik işbirliğinin geliştirilmesi ve Avrupa Parlamentosunun demokratik platform olmaktan ziyade giderek bir parlamento hüviyetine kavuşmasını önermekteydi. Bilahare 1985'de Beyaz Kitapla Aralık 1992'ye dek iç pazarın kurulmasını bunun için de üye devletlerin hukuklarının yakınlaştırılarak ortak hukuk için adımlar atılmasını Konseye öneren Komisyon bir program çerçevesinde kamu gelirlerinin yapılarında ortak payda oluşturularak para birliğini gerçekleştirmeyi hedeflemekteydi. Bu anlayış daha sonra Avrupa Tek Senedinde (The Single Act) ifadesini bulmuştur. AB, 498 milyon tüketicisi ile sanayileşmiş ülkeler arasında en büyük iç pazara sahiptir. Birliğin ekonomik ve politik bütünleşmesinin çekici gücü olan iç pazar, ekonomik büyümeyi hızlandırması, maliyet ve fiyatları düşürerek AB vatandaşının fayda maksimizasyonunu sağlaması, yeni istihdam alanları yaratması, yatırımların modernize edilmesi ve artırılması ile firmaların üstün rekabet gücüne ulaşmasını da temin etmesi ile yaşam kalite ve standartını yükseltmektedir. Bu bağlamda, tüketicinin korunması öncelikle sağlık ve güvenlikte odaklaşmaktadır. 1990'dan itibaren çocukları yanıcı ya da diğer fiziki risklerden koruyucu oyuncakların üretilmesinin yasal zorunluluğunu koyması ya da insan veya hayvan sağlığı için tehlike yaratan tıbbi, kozmetik vb... ürünlerin yasaklanması sorununun bir yüzünü oluşturur. Öte yandan tüketicinin ekonomik yararları da koruma altındadır. Bu itibarla yanıltıcı reklamlar, televizyon kanalıyla pazarlama, telefon veya posta talimatlarının sözkonusu olduğu uzaktan satışlarda dürüst olmayan akıtların varlığı yönergelerle yasaklanmıştır. Roma Antlaşmasının koyduğu koşullar ve sınırlamalar ve bunların etkili olması alınan önlemler saklı kalarak ABnin her yurttaşının üye devletler

topraklarında serbestçe dolaşım ve ikamet hakkına sahip olduğunu ve Konseyin de bu haklarının kullanımının kolaylaştırılması için Roma Antlaşması'nda aksine hüküm yoksa ortak karar alma yöntemi ile karar alacağı 1987de Avrupa Tek Senedi ile daha sonra Maastrichtle daha da geliştirilerek Roma Antlaşmasına eklenmiştir. Bu şekilde iç pazar kurulurken üretim faktörlerinden emeğin serbest dolaşımı ve üçüncü ülke vatandaşlarına getirilecek -dolaşım açısından- kısıtlamaların ortak payda altında toplanması için Schengen Antlaşması 1985'de imzalanıp Haziran 1993 den itibaren yürürlüğe konmuştur (Birleşik Krallık, İrlanda ve Danimarka hariç). Topluluğun kuruluşundan 1987 tarihine dek kurucu antlaşmalarda (Paris, Roma) ilk büyük değişiklik ve üye ülkeler arasında dış politikada ileri derece işbirliği Tek Senet ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek ekonomisinin içsel ve dışsal yararlarından istifade ederek dünya ekonomisinin "super powerına" ve ikinci güç Japonya'ya karşı rekabette üstün konuma gelmeyi amaçlayan ve bu nedenle de karar alan kurumları güçlendirip hızlı hareket etmeyi sağlamak için Tek Senet Konseyin oybirliği ile karar alabildiği iç pazar ile ilgili konuları ağırlaştırılmış çoğunluğa (qualified majority) çevirmiştir. Tek Senetle Aralık 1992'ye kadar iç pazarın oluşturulması amacı güdülürken ekonomik temel üzerine inşa edilen binanın çatısını oluşturan hukuki işlemlerin hızlandırılması için işbirliği yöntemi (cooperation) ve yargılamanın çabuklaştırılması için de İlk Derece Mahkemesi kurulmuştur. Bu anlayış çerçevesinde dış politikada, ekonomi ve para politikalarında işbirliği ve ekonomik ve sosyal birlik alanlarında sağlık, güvenlik, tüketicinin korunması, kamu gelirleri, çevre ekonomisi alanlarında yakınlaştırılmaların ve ortak hareketlerin sağlanması önerilmekteydi. 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht veya bir başka deyişle Avrupa Birliği Antlaşması ile Avrupa Birliği kurulmuştur. Bu şekilde entegrasyon teorileri uyarınca nihai döneme geçilmiş olmaktadır. Bu itibarla ekonomik, parasal ve politik kurumsal bütünleşme daha yakın işbirliği ile tamamlanmak istenmektedir. Maastricht Antlaşması Toplulukların yapılarında gerçekleştirdiği köklü değişiklikler sonucu Avrupa Ekonomik Topluluğunu, Avrupa Topluluğu ile ikame etmiştir. Maastricht üç sütun kuramı uyarınca Avrupa Toplulukları, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği sütunları üzerine bina edilmiştir. Ortak

Dış ve Güvenlik Politikasının ayrılmaz parçası olarak ortak savunmayı bir başka deyişle Batı Avrupa Birliği'ni unutmaksızın bu alandaki işbirliği ortak tavır (common position) ve ortak hareket (common action) biçiminde ortaya çıkar. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasında odak noktası olan Konsey Başkanlığı bu alanda Birliği uluslararası platformda temsil ettiği gibi kararlar da alır. Komisyon da Konseyin görevli ve yetkili olduğu bu alandaki çalışmalara katılırken Avrupa Topluluk Adalet Divanı'nın bu alanda hiçbir yargı yetkisi yoktur. Bu konularla ilgili olarak Avrupa Parlamentosuna da bilgi verilir ve Konsey Başkanlığı ihtiyaren Avrupa Parlamentosu'na danışır.

Ayrıca Maastricht ile öngörülen ve 1997'de yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşmasında geliştirilen adalet ve içişleri alanında da Avrupa Birliği'nin ekonomik yapısını olumsuz etkileyebilecek üçüncü ülkeler kaynaklı sorunlara karşı işbirliğinin kurumsal çerçeve içinde gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

Maastricht'le ekonomik ve parasal birlik alanında getirilen kurumsal değişikliklerle ekonomik ve parasal birliğe aşamalı biçimde geçilirken öncelikle üye devletlerin parasal politikalarını yakınlılaştırarak tedbirlerle birlikte Avrupa Merkez Bankası'nda odaklaşan üye devletlerin merkez bankalarından oluşan mekanizmanın kurularak doğal sonuç olan eşgüdüm faaliyeti için Para Kurulu ihdas edilmiştir. Ekonomik ve Parasal Birlik, para politikası ile istikrarı sağlayarak Birlik sınırları içinde tek bir para kullanımını amacıyla Avrupa Merkez Bankaları sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda son aşamaya 1999 yılında Birleşik Krallık, Danimarka, İsveç ve Yunanistan dışında girilmiştir. Yunanistan da 08 Aralık 2000 tarihinde Nicede yapılan Avrupa Konseyi toplantısında alınan karar doğrultusunda ekonomik ve mali kriterleri yerine getirdiğinden Euroland'a kabul edilmiştir. Yani enflasyon oranı, ödemeler dengesi, gayri iradi işsizlik oranı, kamu açıkları gibi ölçütlerde arzu edilene gerçekleştirmiştir. Danimarka'da ise 28 Eylül 2000'de katılım için yapılan referandumda %53 red oyu çıkmıştır. 2010 yılında Euroland bölgesinde üye devlet sayısı 17'ye çıkmıştır.

Maastricht aynı zamanda üye ülkelerin ortak anayasal anlayışlarından kaynaklanan insan haklarının AB yurttaşlarının

olmazsa olmaz hakkı olduğunu vurgulayarak gerçek anlamda uzun vadeli ortak ekonomik menfaatlerin gelişmesinin temelini son derece sağlam noktaya istinat ettirmiştir. Ayrıca birey kimliğinin yitirilmemesi ve yerel ihtiyaçların en verimli biçimde kaynak israfı olmaksızın karşılanabilmesi için de yetki dağılımında ikincilik ilkesinin uygulanmasını genişletmiştir. Maastricht, ekonomik gelişmenin hukuki çerçevesinin çatılıp geliştirilmesinde Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin artırılması rasyonel davranışının yanısıra bölge komitelerinin kurulmasını sağlayarak bölgelerarası ekonomik gelişim farklarını asgariye indirerek üretimde -kaynak sapsmasının önüne geçerek- verimliliği sağlamıştır. Son tahlilde homoeconomicus olan tüketicinin fayda maksimizasyonunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olabilmek için de korunmasının teminini öngörmüştür. Makro düzeyde ve nihai hedeflere varılabilmesinin ancak etkin yerindelik denetimi ile olabileceği akılcılığı içinde Hesap Mahkemesini, Topluluk Organı statüsüne kavuşturmuştur. 1997de imzalanan Amsterdam Antlaşması, politik birliği ekonomik ve para birliği ile daha da geliştirmiş ve parasal istikrarı sağlayarak dış politika ile ilgili tedbirler almayı hedeflemiştir. Ayrıca istihdam politikası alanında ortaya koyduğu görüşlerin yanısıra üçüncü ülkelerden kaynaklanan ve ekonomiyi olumsuz etkileyebilecek vize, sığınma, göç gibi konular için gerekli önlemleri de almıştır. Ağır cezalı suç konularında kolluk kuvvetleri ve adli işbirliği alanında tedbirler geliştirerek istikrarlı ekonomik gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunulmuştur.

Amsterdam Antlaşması, AB'nin istinat ettiği üç sütunda da zorunlu olarak değişiklikler yaratırken ekonomik alan ile ilgili olanlar önem taşır. Ekonomik göç ya da ilticayı engellemek, zorlaştırmak amacı ile 3. sütunun içeriğini AT Adalet Divanının denetimi altındaki 1. sütuna aktardığı gibi istihdamı geliştirmek için istihdam Komitesi tesis ederek üye devletler arasında işbirliğini teşvik eder. Ortak ticaret politikasında özellikle telif haklarına, hizmetlere ve yatırımlara öncelik tanıyarak bunu 2. sütunun yani Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının mütemmim cüzüne, ayrılmaz parçasına dönüştürür.

Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesinin işleri fonksiyonlarına karşın, AB'nin kurumsal sistemi içinde AP, Konsey ve Komisyon ile doğrudan ilişkilerini güçlendi-

rerek bölgesel ve yerel yetkililerin ekonomik sorunların çözümünde -katılımcı demokrasi anlayışı gereği- etkili olmalarını sağlar.

Öte yandan iç pazarın oluşturulmasını temin amacıyla da üye devletlerin içsel hukuklarının yakınlaştırılmasına çalışılmıştır. Ayrıca Kopenhag kriterlerini üyelik için sine qua non olmazsa olmaz olarak hukuki zorunluluğun yanısıra anılan kriterlerin ihlali halinde de üyeliğin askıya alınması yaptırımının uygulanmasını şart koşmaktadır. Bu kriterlerden ekonomik olan serbest pazar ekonomisi ve rekabet edebilirlik temelinde bina edilmiştir. Ekonomik temelin hukuki çatısının çatılmasında da Avrupa Parlamentosu yetkileri ile Avrupa Toplulukları Adalet Divanının yargı yetkilerinin boyutları büyütülmüştür. Bilindiği gibi Avrupa Birliği Maastricht'de Avrupa Toplulukları, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Adalet ve İçişleri'nde İşbirliği üzerine üç sütunlu bir yapı görünümü arz etmekteydi. Amsterdam'da Adalet ve İçişleri sütununda değişiklik yapılarak Avrupa Topluluk sütununa aktarılmış, -üye devletin yargı yetkisini tanımış olması koşuluyla- Avrupa Toplulukları Adalet Divanının önkara usulü ile karar vermesine olanak sağlamıştır.

Roma Antlaşması ile vücut bulan AET ortak pazar oluşturmaya çalışan bir Topluluk iken Maastricht sonrası AT'ye dönüştürerek entegrasyonun son aşaması olan ekonomik ve parasal birlik amacını güder. Ayrıca siyasi platformda da Ortak ve Dış Güvenlik Politikasının temelini atarak bu alanda da işbirliğini hedeflemektedir. Ortak ekonomik birliğin tesisi için ekonomik birlik üye devletlerin ekonomi politikaları ile koordine edilmiş olmak, iç pazara ve ortak hedeflere dayanmak ve serbest pazar ekonomisi ve rekabet prensiplerini içermek zorundaydı.

Bu alanlardaki karar mekanizması kurumlara gelince; Topluluk, Avrupa Parlamentosu, Konsey, Komisyon, Adalet Divanı ve Hesap Mahkemesi Kurumları ile amaçlarını gerçekleştirir. Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesi de bütünleşme süreci içinde Konsey ve Komisyona danışma hizmeti sunarak yardımcı olurlar.

Topluluk Kurumlarını irdelediğimiz zaman bunların, klasik

demokratik anlayışların ötesinde, ulusalüstü bir anlayışın, bir bütünleşme sürecinin rasyonel biçimde oluşturduğu kurumlar olduğunu görürüz. Topluluk ekonomi politiğinin oluşumunu ve uygulanışını daha iyi anlayabilmek için bu kurumları merkez altına aldığımız zaman Avrupa Parlamentosu'nun klasik demokrasilerden farklı olarak yasama fonksiyonunu Konsey ile birlikte ortak karar alma ve işbirliği usulleri ile sınırlı biçimde gerçekleştirdiğini görürüz. Başlangıçta atama ile gelen, günümüzde ise seçilen Avrupa Parlamentosunun yasama fonksiyonunda ortak karar mekanizması uygulanırken veto gücünün yarusıra çalışmalarına yoğun olarak katıldığı Topluluk bütçesini de geciktirebilmek imkanı vardır. Kısaca söylemek gerekirse Avrupa Parlamentosu günümüzdeki görünümü ile bir forum niteliği taşımaktadır. Konsey ise üye devletlerin adeta ulusal çıkarlarının temsil edildiği, yılda iki kez devlet ve/veya hükümet başkanlarının genellikle dış ilişkiler ya da ekonomi-maliye bakanlarının oluşturduğu Topluluğun yasama erkini büyük ölçüde elinde tutan sınırlı ölçüde de yürütme erkine sahip en önemli kurumdur.

Komisyon her üye devletten asgari bir ve azami iki 'eurocrateln yer aldığı 27 üyeli, Topluluğun ulusalüstü kural ve işlemlerinin uygulanıp uygulanmadığını denetleyen, dava ehliyetine sahip yürütme gücünü, sınırlı ölçüde de yasama erkini de elinde tutan kurum niteliğini arzeder. İç pazarı olumsuz etkileyen ekonomik önlemleri izler ve gerekirse dava açar.

Adalet Divanı ise içtihatları ile Topluluk Hukukunun gelişmesini, iç pazarın oluşum ve gelişiminin sağlam temellere oturmasını sağlar. Son karar merciidir. Kararları, her düzeydeki ulusal hukuklara üstündür ve doğrudan uygulanır.

Hesap Mahkemesi de, sadece klasik anlamda gelir ve giderlerin denetimini değil, aynı zamanda etkililik denetimi yaparak kaynak kullanımında rasyonalitenin gerçekleştirilmesine yardımcı olur. Korporatif nitelik taşıyan Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesinin Konsey ve Komisyona danışmanlık hizmetini vermesi bu anılan kurumların kararlarının gerçekçi ve akılcı olmasına katkıda bulunur.

Avrupa Topluluğu'nun ve Avrupa Birliğinin temelini teşkil eden ekonomik faaliyetlerle ya da kurumlarla ilgili alınan

hukuki kuralların oluşturulması son derece girifttir. Tarım ve rekabet alanlarında Konsey yetkilerini Komisyona devredebilir, O da hukuki kural koymak için tüzük çıkarabilir. Kimi zaman Konsey ve Komisyon birlikte kimi zaman da Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosu'na danışıp Konsey tek başına hukuki kuralları koyar.

1997'deki Amsterdam Antlaşması sonucunda yetkileri genişleyen ve ağırlığı artan Parlamentonun Komisyon ile birlikte katılması ile Konsey ortak karar alma ve işbirliği usulleri ile hukuk oluşturur. Son olarak da kurucu antlaşmaların yorumu ve hukuka riayeti sağlayan Avrupa Toplulukları Adalet Divanı içtihatları ile bağlayıcı hukuki kurallar ihdas edebilir. Topluluk kurumlarının yapısı, işleyişi ve ilişkilerini irdelediğimiz de beş temel üzerine bina edildiğini görürüz. Bunlar da temel haklar, Topluluk Hukukunun üstünlüğü, doğrudan etkisi, birliği ve bağımsızlığıdır.

Avrupa Topluluğu Antlaşmasının mal, hizmet, sermaye ve kişilerin serbest dolaşımı ve ayrımcılık yasakları temel haklarıdır. Bu itibarla cinsiyet, ırk, cinsel eğilim, din, özürlü olma, politik görüş, etnik ayrımcılık kesinlikle yasaktır. Kadın-erkek eşitliği, iş ve fırsat eşitliği de ayrıca vurgulanmaktadır. Avrupa Topluluk Adalet Divanı içtihatları uyarınca temel haklar, ekonomik bütünleşmenin amacı olan barış ve özgürlüğün muhafazası Toplulukta hukukun başlıca dayanak noktalarından biridir. Roma Antlaşması'nda ilk büyük değişikliği oluşturan Avrupa Tek Senedinde üye devletlerin ortak anayasal geleneklerinden, İnsan Hakları Sözleşmesinden ve Sosyal Şarttan kaynaklanan temel haklara saygı dolayısıyla sosyal adalet, özgürlük ve eşitlik temelli demokrasinin devamının sağlanması orta ve uzun vadeli ekonomik gelişmenin de çekici gücüdür. Maastricht'te de belirtilen temel hürriyetler ve insan haklarına saygı, özgürlük, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelere, AB üyeleri için olmazsa olmaz olarak ifade edilmiştir. 1997 Amsterdam Antlaşması Avrupa Parlamentosunun demokratik meşruiyet alanında daha da gelişmesini temin için yetkilerini genişletip, Birlik sınırlarında ortak politika izlenmesi Schengen'i canlandırmış Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını ve istihdam ve Sosyal Politikaların daha etkin uygulanmasını öngörüp çok vitesli Avrupa Birliği bütünleşmesini yakın işbirliği

ile teminat altına almış ve hepsinden önemlisi temel hakların ihlali durumunda gerek Avrupa Topluluğu Anlaşması, gerekse AB Antlaşması ile üyeliğin sağladığı hakları askıya almasına karşın borçların devamını kararlaştırmıştır. İşçilerin çalıştıkları işletmenin ekonomik ve mali durumundan düzenli olarak haberdar edilmelerini ve çıkarlarını etkileyecek kararların alınmasında kendilerine danışılmasını etkileyecek kollektif sosyal haklara varıncaya kadar geniş bir temel hak ve özgürlükler yelpazesinin Parlatentonun 1989 Bildirgesi ile yayınlanması ekonomik ve sosyal hakların tartışılmaz önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda 1989 da Strasbourg Zirvesi'nde Birleşik Krallık hariç diğer üye devletlerin kabul ettiği Avrupa Topluluğu Sosyal Şartı sosyal boyutun genişletilmesinde önemli bir kaynaktır. Şart özellikle yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirmesi, sosyal güvenlik şemsiyesinin büyütülmesi, işçinin bilgi alma, danışma ve katılım hakkını ihtiva etmesi açısından ekonomik verimliliğin sağlanmasında önem arz etmektedir.

ATAD, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yedi anahtar sözleşmesini yani 1930 tarihli 29 numaralı her şekilde mecburi ya da zorla çalıştırılmanın kaldırılması, 1949 tarihli ve 98 numaralı örgütlenme ve toplu sözleşme yapma hakkı, 1948 tarihli ve 87 numaralı dernek kurma özgürlüğü ve anlaşma yapma hakkının korunması, 1951 tarih ve 100 nolu kadın ve erkek için eşit değerli iş için eşit ücret anlaşması, 1958 tarihli ve 111 numaralı istihdam ve meslekte ayırimcılığı yasaklayan antlaşmaları dikkate alır. Bu anlayış uyarınca istihdam, hizmet içi eğitim ya da çalışma koşullarında ırk, renk, cinsiyet, din, politik görüş, ulusal soy ya da toplumsal köken ile ilgili ayırimcılığı ortadan kaldıran, fırsat ve davranış eşitliğini geliştiren ulusal politikalar talep edilir ve son olarak da 1973 tarih ve 138 numaralı asgari yaş antlaşması ile çalışma yaşamına kabul edilecek asgari yaşın zorunlu eğitimi tamamlama yaşından aşağı olmamasını sağlayarak çocuk emeğini ortadan kaldırmayı hedefler. Avrupa Sosyal Şartını ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini de kaynak olarak kullanır. Temel hak benzeri olan pazar özgürlüğü konusunda serbest dolaşım ile ilgili olarak kamu düzeni ve güvenliği gerekçesi ile kısıtlanmasında dahi Adalet Divanı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini kaynak olarak kullanarak ekonomik hakların önemini vurgulamıştır. Yalnız ne var ki Avrupa Toplulukları Adalet Divanı yorumlarının Avrupa

insan Hakları Mahkemesi yorumlarından ekonomik gerçekçilik açısından farklılaştığı görülür. Bilindiği gibi kullandıkları sermayenin büyüklüğü, teknolojinin son derece yeni ve bu nedenden ötürü ticarileşmemiş olması dolayısıyla son derece pahalı olması ve/veya ülkedeki sermaye birikiminde seçilmiş yöntem olması nedeniyle oligopolistik piyasa yapılarını ortaya çıkartabilir. Buna verilebilecek örneklerin başında iletişim sektöründe en pahalı teknolojiyi kullanan yazılı, görsel ve/veya sözlü medya gelir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi verdiği bir kararda görsel ve sözlü medyanın oligopolistik yapısının sağladığı güç ile düşüncenin açıklanması özgürlüğünün engellendiğini ifade ederken Avrupa Topulukları Adalet Divanı ekonomik gerçeklerden hareketle hizmet olarak mütalaa ettiği iletişim sektörünün bu alt dallarının hizmetlerin serbest dolaşımından, pazar özgürlüğünden yararlandığını vurgular. Temel hakların uygulanmasının sınırı özüne dokunulmamasıdır. Bu itibarla ölçülülük ya da orantılılık, elverişlilik ve gereklilik belirleyici rol oynarlar. Ölçülülük aynı zamanda ikincilik ilkesinin de uygulanmasında temel işleve sahiptir. Toplulukta temel haklarda mal, kişi, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımı ile ve uyruklu (sadece birey için değil, mal da dahil) alanlarındaki ayrımcılık yasakları ekonomik nitelikli hakların önemini altını bir kez daha çizmektedir. Topluluğun temel haklar için verdiği güvenceler sadece kendi yurttaşlarını kapsamaktadır oysa ki temel haklar üçüncü devlet yurttaşlarını da kapsamalıdır.

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası iç pazarın bütünleşmesinin temellerini oluştururken Topluluk kurumlarının işlemlerinin dolayısıyla Topluluk hedeflerinin gerçekleştirilmesinde üye devletler önlem alır ya da amaçlarını tehlikeye düşürebilecek eylemlerden kaçınırlar. Yurttaşlarının yerleşme ve teşebbüs bulma hakkı da dahil olmak üzere Topluluğun münhasır yetki alanını ihlal etmeksizin, Topluluk işlem, program ve politikalarına zarar vermeksizin, vatandaşlar arasında ayırım yapmaksızın ve üye ülkeler arasındaki ticarete kısıtlama ya da ayrımcılık yapmaksızın veya rekabet koşullarında sapmalara yol açmadan üye ülkeler yakın işbirliği yapabilirler. Konseyin, Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosu'na danışarak ağırlıklı oy ile aldığı karar üzerine üye devletlere verdiği izine

eğer Konsey üyelerinden biri ulusal politikası nedeniyle karşı çıkarsa oylama yapılmaz ve konu Konsey tarafından Devlet veya Hükümet Başkanları Zirvesine götürülerek oybirliği ile karar alınmasına çalışılır.

Bilindiği gibi vatandaşlık temelinde ayrımcılık yasak olduğu gibi ayrı ilke cinsiyet, ırk, etnik köken, dini inanç, özürllü olup olmama, yaş ve cinsiyetin tercihi konularında da geçerlidir. Kanımızca, bu tür kesin yasaklamaların temelinde temel hak ve özgürlüklere saygının ötesinde ekonomik kaygılar önem taşımaktadır. Zira Topluluğun temel ekonomik hedefi olan iç pazarın 31 Aralık 1992'de kurulmasını müteakip gelişmesinin, güçlendirilmesinin gereği açıktır. İç pazar içsel sınırların olmadığı ve malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin özgürce hareket ettiği bir ekonomik alanı simgelemektedir. İç pazar hedefine ulaşılması sürecinde büyüme farkları gösteren üye devletlerin ekonomileri için Komisyon bu farkların törpülenebilmesi için geçici önlemler alır ama bunu icra ederken de ortak pazarın işleminde en az dalgalanmayı sağlamaya da dikkat eder.

Ulaşım eşgüdümü için veya kamu hizmetini gerçekleştiren teşebbüslere yapılan devlet yardımlarını bir yana bırakırsak ABnin değerlerini paylaşan, genel ekonomik çıkarlara yardımcı olan, toplumsal ve ülkesel birleşmeleri geliştiren hizmetlerin sayageldiğimiz ilkelerle çatışması kaçınılmazdır.

Üye devlet yurttaşları aynı zamanda AB yurttaşlardır bu nedenle, üye devlet topraklarında serbestçe yer değiştirebilir veya ikamet edebilirler. ikamet ettikleri üye ülkedeki yerel ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde seçme ve seçilme hakları vardır. Ayrıca siyasi ve ekonomik bütünleşme sürecinin bir önemli göstergesi olarak da, vatandaşı olduğu üye ülkenin diplomatik veya konsolosluk ilişkilerinin olmadığı üçüncü ülkelerde diğer üye ülkelerin diplomatik korumasından yararlanabilir. AB vatandaşı olan her gerçek veya tüzel kişi (kayıtlı merkezinin üye ülkede olması veya üye ülkede mukim olması koşuluyla) bireysel ya da birlikte kendini doğrudan ilgilendiren konularda Avrupa Parlamentosu'na veya Ombudsmana kendi ana dilinde yazdığı dilekçe ile müracaat edebilir. Cevabını da kendi dilinde alır.

II. TOPLULUK POLİTİKALARI VE MÜZAKERELER

Topluluk politikalarının başında malların serbest dolaşımı gelir. Topluluğun temeli gümrük birliğidir. Gümrük birliği üye ülkeler arasında ithalat ya da ihracatta gümrük vergileri ya da eş etkili vergilerin konulmasının yasaklandığı mal ticaretine dayanır. Ayrıca gümrük birliği gereği üçüncü ülkelere ortak gümrük tarifesi uygulanır. Üye ülkeler mahreçli ya da üye ülkelerde serbest dolaşım hakkını haiz 3. ülke çıkışlı mallar için yukarıdaki yasağın yanısıra miktar kısıtlamalarını da eklemek gerekir. 3. ülkelerden gelen ürünlerin ithal formaliteleri üye ülkeye girişte yerine getirilerek gümrük vergileri ve eş etkili vergiler ödenmişse ve vergi iadesinin tamamından veya bir kısmından yararlanmadığı anlaşıldığı takdirde üye devlette serbest dolaşım hakkını elde etmiş addedilir.

Gümrük Birliği

ATAD kararları uyarınca ticarete konu olan ve fiyatı olan tüm mallar tarım ürünleri de dahil gümrük birliğinin konusudur. Üye devletlerin egemenliğindeki topraklar da Gümrük Birliğinin kapsamı içindedir. Malların hammadde, ara mal ya da mamul mal olup olmamasının önemi yoktur. Gümrük Birliği ile ilgili ihtilafların çözüm yeri ATAD'dır. Üçüncü devlet ürünlerinden alınan gümrük vergilerini üye devletler tahsil ederler ve kendi idari masrafları için %10'u tutup, bakiyeyi Topluluk özkaynağına transfer ederler. Transit mallar da Gümrük Birliği kapsamındadır.

Gümrük Birliği'nin temel hareket noktalarından biri de üye devletler arasında eş etkili resimlerin, harçların uygulanmamasıdır. Bir başka deyişle gümrük duvarının dolanılması ile konulan resim, harç eş değer etki yaratır ve kesinlikle yasaktır. ATADa göre bir hizmet karşılığı olmayan her ödeme eş değer etki yaratır ve miktarın büyüklüğü ya da küçüklüğü önem taşımaz. Gümrük Birliğinin istinad ettiği bir diğer esas vergilerde ayrımcılık yasağıdır. Yani hiçbir üye devlet diğer üye devletlerden ithal edilen ürünlere yerli ürünlere uygulanandan daha yüksek bir vergi koyamaz, uygulayamaz. Gümrük Birliği üyesi olan ülkemiz ürünleri için de aynı kuralın geçerli olması tabiidir. Bu konuda ATADın 1995 yılında verdiği karar uyarın-

ca Gümrük Birliği'nin sağlam esaslara dayandırılması için iç vergide ayrımcılığa gidilemez. Ayrıca malların üye devlet hükümlerine alanına girişini yasaklayan ya da ithalatı değer veya zamanla kısıtlayan veya olanaksız kılan önlemler ve/veya eşetkili tedbirler miktar kısıtlamaları oluşturur ve malların serbest dolaşımını engeller bu itibarla kesin olarak yasaktır. Eşetkili önlemlerin Komisyon tarafından açıklığa kavuşturulması ile bir malın ithal ya da ihracında taban ya da tavan sınır ya da fiyat konulması, 3. ülke menşeli mallardan teminat istenmesi, mallara uzunluk, ağırlık, büyüklük gibi koşullar konulması bu anlamda mütalaa edilir ve yasaktır. ATADın 1974'de Dassonville Kararında üye devlet Belçika'nın bir düzenlemesi gereği ithal edilen herhangi bir maldan resmi menşe şahadetnamesini zorunlu tutması, Topluluk içinde üye devletler arasındaki ticareti doğrudan veya dolaylı, gerçek ya da potansiyel olarak etkiler ve serbest dolaşımı engellerse bu hükmün eşetkili öngörülmesi, mallara uzunluk, ağırlık, büyüklük gibi koşullar konulması bu anlamda mütalaa edilir ve yasaktır. ATADın 1974'de Dassonville Kararında üye devlet Belçika'nın bir düzenlemesi gereği ithal edilen herhangi bir maldan resmi menşe şahadetnamesini zorunlu tutması, Topluluk içinde üye devletler arasındaki ticareti doğrudan veya dolaylı, gerçek ya da potansiyel olarak etkiler ve serbest dolaşımı engellerse bu hüküm eşetkili önlem olarak mütalaa edilir ve yasaktır. Bu yorumu ithalatın belgeye bağlanması ya da sınırlardaki sistematik kontrollere de yaymak olasıdır. ATAD 1978'deki Cassis de Dijon Kararı ile tüketicinin korunması ve sağlık endişesi hariç tutulmak kaydıyla miktar kısıtlamaları ya da eşetkili önlem alınmayacağını ve hukuka uygun imal edilmiş ürünlerin dışalımını ya da dışsatımını engellenemeyeceğini belirtmiştir. Bu iki kararda, Dassonvillede serbest dolaşımı dolaylı hatta potansiyel olarak olumsuz etkileme önlenmek istenirken, Cassis de Dijon'da miktar kısıtlamasının haklı gerekçeye istinat etmesi gereği ön plandadır. Bu itibarla ortak bir düzenleme ya da uyumlaştırmanın olmadığı alanlarda üye devletin mevzuatı ölçülü ve adil olmak kaydı ile geçerlidir. Özetle malların serbest dolaşımı bir temel özgürlüktür, haklı gerekçesi olmayan ulusal politika ile engellenemez. ATAD'ın korkusu iç pazarın ulusal pazarlara bölünme tehlikesidir. Bu itibarla 1993 tarihinde verdiği bir kararda üretim ile satış şartları farklılığını gözönüne alarak hu-

kuken ve fiilen yerli ya da ithal mallara ve ekonomik açıdan mallara ve kişilere de eşit biçimde uygulanmıyorsa kurallara aykırı olmadığını vurgulamıştır.

İstisnai olarak malların serbest dolaşımı kamu düzeni, güvenliği, ahlaki nedeniyle veya tüketicinin korunması, çevre, ticari ve sınai mülkiyetin muhafazası etkin vergi denetimi, ulusal, arkeolojik değerlerin korunması gerekçesi ile kısıtlama yapılabilir. Yalnız bu kısıtlamalar subjektif nedenlerle olmalıdır. Ayrıca bir üye ülkenin ekonomik durumundaki husule gelen dengesizliklerin izalesi için geçici bir süre için malların serbest dolaşımına kısıtlama getirilebilir. ATAD'ın istisnai olarak malların serbest dolaşımının kısıtlanmasında kullandığı ölçütler haklılık ve gerekliliktir. Bir temel özgürlük olan malların serbest dolaşımını olumsuz etkileyen bir başka olgu da ticari devlet tekelleridir. Ticari devlet tekellerinin varlığı, rekabeti de gümrük birliğini de olumsuz etkiler.

1964 yılındaki doğrudan etki ve Topluluk mevzuatının üstünlük ilkesinin somut örneği Costa/Enel Kararında yeni ticari devlet tekeli yaratılmaması emredici biçimde ifade olunduğu gibi ticari devlet tekellerinin ürün temini ve satış koşullarında ayrıcalıklı hak ve yetki yaratılmaması da Dijon Cassis kararında açıklığa kavuşmuştur. Bu şekilde ticari devlet tekelinin piyasayı doğrudan ya da dolaylı etkilemesinin önlenmesi istenmektedir.

Üye ülkeler arasında gümrük birliği uyarınca ithalat ve ihracatta gümrük vergileri ve eşetkili vergiler yasaklanırken, bu yasak mali nitelikli diğer ödemeleri de kapsar.

Komisyonun teklifi ile Konsey ağırlaştırılmış oy ile ortak gümrük tarifelerini belirler. Komisyon gümrük birliğinin amacına ulaşabilmesi için üye ülkeler ve üçüncü ülkeler arasında ticaretin gelişmesine, Topluluk içerisinde rekabetin gelişmesine yardımcı olabilmek gayesi ile teşebbüslerin rekabet kapasitesinin arttırılmasına yol gösterici olurken üye ülkelerdeki mamul maddelerin rekabet koşullarını bozmaktan kaçınarak Topluluğun hammadde ve ara malı taleplerini yönlendirir.

Komisyon üye devletlerin ekonomilerinin ciddi bir biçimde bozulmalarını önlemeye çalışırken üretimin akılcıl olarak artırılmasına ve Toplulukta tüketimin yaygınlaştırılmasına gayret eder.

1- Üye Ülkeler Arasında Miktar Kısıtlamasının Yasaklanması

Toplulukta genel kural, üye ülkeler arasında ithalatta ve ihracatta miktar kısıtlamaları veya eşetkili önlemlerin alınmasının yasaklanmasıdır. Ama istisnai hallerde örneğin, ithalat, ihracat veya transit mal geçişlerinde kamu güvenliği, kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı durumlarda, bireylerin hayvanların ve bitkilerin yaşamlarını ve sağlıklarını korumak amacıyla, arkeolojik, tarihi ve sanatsal değeri havi ulusal zenginlikleri kollamak için ve sınai-ticari mülkiyet haklarının yitirilmesini önlemek amacıyla yasaklamalar ya da kısıtlamalar getirilebilir. Ama bu tür önlemlerin üye ülkeler arasındaki ticarete keyfi ayrımcılık veya örtülü kısıtlamalar yaratmaması gerekir. Üye ülkeler de, vatandaşlarına ürünlerin pazarlama ve temin edilme koşullarında ayrımcılık yaratmayacak şekilde ticari karakterli devlet tekellerini düzenlerler. Bu anlayış üye devletin hukuken ve fiilen, doğrudan ya da dolaylı üye ülkelerarası ithalat veya ihracatı denetlediği, belirlediği veya önemli ölçüde etkilediği tüm kuruluşlarda uygulanır. Bir devletin, yönetimini başkalarına bıraktığı tekellerde de yukarıdaki anlayış geçerlidir. Üye ülkeler, ürünlerin pazarlanma ve temin edilmelerinde ayrımcılık yaratılmaması anlayışına aykırı veya üye ülkeler arasındaki miktar kısıtlamaları ve gümrük vergileri yasaklarını daraltan yeni önlemler almaktan kaçınırlar. Eğer ticari nitelikli bir devlet tekeli tarımsal ürünlerin piyasaya sürülmesini veya en iyi şekilde değerlendirilmesini kolaylaştırıyorsa ilgili üreticilerin yaşam standartlarını ve istihdamlarını güvence altına alacak koruyucu önlemler almak durumundadır.

2- Tarım Politikası

Ortak pazar, toprak mahsulleri, hayvancılık, balıkçılık ve bunlarla ilgili ilk işleme sürecinde elde edilen süt, yumurta vb. gibi tarımsal ürünler ticaretini ve tarımı da kapsar. Tarım ürünlerinde ortak pazarın işleyişi ve gelişimi için ortak tarım politikasının oluşturulması gerekir. Ortak tarım politikası ile teknik atılımları gerçekleştirmek, tarımsal üretimin akılcı artırılmasını sağlamak ve üretim faktörlerinin özellikle de emek faktöründe optimum kullanımın temin edilerek tarımsal verimliliği arttırmak olasıdır. Bu şekilde tarımla uğraşanların kişisel

gelirlerini arttırarak tarım sektöründekilerinin yaşam düzeyi yükseltilir. Tarıma destek de özellikle piyasa fiyatlarına destek, doğrudan ödemeler, girdi maliyetlerinde indirim ve genel hizmetlerde yapılan transferler biçiminde kendini gösterir.

Tarımsal ürünlerle ilgili üreticinin çalışma ve hayat standartını yükselten ticari devlet tekellerine ise şekil değiştirme ve uyumlaştırmada belli ölçüde esneklik tanınması da gelir dağılımının daha adil olması için bir ekonomik mecburiyettir.

Tarım sektörünün önemi dolayısıyla ortak tarım politikası ihtiyacı doğmuştur. Bu şekilde tarımsal ürün ticaretinde artış sağlanabileceği gibi entegrasyon teorileri uyarınca ticareti saptırıcı yanı da törpülenmiş olacaktır. Ayrıca üye devletler gelir dağılımında Lorenz eğrileri ve Gini Katsayısı uyarınca gelirin yeniden daha adil dağılımı için destekleme alımlar ve/veya taban fiyatlar tesbit etmek durumunda kalabilirler. Bu itibarla ortak tarım politikası, tarım teknolojisinde gelişmenin yanı sıra üretimde etkinlik ve verimlilik, kaynak tahsisinde rasyonalite sağlamak ve üretim faktörlerinin optimum kullanımını gerçekleştirmek durumundadır. Tarım sektörü ile uğraşanların yaşam standartını arttırmak ve bireylerin fayda maksimizasyonunu gerçekleştirmelerine yardımcı olmak durumundadırlar. Elbette ki bölgelerarası gelişim farklarının da dikkate alınmak zorunluluğu vardır ki bu farkların yok edilmesi bir açıdan kaynak sapmasını ortadan kaldırarak iç göçü önleyecek diğer açıdan da üretimde etkinliği sağlayacaktır. Tarımsal ürünler klasik ürünlerin dışında besicilik ve su ürünlerini ve bunların türevlerini kapsar. Ortak tarım politikası ile de üye devletlerin pazarları arasında eşgüdüm sağlanarak ve rekabet alanında ortak kurallar koyarak iç pazarda bu sahada örgütlenme amaçlanır. Bu şekilde de iç pazarın üretici ve tüketicileri arasında ayrımcılık yapmadan fiyat politikalarında ortak ölçütler ve tek düzen hesap yöntemi kullanılır.

Uluslararası tarımsal ürün piyasalarında AB'nin payı yaklaşık %14.5 ve tarımsal ürünlerin AB'nin toplam ihracatına oranı da %8 civarındadır. Üye devletler ortak tarım politikasının geleceğini planlarken uluslararası piyasalardaki trendleri dikkate alarak toplam talebin giderek arttığını dolayısıyla tarımsal ürün piyasalarının genişleyeceğini hesaba katmaktadırlar.

Bu da A8'yi rekabet gücü daha yüksek ortak tarım politikası üretmeye sevketmektedir. 1986'da İspanya ve Portekiz'in ve 1995'de İsveç ve Finlandiya'nın AB üyesi olmaları, ortak balıkçılık politikasının önemini artırmıştır. Ortak balıkçılık politikası içerdiği ekonomik, hukuki, sosyal, politik ve çevresel faktörler ile hem balıkçılık gıda sanayini hem de Avrupa bütünleşmesini etkilemektedir.

Tarım Yönlendirme ve Garanti Fonu bu ortak örgütlenmede temel yönlendirici olarak işlev görürken meslek içi eğitim ve tüketicinin bu sektör ile bilgilendirilmesi ile de amaca hizmet eder.

Bilindiği gibi Toplulukta üye devletler ulusal makamlarının verdikleri lisans uyarınca dışalım ya da dışsatım yapılabilir. Dışalımdan elde edilen telafi edici vergiyi toplayan ulusal makamlar gerektiğinde iadeleri de gerçekleştirirler. Bu alandaki ihtilafların çözüm yeri üye devletlerin ulusal mahkemeleridir. Topluluk hukukuna uygun yorumla üye devletler gerekli önlemleri alabilirler ki bunların denetimi Topluluğun münhasır yetkisi dahilindedir. Ortak tarım politikaları ile yapısal alanda ve pazar fiyat alanlarında eşgüdüm kurularak nihai hedeflere yönelik tasarruflar gerçekleştirilmek istenir. Temel özgürlüklerden olan malların serbest dolaşımı tarım ürünleri için de geçerlidir. Tarım ürünlerinin çeşitliliği, elde edilmiş mevsimlerinin ve şekillerinin farklılığı nedeniyle alınacak tedbirlerin onlara uygun olmasını gerektirir. Bunlar fiyatların saptanması, koruyucu ve rekabet kurallarından muafiyet ve pazarın denetimi önlemlerinden oluşur. Fiyatların saptanması fiyatlar arasında farklılığı önlediği gibi bu sektörde çalışanların yaşam düzeylerinde olumsuz değişiklikleri de önlemeye çalışır. Konsey saptadığı fiyat ile tarım sektörünü mahsulün alınacağı ertesi yıl için yönlendirir. Üreticileri de örümcek ağı kuramının olumsuzluklarından etkilenmemeleri, kararsız dengenin varlığı ile dış müdahalenin gerekmesi ve dolaylı da olsa uluslararası tarım fiyatlarını denetleme amacı taşıyan bu yönlendirmenin dışında iç pazarda fiyat istikrarı için de üye devletlerin belirlediği destekleme alımları kullanılır. Bu bir anlamda gelirin yeniden dağılımının sağlanmasına hizmet eder. Tarım sektöründe çalışanları koruyucu önlem olarak dışalımlarda asgari fiyat uygulaması ve bu fiyat ile dışalım fiyatı arasındaki fark da telafi edici vergiler ile giderilmeye çalışılır. Dışsatımda da üreticilere dünya fiyatları

ile rekabet edebilmeleri için teşvik önlemleri ile yardımcı olunur. Örtümcek ağı kuramının olumsuzlukları nedeniyle ortaya çıkan üretim fazlasının stoklama maliyetlerinin yüksekliğinin yarattığı yükleri azaltmak amacına uygun önlemler almak da gerekebilir. Örneğin destekleme alımlarını kısıtlamak ya da müteakip yıl için Konseyin belirlediği hedef fiyatı düşürmek gibi... Tarım sektöründe oluşabilecek olan gizli işsizliğin ve kaynak kullanımında etkinsizliğin önlenmesi için orta ve uzun vadeli yapısal önlemler ve dolayısıyla toplumsal planlama ihtiyacı bir zorunluluktur. Bu itibarla aşamalı olarak tarımsal yardımlarda indirimler yapılarak bu sektörün atalete düşmesi önlenip, verimliliği artırılarak, çevre sağlığına saygılı, istihdam yaratan tüketicinin ihtiyaçlarına kaliteli ürünle yanıt veren ve dünya borsalarındaki rekabete dayanıklı bir tarım ekonomisi amaçlanmaktadır. Toplulukta, Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ile ortak tarım politikası üye devletler tarafından 1962 yılından beri finanse edilmeye başlanmıştır. Konu ile ilgili tasarruflar Topluluk Tüzüğü ile yapılarak hukukun doğrudan uygulanması sağlanmış olmaktadır. Tarım sektöründeki destekleme alımları, sübvansiyonlar, stoklama yardımları ile gelirin yeniden adil dağılımı gerçekleştirilmek istenmektedir. Bölgelerarası tarımsal alandaki gelişmişlik farklarını azaltmayı amaçlayan alt yapı projelerinin finanse edilmesi ekonomik verimlilik anlayışının ifadesidir. Ortak tarım politikasının su ürünleri için uygulanan anlayışı gizli, örtülü, dolaylı ayrımcılığı reddeden eşitlik teması üzerinde kurulmuştur. Bunu da gerçekleştirmek için Balıkçılık Finans Fonu oluşturulmuştur. Bu şekilde tesbit edilmiş olan bir sonraki yılın fiyatı ortak geri alma fiyatından düşük olduğu takdirde balıkçı birliklerine aradaki fark ödenir.

Bunun için de; pazarların istikrara, ürün arzının güvence altına alınmasına ve nihai tüketiciye makul fiyatlarda ulaştırılmasına ihtiyaç duyulur. Bu bağlamda ortak tarım politikası oluştururken ve bu politikanın uygulanmasında özel yöntemler seçilirken çeşitli tarım bölgeleri arasında doğal ve yapısal farklılıklardan ve tarımın toplumsal yapısından kaynaklanan tarımsal faaliyetin özelliğini, gerekli düzenlemelerin kademeli olarak yapılmasını ve üye ülkelerde tarım ekonomisinin tümü ile sıkı bağlantılı bir sektör olması gerçeğini unutmamak zorunluluğu vardır. Bu hedeflere varmak için de tarımsal piyasaların ortak organizasyonu yapılmalıdır Ortak organizasyon

ürüne bağlı olarak ya rekabette ortak kurallar ya çeşitli ulusal piyasa organizasyonlarının zorunlu eşgüdümü ya da bir avrupa piyasa organizasyonu biçiminde tezahür eder. Ortak organizasyon ile fiyatların düzenlenmesi, çeşitli ürünlerin üretimi ve pazarlamasına devlet desteği, ürünlerin depolanması ve devirlerin düzenlenmesi ve ithalat-ihracatın istikrara kavuşturulma yöntemi gibi önlemleri ihtiva edebilir Ortak organizasyon Topluluktaki üretici veya tüketiciler arasında ayrımcılık yapılmasına yol açamaz. Ortak fiyat politikası da ortak kriterlere ve tek tip hesaplama yöntemine dayanmalıdır.

Ortak organizasyonun hedeflerine varabilmesi için tarımsal yönlendirme ve garanti tonları kurulabilir. Tarımsal verimliliğin artırılması amacına -bilindiği gibi verimlilik artışı kısa dönemde ekonomik büyümenin enflasyon üzerindeki olumsuz etkisini azaltır- varabilmek için ortak tarım politikası çerçevesinde mesleki eğitim, araştırma ve tarımsal bilginin yaygınlaşması için etkili eşgüdüme ihtiyaç vardır. Bu itibarla projelerin ve kuruluşların ortaklaşa finanse edilmesi ve belirli ürünlerin tüketiminin artırılması için ortak önlemlerin alınması gerekir. Konsey, yapısal ya da doğal koşulların olumsuzluğu nedeniyle gelişmemiş işletmelere ekonomik kalkınma programları çerçevesinde yardım yapılmasına izin verebilir. Bu bağlamda rekabete ilişkin kuralların tarımsal ürünlerin üretimine ve ticaretine uygulanışında, ortak tarım politikası çerçevesi ve tarım sektöründe çalışanların istihdam ve yaşam koşullarının geliştirilmesi ölçütleri dikkate alınmalıdır. Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu da (IFAD) mikrofinans olanaklarından fakir bölgelerin de yararlanması çabalarının yanı sıra bölgelerarası kalkınmışlık farklarının asgariye indirilmesi politikalarında tamamlayıcılık görevini görerek bu alanda "impetus" rolünü üstlenir. Ortak tarım politikasının ana hatlarıyla belirlenebilmesi için üye devletlerin özellikle kaynaklarının ve ihtiyaçlarının tesbiti ve dolayısıyla tarım politikalarının karşılaştırılması zorunluluk arzeder.

Korporatif bir nitelik taşıyan Ekonomik ve Sosyal Komiteye de danışarak Komisyon ortak organizasyonun ulusal organizasyonları ikame etmesini sağlayarak ortak tarım politikasının oluşturulması ve uygulanması için tarımsal sorunların birbirleri ile olan bağlantılarını dikkate alarak öneriler üretir. Komis-

yonun teklifi üzerine, Avrupa Parlamentosuna danışan Konsey de ağırlıklı çoğunlukla tüzükler yapar, yönergeler çıkarır veya kararlar alır. Bir başka deyişle ortak tarım politikası için organ hukukunun bağlayıcı nitelikteki enstrümanlarını kullanır. Konsey ağırlıklı çoğunlukla hareket ederek ulusal pazar organizasyonlarının ortak organizasyonla ikamesini sağlar. Ortak organizasyonu da ilgili ürün için ulusal organizasyona sahip üye devletlere o ürünün üreticilerinin hayat düzeylerinin yükseltilmesi ve istihdam alanında da uzmanlaşma sağlanmasında güvence vermesi ve Topluluk dahilindeki ticarete de ulusal pazarlardakine benzer koruma getirmesi gerekir. Bazı mamul mallar için ortak piyasa organizasyonu oluşturulmadan önce bu malların hammaddeleri için bir ortak organizasyon kurulmuşsa 3. ülkelere bu mamul malları ihraç kaydı ile hammaddeleri 3. ülkelerden ithal edilebilir.

Bir üye devlette ulusal pazar organizasyonuna veya eşdeğerdeki Topluluk içi kurallara tabi olarak benzer ürünün başka bir üye devletteki rekabeti etkilemesi halinde, ithalatçı üye ülke sözkonusu ihracatçı üye ülkenin ihracatta telafi edici vergi uygulamaması durumunda ithalatta telafi edici vergi uygular. Komisyon dengeyi yeniden sağlayabilmek için bu tür verginin oranını saptar ve gerekli görürse ayrıntı ve koşullarını kendisinin belirleyeceğini diğer önlemlere de izin verebilir.

3- Serbest Dolaşım

a) Emek Faktörü

Kişilerin serbest dolaşımı temel özgürlüklerdendir ve emeğin serbestçe dolaşımı yerleşme serbestisini de kapsar. Ekonomik ve sosyal birliğin oluşturulmasında iç pazarda malların ötesinde emeğin yani bir işverene bağlı olarak ifa edilen her türlü ekonomik faaliyetin serbestçe dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması bir zorunluluktur. Bu itibarla iş ve çalışma şartları yani kanundan ve iş akidinden doğan ücret, çalışma süresi, sosyal haklar konularında uyruklu, cinsiyet ya da başka örtülü bir neden ile ayrımcılık kesinlikle yasaktır. Emeğin serbest dolaşımı ile kişiler boş olan işlere müracaat hakkını bu gerekçe ile üye ülkelerde seyahat edebilme hakkına, o işte çalışmak için veya işin hitamındarı sonra o ülkede

ikamet etme hakkına sahiptirler. Serbest dolaşımın gerçekleştirilmesi amacı ile sosyal güvenlik alanında muhtelif üye ülkelerdeki çalışma sürelerinin birleştirilmesi, sosyal yardımların ödenmesi sadece işçileri değil serbest meslek erbabını, ailelerini hatta 1999dan itibaren öğrencileri de kapsam alanına almıştır. Eğitim ve burs alanlarında da eşit işlem geçerlidir Burada unutulmaması gereken bir nokta, gelir dağılımının yeniden yapılması ve adaleti sağlama anlayışıyla karşılıksız olarak verilen sosyal yardımlar her üye devlette değişik biçim arz etmektedir. Bu itibarla sosyal yardımlar bir üye devletten diğerine geçen işçiyi izlemez. Sosyal güvenlikle ilgili Topluluk ulusal mevzuatlar arasında eşgüdüm sağlamaya çalışarak emekçilerin, serbest meslek erbabının ve bunların ailelerinin sosyal güvenceye kavuşturulması ve üye devletlerin uyrukları arasında ayrımcılık yapılmamasını sağlamak ister. Burada temel hareket noktası sosyal keseneklerdir. Ek ödemeler dikkate alınmazlar. Sosyal güvenlik şemsiyesi emekçileri, serbest meslek erbabını, mültecileri, vatansızları ve bunların bakmakla yükümlü oldukları kişileri ve de mirasçıları kapsar. Topluluk sosyal yardımı karşılıksız olarak hamilelik, yaşlılık, hastalık, işsizlik, malütlük, işyeri hastalığı ya da kazası, çocuklar için, öksüz ve yetimler için, aile yardımları ölüm yardımları gibi geniş bir yelpazeye yayılır.

Emekçiler ya da serbest meslek sahipleri sosyal güvenlik konusunda işyeri hukukuna tabidirler. Serbest dolaşımın kısıtlanması istisnai durumlarda kamu güvenliği, düzeni,sağlığı ve kamu idare ve hizmetine ait konularda sözkonusu olabilir. Kamu düzeni ile ilgili alınacak önlemler o kişinin kişisel davranışı ile irtibatlı olmak zorundadır.

Kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını irdelediğimiz de öncelikle işçilerin Toplulukta serbest dolaşımı güvence altına alınmıştır. Bu güvence işçiler arasında uyrukluk esasına dayalı istihdam, ücret ve haklar ve çalışma koşulları ile ilgili her türlü ayrımcılığın yok edilmesini gerektirir. istisnai olarak kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı gerekçeleri ile kısıtlanabilecek serbest dolaşım hakkı ile yapılmış olan iş teklifini kabul amacıyla üye devletler sınırları içinde özgürce dolaşım, üye devletlerden herhangi birisinde o devlet uyruklarının istihdamını düzenleyen yasa, tüzük veya

idari işlemlerle konulmuş kurallara uygun olarak iş yapma gayesi ile ikamet etme ve Komisyonca belirlenecek uygulama yönetmeliklerine uygun olarak iş yapılan ülkede çalıştıktan sonra ikamet etmeye devam etme güvence altına alınmış olur. Elbette ki, kamu hizmetlerinde istihdam edilme durumunda bu haklardan yararlanılamaz. Konsey, ortak karar alma usulü ile Ekonomik ve Sosyal Komiteye de danıştıktan sonra tüzükler yaparak veya yönergeler çıkararak işçilerin serbest dolaşımı için gerekli önlemleri alır. Bunun için ulusal istihdam örgütleri arasında yakın işbirliği kurar, ulusal mevzuattan ya da üye devletler arası önceki anlaşmalardan kaynaklanan ve işçilerin serbest dolaşımını engelleyen idari usul ve uygulamaları ortadan kaldırdığı gibi serbestçe iş seçme konusunda diğer üye devlet işçilerine, ilgili devlet işçilerine konulandan farklı şartlar getiren, üye devletler arasında yapılan anlaşmaların veya iç mevzuatın öngördüğü tüm süre ve diğer kısıtlamaları da neticesiz kılar. Ayrıca Konsey, uygun mekanizmalar kurarak iş arzları ile iş müracaatlarını karşılaştırarak, istihdam piyasasında, arz ve talep arasında denge kurulmasını kolaylaştırır. Yaşam standartını ve muhtelif bölge ve sanayilerdeki istihdam düzeyinin ciddi tehlikelere maruz kalmasını da önler. Üye ülkeler ortak program çerçevesinde genç işçi değişimini teşvik eder. Konsey ortak karar usulü ile işçilerin serbest dolaşımını temin için sosyal güvenlik açısından gerekli önlemleri alır. Ayrıca, göçmen işçiler ve bakmakla yükümlü olduklarına sosyal güvenlik alanında düzenlemeler yaparak güvence sağlar. Örneğin üye ülke topraklarında ikamet edenlere sosyal yardımla ilgili ödemelerde bulunulmasına veya çeşitli ülkelerde geçen hizmet yıllarının birleştirilerek sosyal yardıma hak kazanılmasına ve bunun toplam miktarının tesbitine imkan tanır.

Bu bağlamda Ankara Antlaşmasınının 12. ve Katma Protokolün 36. maddelerinin doğrudan etkisinin tartışıldığı davada 1.12.1986 tarihine dek işçilerimizin serbest dolaşımının gerçekleştirileceğini ifade eden ortaklığı amaçlayan Ankara Antlaşması; Roma Antlaşması'nın serbest dolaşıma ilişkin hükümlerinden ilham almıştır. Katma Protokolde de serbest dolaşımın Ortaklık Konseyi'nce saptanacağı bildirilmişti. Bilindiği gibi Ankara Antlaşması ortaklık hedefine yönelikti ve beş yıllık ha-

zırlık döneminin sonunda bazı gümrük kısıtlamalarının kaldırılmasını ihtiva etmekteydi. Katma Protokol 22 yıl sürecek olan geçiş dönemini ihtiva ederken kotaların kaldırılmalarını, kişilerin serbest dolaşımı ve tarım politikasında uyum sağlanması, ekonomi politikalarında koordineli hareket, rekabet, damping, devlet yardımları konularında Roma Antlaşması hükümlerinin uygulanması öngörülmekteydi. Gerçi Katma Protokol öncesi Topluluğun Türkiye'ye karşı gümrüklerde miktar kısıtlamaları ya da eş etkili tedbirleri kaldırması ve Türkiye'nin de Topluluk menşeli mallara gümrük indirimi yapması gerçekleştirilse de, uygulamada engellerle karşılaşılıyordu. Türkiye'nin Katma Protokolden doğan yükümlülüklerini 1976'da askıya alması 12 Eylül 1980 sonrası Ortaklık Konseyi'nin uzun süre toplanmamasını müteakiben 1986 yılında kurulan ad hoc komiteleri ile yerine getirilmemiş olan yükümlülüklerin ifası sağlanmıştır ki 1/95 sayılı Gümrük Birliği kararı mucibince malların serbest dolaşımı ve gümrük tarifeleri ile ilgili düzenlemelerin yanında ticari politikalara ilişkin Topluluk işlemlerinin bir kısmı uygulanırken rekabet politikasında tarım politikasında, kamu maliyesi alanında, fikir ve sanat eserleri ile ilgili hükümlerde mevzuatımızın Topluluk *acquis communautaire* ile uyum zorunluluğu getirilmiştir. 12 Eylül 1980 sonrasında Türkiye ve Avrupa Birliği üye ülkeleri arasındaki ilişkilerdeki olumsuzluk dış ticaret göstergelerini geriletmediği gibi diğer alanlarda da negatif etki doğurmuştur. İşte bu koşulların varlığı altında açılan ilk dava sırasında serbest dolaşım ile ilgili olumlu gelişmeler bir yana ulusal düzenlemelerle katı kurallar konulmuştu. Dayanışma ve sadakat ilkelerine aykırı olan bu durumun ATAD Ortaklık Konseyi'nin yetkileri dahilinde olduğu, açık ve koşulsuz olmadığı ve sadece bir program niteliğini gösterdiği yorumunu getirmiştir. Davanın açıldığı tarihe kadar Ortaklık Konseyi'nin karar oluşturmaması açısından Ankara Antlaşması ve Katma Protokolün öngördüğü serbest dolaşım hakkının üye devletlerde doğrudan etki doğurmasının beklenemeyeceğini ilave etmiştir. Daha sonraki davalarda işçilerimizin üye devletlerde oturma ve çalışma hakkına ilişkin Ortaklık Konseyi kararlarından doğan hakların kullanılmasını önleyemeyecekleri belirtilmiştir.

al) Yerleşme

Üye ülke vatandaşlarının başka üye ülkede yerleşme serbestisinin kısıtlanması yasaktır. Bu yasak üye ülke gerçek veya tüzel kişinin diğer ülke topraklarında kuracağı acenta, şube ve bağlı teşebbüslerin kurulmasının kısıtlanmamasını da kapsar. Yerleşme özgürlüğü serbest çalışmayı sağlayarak faaliyette bulunanları teşebbüsler, firma ya da şirketler kurarak bunları işletenleri de kapsar. Yeter ki, yerleşilen üye ülke vatandaşlarına uygulanan koşullara ve sermayenin serbest dolaşımına uygulanan kurallara riayet edilsin.

Yerleşme ve teşebbüs kurma hakkına dinamizm kazandırabilmek amacıyla Konsey ortak karar alma usulüne riayet eder ve Ekonomik ve Sosyal Komiteye danışarak yönergelerle düzenlemeleri gerçekleştirir. Bilindiği gibi yönergeler tüzükler gibi doğrudan bağlayıcı değildir, hedefleri açısından üye ülkeleri bağlarlar. Yönergelerin iç hukuklarına dahil edilmesinin şekil ve yöntemleri üye ülkelere bırakılmıştır. Konsey ve Komisyon kendilerine tevdi edilen görevleri yerine getirirler. Bunlar da, yerleşme serbestisinin, üretimin ve ticaretin gelişmesine katkıda bulunmasına öncelik tanıyarak, Topluluk içinde çeşitli faaliyetlerin özel durumları hakkında bilgi edinmek için üye ülkelerdeki yetkili merciler arasında yakın işbirliği sağlayarak, yerleşme özgürlüğünü engelleyebilecek ulusal hukuklardan ya da üye ülkeler arasında daha önce imzalanmış olan antlaşmalardan kaynaklanan idari usul ve uygulamaları ortadan kaldırarak, üye devletlerden birinin başka üye devlette çalışan işçileri o ülkede bağımsız çalışmak amacıyla faaliyetlerde bulunmaları halinde sözkonusu ülkede kalabilirler. Yeter ki, o ülkedeki faaliyetlere niyetlendikleri zaman uymak zorunda oldukları koşulları taşıyınlar. Ortak tarım politikası ilkelelerine ters düşmemek kaydı ile üye devlet vatandaşı diğer üye devlette arazi ve bina edinebilir veya kullanabilir. Bir üye devlette acenta, şube veya bağlı kuruluşların kurulması ve bunların yönetimini ve denetimini yapacak ana kuruluş personelinin ülkeye girişlerindeki kısıtlamaların yerleşme özgürlüğü çerçevesinde kaldırılması, ortakların ve 3. kişilerin çıkarlarını korumak için üye ülkelerin şirketlerden veya firmalardan-medeni hukuk veya ticaret hukuku uyarınca kurulmuş olan kooperatif şirketler dahil kamu ya da özel hukuk uyarınca yönetilen tüzel

kişiliklerden kar amacı gütmeyenleri hariç tutmak gerekir- istenen teminatların gereken ölçüde temini ve Toplulukta konulan kriterlere eşdeğer kılacak biçimde eşgüdümü sağlansın. Yerleşme koşullarının üye ülkelerce sağlanan yardımlarla bozulmaması güvence altına alınarak gerçekleştirilir. Kamu gücünün kullanıldığı faaliyetlere bu kuralların uygulanmayacağı tabiidir. Kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği nedeniyle de yabancı uyruklara yasa, tüzük veya idari düzenlemelerle getirilmiş olan özel işlemlerin uygulanması engellenemez. Serbest iş kuracakların işlemlerini kolaylaştırmak için, Konsey ortak karar alma usulü ile yönergeler çıkararak diplomaların, sertifikaların veya resmi belgelerin karşılıklı tanınmasını sağlar. Konsey ayrıca bu amaçla çıkardığı yönergelerle, yasalar, tüzükler veya idari düzenlemelerin eşgüdümünü sağlayarak serbest meslek edinme ve icrası ile ilgili faaliyetleri kolaylaştırmaya çabalar. Bir üye ülkede gerçek kişilerin eğitim ve işe giriş koşullarında değişiklik yapılmasını zorlaştırmak için Konseyin tüzük çıkararak ortak karar usulüyle yapacağı işlemlerde oybirliği getirilmiştir. Tıp, tıpla ilgili branşlar ve eczacılık meslekleri için kısıtlamaların kademeli kaldırılması, bunların değişik ülkelerdeki uygulanma koşullarının eşgüdümüne bağlıdır Üye devlet cari hukukuna göre kurulan ve kayıtlı bürosu, merkezi idaresi veya işin merkezi Topluluk dahilinde olan şirketler veya firmalar aynen üye devlet vatandaşları olan gerçek kişiler gibi mütalaa edilirler. Şirket veya firmalardan kasıt medeni ya da ticaret kanununa göre kurulan -kooperatif şirketler dahil- özel veya kamu hukukunca yönetilen tüzel kişilerdir. Kar amacı olmayanlar kapsam dışıdır.

a2) 3. Ülke Kişilerinin Serbest Dolaşımı

Vize, sığınma, göç ve kişilerin serbest dolaşımı ile ilgili politikalara gelince, aşamalı biçimde gelişen bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı kurmak için Ekim 2002 tarihine kadar kişilerin içsel sınırların olmadığı iç pazarda serbest dolaşımının sağlanmasını amaçlayan önlemler ile dış sınırların kontrolü vize ve sığınma ve suçun engellenmesi ile doğrudan ilgili önlemler için Konsey karar alır. Konsey; sığınma, göç ve 3. ülke vatandaşlarının haklarını koruma, sivil konularda, hukuki işbirliği alanında, idari işbirliğini teşvik ve güçlendirmek için uygun tedbirlerle ve yüksek düzeyde güvenlik önlemleri ile Avrupa

Birliği'nde suçu önleme ve engelleme, suç konularında adli ve polis ile işbirliği önlemleri alır. Konsey, Ekim 2002 tarihine dek kişilerin iç pazarda serbest dolaşımına uygun olarak AB veya 3. ülke vatandaşlarının içsel sınırları geçerken herhangi bir kontrol yokluğu ile ilgili önlemleri sağlamlaştırması, üye devletler dışsal sınırlarını geçerken de üye devletlerin kişileri denetlemesinin ölçüt ve usullerini, üç aydan fazla olmayan kalışlar için vize koşullarını tesbit etmiştir. Bu tür kalışlar için dışsal sınırları geçerken vizeye sahip olması zorunlu veya bu tür mecburiyetten vatandaşları uzak tutulan 3. devletlerin listesi, üye devletler tarafından vize verilmesinin usul ve koşulları, vizeler için tek fiip düzenleme ve tek tip vize için kuralları Konsey belirler. Ayrıca Konsey, 3. ülke vatandaşlarını üye ülkelerde üç ayı geçmeyen bir süre içinde serbestçe seyahat edebilmelerinin koşullarını da saptar.

Ekim 2002'ye kadar sürecek geçiş döneminde Komisyon teklifi veya bir üye devletin girişimi üzerine Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra Konsey oybirliği ile düzenleme yapmıştır. Beş yıllık geçiş dönemi sonrası Konsey Komisyonun teklifi ile hareket etmiştir. Komisyon da üye devlet tarafından yapılan talebi incelemiş ve Konseye öneri olarak sunmuştur. Konsey, Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra oybirliği ile hareket ederek ortak karar alma usulüne tabii vize, sığınma, göç ile ilgili alanların tümü veya bir kısmı için Adalet Divanı'nın yetkileri ile ilgili hükümleri uyarlayarak karar alır. Bu bağlamda Konsey bu geçiş döneminde 28/7/1951 tarihli, Cenevre Konvansiyonu ve 31/1/1967 tarihli, mültecilerin statüsü ve diğer ilgili antlaşmaları sığınma önlemleri konusunda dikkate almış ve üye devletlerin birinde 3. ülke vatandaşının sığınma talebi müracaatından hangi üye ülkenin sorumlu olacağını tespit için kriter ve mekanizma, üye devletlerde sığınma talep edenlerin kabulü için asgari ölçütler 3. ülke vatandaşlarının mülteci olarak niteliklerine ait asgari standartlar ve üye ülkelerde mülteci statüsünü verme veya geri alma usullerinin asgari ölçütleri de Cenevre Konvansiyonu ve 1967 Protokolüne göre belirlemiştir. Mülteciler ve ülkesini terke zorlanan insanlar ile ilgili önlemlerde de aynı kaynaklar dikkate alınarak 3. ülkelerden ülkesini terke zorlanan ve asıl ülkelerine dönemeyen ve uluslararası korunmaya muhtaç kişilere geçici olarak sağlanacak asgari ölçütler ve mülteci veya ülkesini

terke zorlanan kişileri dikkate alarak sonuçlarına katlanan üye ülkeler arasında gayretlerin dengesi, adil dağılımı saptanmaya çalışılır. Göç politikasındaki önlemlerde, giriş ve ikamet koşulları, üye devletlerce verilecek aileleri birleştirme amacı da dahil uzun dönemli vize ve ikamet tezkerelerinin usullerindeki ölçütler, yasal olmayan biçimde ikamet edenlerin ülkelere iadeleri de dahil gayri kanuni göç ve ikamette de kararlar Konsey tarafından alınır. Belirlenmiş hak ve koşullar gereği üye ülkelerden birinde yasal olarak mukim olan 3.ülke vatandaşları diğer üye ülkelerde de ikamet edebilirler. Yalnız, gerek bu konuda ve gerekse göç politikasında Konsey tarafından alınan önlemler üye devleti uluslararası antlaşmalara ve Topluluk Antlaşmasına uygun ulusal kurallar koymaktan alıkoymaz. Burada amaç siyasi ilticadan ziyade ekonomik ilticanın önlenmesi, caydırılmasıdır.

Bütün bunlar üye ülkelerin içsel güvenliklerinin güvencesinin, hukukun ve düzenin korunması bakımından zorunlu sorumluluklarının ifasını bozamaz. Şayet üye devletlerden biri veya birkaçı acil bir durumla karşılaşarsa, örneğin 3. ülkeler vatandaşlarının ani akını gibi Konsey, Komisyonun önerisi üzerine ağırlıklı çoğunlukla ilgili ülke devlet lehine 6 ayı geçmeyecek bir süre için geçici önlemler ihdas edebilir. Medeni hukuka dahil sınır ötesi karışıklıklarla ilgili adli işbirliği alanında iç pazarın tam işleyebilmesi için adli hizmetin ve mahkeme dışı belgelerin sınır ötesi geçiş sisteminde elde edilen kanıtlarda işbirliğinin, mahkeme dışı olaylardaki kararlar dahil, medeni ve ticari olaylardaki kararların tanınması ve tatbikinin geliştirilmesi ve sadeleştirilmesi, üye ülkelerde kanuni ve yargılama yetkileri arasındaki çelişki ile ilgili uygulanan kurallar arasında uygunluk sağlayarak, gerekirse üye ülkelerde tatbik edilen hukuk mahkemeleri usulü kurlarının birbirleriyle uyumunu geliştirerek yargılama usullerinin iyi çalışmasına engel olanları eleyerek amaca varılabilir. Konsey, üye ülkelerin ilgili idari bölümleri ile işbirliği sağlayarak önlemler alır. Komisyon da aynı şekilde davranır. Adalet Divanının bu alanda yargılama hakkı vardır. Bunu kullanırken önkarar yolu ile Roma Antlaşmasının yorumu Topluluk Kurumlarının ve Avrupa Merkez Bankası işlemlerinin geçerliliği ve yorumu, Konseyin kararıyla oluşturulan kurumların statülerinde öngörülmesi koşuluyla bu statülerin

yorumu gibi sorunlar bir üye devlet mahkemesi önüne getirilir ve bu mahkeme sorun hakkında karar vermek için önkarara gereksinim duyarsa Adalet Divanından bu konuda önkarar vermesini talep edebilir. Böyle bir sorun ile ilgili kararlar iç hukuk yollarının kapalı olduğu üye devlet mahkemesinde ileri sürülüyorsa, bu mahkeme konuyu Adalet Divanı önüne getirmek zorundadır. Bu bağlamda vize, sığınma, göç gibi ulusal mahkemeler önünde bakılmakta olan konuların yorumu veya geçerliliği veya Topluluk Kurumları işlemlerinin mütalaasına veya ulusal mahkeme kararlarına karşı iç hukuk yolları kapalı ise, bu mahkeme karar vermek için önkarara ihtiyaç duyuyorsa, Adalet Divanından böylesine bir talepte bulunur. Şayet hukukun ve düzenin ve iç güvenliğinin korunması sözkonusu ise Adalet Divanı önkarar veremez. KONSEY, Komisyon veya bir üye devlet de Adalet Divanından sorunun veya Topluluk kurumları işlemlerinin yorumu için önkarar vermesini talep edebilirler. Yalnız Adalet Divanının konu ile ilgili önkararı ulusal mahkemelerin kesin hükümlerine karşı uygulanamaz. Fakat gerek Birleşik Krallık, gerek İrlanda ve gerekse Danimarka vize, sığınma ve göç ile ilgili konularda özel konuma sahiptirler. Dolayısıyla bu konu ile ilgili kişilerin serbest dolaşımı bu ülkeler için bir kısıtlama arzeder.

b) Hizmetler

Toplulukta vatandaşlığa dayalı hizmet sunumunda uyrukluksuz esasına dayalı ayrımcılık yasaktır, dolayısıyla vatandaş olunan üye devletten başka bir üye devlette serbestçe hizmet edimi ifa edilebilir. Topluluk içinde yerleşmiş hizmet sunan 3. ülke vatandaşları için de KONSEY, Komisyonun önerisi üzerine ağırlıklı çoğunlukla karar alarak bu serbestiden faydalandırılabilir. Malların, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşım kurallarına tabi olmayan ücret karşılığı yapılan işleri hizmet olarak niteleyebiliriz. Hizmetler sınai, ticari, mesleki veya zanaat ya da el emeği ile ilgili faaliyetleri kapsar. Bu tür hizmetleri sunan, yerleşme hakkı ile ilgili kurallar saklı kalmak kaydı ile hizmetin sunulduğu ülkede o üye devletin kendi uyruklarına uyguladığı koşullardan aynen, ama geçici olarak yararlanabilir. Taşıma hizmetlerinin serbestisi, taşımanın önemi nedeniyle ileride ayrıntılı biçimde irdelenecektir.

Hizmetlerin serbest dolaşımı da aynen mal, kişi ve sermayenin serbest dolaşımı gibi temel özgürlüklerdendir. Yalnız hizmetlerin ticret karşılığı yapılması zorunludur. Banka ve sigorta hizmetlerinde de olduğu gibi hizmet sınır tanımaksızın üye devletlerde dolaşabilir veya hizmet yükümlüsü hizmet alacaklısına onun ülkesinde hizmet verebilir ya da tersi olabilir. Mevzuat uyarınca hizmetler işletmelere ait olabilir, ticari olabileceği gibi serbest meslek sahiplerine de ait olabilir. İletişim sektörünün yazılı, görsel ya da sözlü medya faaliyetleri de dolaşım serbestisinden yararlanabilir. Hizmetlerin serbest dolaşımında istisnai olarak kamu güvenliği, düzeni ve sağlığına ilişkin kısıtlama yapılabilir. Hizmetlerin serbest dolaşımında da eşitlik ilkesine uyulur ve doğrudan uygulanma özelliği dolayısıyla salt vatandaşlık ya da ikametgah kısıtlama nedeni olamaz. Üye devletteki mevcut hukuki şartlar gereklilik ve uygunluk ölçütleri dikkate alınarak irdelenir. Avukatlık, hekimlik, mimarlık gibi ulusal mevzuatlarda bulunan doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık, mesleğin icrasını engelleyemez ve yasaktır. Avukatlık mesleği ile 1977'de ilk olarak bir yönerge ile düzenleme yapılmış ve 1989'da diplomaların tanınmasına ilişkin yönerge ile yerleşme serbestisi de dikkate alınmak zorunda bırakılmıştır. 1998'de de başka üye devlette meslek icrasına ilişkin yönerge de en son düzenlemeyi oluşturmaktadır.

Hizmetlerin sunumunun serbestleştirilmesi ile ilgili kısıtlamalar iptal edilmedikçe her üye devlet, bu tür kısıtlamaları, uyruklu zemininde herhangi bir ayrımcılık yapmadan uygulamak zorundadır. Yerleşme hakkı ile ilgili kuralların bir kısmı hizmetlerin serbest dolaşımı için uygulanır.

Henüz düzenlenmemiş alanlarda ise Topluluk üye devletleri arasında diplomaların tanınması konusundaki sistem uyarınca objektif ölçütler gereği eşitlik yükümlünün gerçekleştirilmesi bir zorunluluktur. Toplulukta düzenlenmemiş alanlarda diplomaların eşitliği prosedürü üye devletlerce hukuka uygun yürütülmelidir. Zira devletler hukukundaki yasal engeller tüm özgürlüklerde de olduğu gibi haklılık ve gereklilik denetimi altındadır.

c) Sermaye

Bankalar, kredi kurumları ve sigorta şirketlerinin yerleşme ve faaliyet serbestileri özel düzenlemeler gerektirmektedir. Bunlar aynı zamanda hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı ile yakından ilgilidirler. Bünye sağlamlılığı, kredi güvenliği, sigorta koruması ölçütleri ile ilgili denetlemeler ve izinler henüz tek bir elden yürütülemediğinden yerleşme serbestisi, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını olumsuz etkilemektedir. Yalnız üye devletlerin finansal konulardaki duyarlılığı kısmi uyumlaştırmayı gerekli kılmış ve ödeme kabiliyeti ve özvarlık denetlenmesi menşe ülke hukuku uyarınca gerçekleştirilmektedir. Sadece şube tasfiyesinde denetim yerleşilen ülkeye bırakılmaktadır. Sigortacılık alanında büyük riskler menşe ülkesine, küçük fakat adedi fazla riskler de bulunan devletin denetimine bırakılmaktadır.

Sermayenin serbest dolaşımı ve ödeme serbestisi, Maastricht'le Topluluk bünyesine alınmış ve 1994'den beri yürürlüktedir. Bu alanda üye devletler arasında ya da üye devletlerle üçüncü devletler arasında hiçbir kısıtlama yapılmaz. Sadece Konsey üçüncü devletlerle ilgili kısıtlayıcı önlemler alabilir ve üye devletlerde Konsey ve Komisyonun denetimi altında koruyucu önlemlere başvurabilir.

Krediler, banka ve borsa işlemleri, ödünç, teminat, kıymetli evrak, ortaklık hisseleri, taşınmaz yatırımları sermayenin serbest dolaşımı ve ödeme serbestisinin alanına dahildirler.

Avrupa finans sahasını oluşturabilme amacı ile yabancı ülkelere yapılacak ödemelerde döviz kısıtlamalarının, vergi düzenlemelerinin ve yatırım fonlarının kıymetli evrakın borsada kote edilmesi izinleri gibi yaratılacak kısıtlamaların kaldırılması hedeflenmiştir. Bu şekilde sermaye hareketlerinin liberalleşmesi gerçekleştirilmek istenmiştir. Özetle söylemek gerekirse sermayenin girişi, çıkışı, geçişi ile ilgili doğrudan, dolaylı, kanuni ya da idari kısıtlamalar üye devletlerle olsun üçüncü devletlerle olsun sermaye, menkul kıymetler, dövizin yanında kıymetli evrak, borsa, şirketler ve vergi hukuku alanındailer de kaldırılmaktadır.

Sermaye kavramını hukuki anlamın yanında ekonomik açıdan da irdelediğimiz zaman üretim faktörü olarak sermayenin üretimde emeğin verimini artıran insanlar tarafından üretilmiş üretim araçları olduğunu bilmekteyiz. Hatta kavramı daha geniş yorumladığımız zaman üretim sürecinde insana yardımcı olan ve verimini artıran doğal kaynaklar dışındaki her türlü mal olarak da mütalaa edebiliriz. Bu bağlamda üretim sürecinde işgücünün verimini artıran araçların yanısıra hammaddeyi ya da aramalıyı sermaye stokuna da dahil etmek gerekir. Ama iç pazarda sermayenin dolaşım serbestisi sözkonusu olduğu zaman kavramlar dar yorumlanmakta ve hukuki yanı ağır basmaktadır.

Ödeme araçlarının serbest dolaşımı likiditenin yani sadece paranın değil, kıymetli evrak, çek, bono, poliçe gibi ödeme vasıtalarını da kapsar. Ödeme serbestisinin olmadığı bir ortamda mal, hizmet ve üretim faktörlerinden emeğin serbestisinin pratik anlamı olamaz. Süreç içinde kişi, mal ve hizmet ve sermayenin serbest dolaşımında kaydedilen olumlu gelişmeler ödeme serbestisinin uygulanmasına olumlu zemin hazırlamıştır. Bu itibarla sermaye ve ödemelerin serbest dolaşımını doğrudan ya da vasıtalı biçimde veya gerçek ya da potansiyel olarak engelleyebilecek ya da kısıtlayabilecek durumlar ortadan kaldırılmalıdır. Sadece üçüncü devletlerle ilgili olarak Komisyonun teklifi ve Konseyin kararı ile istisnai olarak kısıtlamalar konulabilir. Ayrıca üye devletler kredi kurumlarının denetimi ve vergi hukuku uygulamaları gerekçesi ile önlemler alabilecekleri gibi istatistiki bildirim zorunluluğu getirebilir ve klasik olarak kamu düzeni ve güvenliği nedenleri ile kısıtlamalar oluşturabilirler. Bilindiği gibi Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının üçüncü devletler karşısında kullandığı en etkin araç ekonomik önlemlerdir. Bunlar pozitif olduğu gibi ekonomik ambargo gibi negatif de olabilir. Yalnız bunun için ortak hareket kararı verilmiş olmalıdır. Çok ender durumlarda da altı ayı geçmeyecek bir şekilde sermaye hareketlerinin Topluluğu ekonomik ve parasal birlik amacından uzaklaştırma riski, tehlikesi ya da tehdidi olması durumunda zorunluluk hali dolayısıyla Komisyonun önerisi Konseyin ağırlıklı çoğunlukla kabulü ile kısıtlamalar getirilebilir.

Sermaye hareketlerine bağlı bankacılık ve sigorta hizmetlerinin serbestleştirilmesi sermaye dolaşımının özgürleşmesine bağlı olarak gerçekleştirilir. Belirli bir hizmetin serbest dolaşımının sağlanması için Konsey Komisyonun önerisi üzerine Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Avrupa Parlamentosu'na danışarak ağırlıklı çoğunlukla yönergeler çıkarır. Üretim maliyetlerini doğrudan etkileyerek mal ticaretini geliştiren hizmetlerin serbestleştirilmesine öncelik tanınır. Eğer genel ekonomik durumları ve ilgili ekonomik sektör de müsaitse üye devletler yönergelerle düzenlenen ölçüyü de aşacak biçimde hizmetlerin serbest dolaşımını gerçekleştirirler. Komisyon da bu sonuca ulaşılabilinmesi için gerekli önerilerde bulunur.

Sermaye ve ödemelerin gerek üye ülkeler ve üye ülkelerle 3. ülkeler arasında serbest dolaşımını kısıtlayan önlemler yasaktır. Ulusal ya da Topluluk hukukunun emlak alım dahil doğrudan yatırımla üçüncü ülkelere veya üçüncü ülkelerden kaynaklanan sermaye hareketine, finansal hizmetlere veya sermaye piyasalarına teminat kabulüne herhangi bir kısıtlama getirilemez. Üye devletler ve üçüncü ülkeler arasında sermaye hareketinin serbestleştirilmesi amacına varma çabası sürecinde Konsey, Komisyonun teklifi üzerine ağırlaştırılmış çoğunluk ile 3. ülkelere veya 3. ülkelerden -gayrimenkul ve yerleşme yatırımları dahil- doğrudan yatırımları kapsayan sermaye hareketleriyle, mali hizmetlerle veya sermaye piyasasına teminat kabulü ile ilgili önlemler alır. 3. ülkelerden veya 3. ülkelere sermaye hareketlerine istikrar kazandırmak ve geri adım atmaya zorlaştırmak amacıyla bu şekilde alınacak önlemler için oybirliği getirilmiştir.

Üye devletler ikamet ettikleri yer veya yatırım yaptıkları yer açısından vergi mükellefleri arasında ayırım yaparak vergi hukuklarının ilgili hükümlerini uyguladılar. Özellikle vergilendirme alanında ve mali kurumların basiretli denetiminde veya idari veya istatistiki bilgi edinmede sermaye hareketlerinin beyanı ile ilgili usuller veya kamu düzeni, kamu bağlılığı ile ilgili önlemler almak için ulusal yasa ve tüzüklerin ihlalden kaçınabilmek amacıyla üye devletler gerekli tedbirleri alır. Elbetteki bu önlemler sermaye ve ödemelerin serbest dolaşımında örtülü kısıtlamaya ve keyfi ayrımcılığa

yol açmamalıdır. 3. ülkelere yönelen veya 3. ülkelerden kaynaklanan sermaye hareketlerinin ekonomik ve parasal birlik işlemlerinde yol açtığı veya açabileceği ciddi zorluklar için Konsey Komisyondan gelen öneri üzerine Avrupa Merkez Bankasına danışarak istisnai hallerde 3. ülkelere karşı -eğer bu önlemler kesin olarak gerekli ise- 6 ayı geçmeyecek koruyucu önlemler alır.

d) Ayrık Durumlarda Kısıtlama

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası uyarınca ortak durum veya ortak hareket ile Topluluk üçüncü ülkelerden bir veya birkaçı ile ekonomik ilişkileri tamamen veya kısmen kesmek veya asgari düzeye indirmek için gerekli acil önlemleri alır. Böylece 3. ülkelerle ilgili sermaye veya ödemelerin hareketleri kısıtlanır. Bir üye devletin kendi bünyesinde hukukun ve düzenin korunmasında ciddi iç karışıklıklar nedeniyle aldığı önlemlerin ortak pazarın işleyişini olumsuz etkilemesini önlemek için savaş sırasında veya savaş tehdidi yaratan uluslararası gerilim anında veya uluslararası güvenliği ve barışı korumak amacı ile taşıdıkları sorumluluk nedeni dolayısıyla üye devletler gerekli ortak adımların atılabilmesi için birbirlerine danışırlar.

Konsey'in önlem almadığı halde, bir üye devlet acil durumda ciddi politik gerekçeler nedeniyle tek yanlı olarak 3. ülkeye karşı sermaye ve ödeme hareketleri ile ilgili önlemler alır. Komisyon ve öteki üye devletler bu önlemlerin yürürlüğe girdiği tarihte bilgilendirilmelidir. Konsey, Komisyonun teklifi üzerine ağırlıklı çoğunlukla ilgili üye devletin böylesi önlemleri kaldırmasına veya değiştirmesine karar verebilir. Konsey Başkanı da, Konseyin aldığı bu kararı Avrupa Parlamentosu'na bildirir.

4- Taşımacılık Politikası

Devamlı kalkınmanın geliştirilmesi için ulaşımın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları ile taşımacılığın bunlara olumlu ve olumsuz etkileri ve bunlar arasındaki etkileşimler dikkate alınarak politikalar tesbit edilerek yürütülebilir.

Üye ülkelere ortak bir taşımacılık politikası çerçevesinde karayolu, demiryolu ve ülkeiçi sularda yapılan taşımacılığa

lafisi için gerekli önlemlerin uygulanmasına bir engel teşkil etmez. Komisyona bağlı üye devletlerin hükümetlerince seçilen uzmanlardan kurulu bir Danışma Komitesi kurulur. Komisyon gerekli gördüğünde Ekonomik ve Sosyal Komitenin yetkilerine zarar vermeksizin taşımacılık konularında Danışma Komitesine danışır. Karayolu, demiryolu veya ülkeiçi sulardaki taşımacılıktan başka deniz ve hava taşımacılığı için Konsey, ağırlıklı çoğunlukla hareket ederek hangi ölçüde ve hangi usulde uygun önlemlerin alınıp alınmayacağına karar verir.

5- Rekabet Politikası

Rekabet, vergilendirme ve hukukların yaklaştırılması ile ilgili ortak kuralları incelerken, öncelikle rekabet kurallarını ele alacağız.

Rekabetle ilgili teşebbüslere uygulanacak kurallar manzumesi uyarınca, ortak pazarla uyuşmayan teşebbüsler arası tüm anlaşmalar ve teşebbüs birliklerince alınan tüm kararlar üye devletlerarası ticareti bozabilecek, amaç veya etkileri ortak pazardaki rekabeti önleyici, daraltıcı veya saptırıcı uygulamalar yasaktır. Bunlardan özellikle doğrudan veya dolaylı olarak alım veya satım fiyatlarını veya diğer ticaret koşullarını belirleyenler, üretim pazarlarını, teknik gelişmeyi ve yatırımları kısıtlayan ya da denetleyenler, pazarları ya da arz kaynağını paylaşan, diğer ticari taraflarla yapılan eşdeğer işlemler için farklı koşullar uygulayarak onları rekabet açısından olumsuz hale getiren, sözleşmelerini, temasını, nitelikleri veya ticari teamül gereği bu sözleşmelerin konusu ile hiçbir bağı olmayan ek yükümlülüklerin diğer taraflarca kabulü şartına bağlayan teşebbüslerin bu tür davranışları ortak pazarla bağdaşmadığından yasaktır. Dolayısıyla bu yasaklarla bağdaşmayan sözleşmeler veya kararlar kendiliğinden hükümsüzdür. Yani düzelebilir hükümsüzlük değildir. Bu itibarla izin veya icazetle askıda hükümsüzlük gibi daha sonra düzelebilir nitelik taşımazlar Bir başka deyişle hukuki işlem ölü doğmuştur ve başlangıçtan beri yok addedilir. Rekabetle ilgili tadat ettiğimiz yasaklamaların belli hallerde hoşgörülüğü gerçeğini de unutmamamız gerekir.

Teşebbüsler arasındaki bir anlaşma, teşebbüs birliklerince alınmış bir karar, kararlaştırılmış bir uygulama veya bir dizi an-

laşma karar ve uygulama, malların üretiminin ve dağıtımının etkin olarak gerçekleştirilmesine veya teknolojik veya ekonomik ilerlemeye katkıda bulunuyorsa ve tüketicilere elde edilen çıkardan adil bir pay sağlıyorsa, yukarıda saydığımız yasaklar uygulanmayabilir. Karar ve uygulamalar ortak pazar amaçlarına ulaşmada kaçınılmaz olmayan kısıtlamaları teşebbüslere zorla kabul ettirmiyorlarsa ve bu tür teşebbüslere sorun olan ürünlerin önemli bir kısmı ile ilgili rekabeti ortadan kaldırma imkanı vermiyorsa yasaklar yine uygulanmayabilir. Ortak pazar dahilinde ve iç pazarın önemli bir bölümünde bir veya birden çok teşebbüsün hakim durumu istismar etmesi üye devletlerarası ticareti bozabileceğinden ortak pazarla bağdaşmaz ve yasaktır. Rekabet politikasını olumsuz etkileyen toplanma çeşitlerini fiyat, üretim ve satış kartellerinin yanı sıra holding ve yatırım tröstleri olarak tatad edebiliriz. Bu tür bir istismar özellikle dolaylı veya dolaysız gayri adil alım ve satım fiyatlarının veya diğer ticari koşulların konulması, tüketicilerin zararına üretimin, pazarların veya teknik gelişmenin sınırlandırılması diğer ticari taraflarla yapılan eşdeğer işlemlere farklı koşullar uygulayarak onları olumsuz rekabet koşullarına sevk ederek ve nitelik veya ticari teamül gereği bu tür sözleşmelerle hiçbir bağlantısı olmayan ek yükümlülüklerin taraflarca kabulü şartına bağlanan sözleşmelerin yapılması biçimlerinde tezahür edebilir. Rekabet ile ilgili ortak kurallar Konseyin, Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra, ağırlıklı çoğunlukla yaptığı tüzükler veya çıkardığı yönergelerle düzenlenir. Bu tüzük ve yönergeler ortak kurallar ile ilgili yasaklara uyulmasını sağlamak için para cezaları ve gecikme faizi uygulamayı bir yandan etkili denetimi sağlama ihtiyacını, diğer yandan da mümkün olduğu ölçüde idareyi sadeleştirmeyi gözönüne alarak ortak kurallardaki yasaklamaların uygulanamayacağı haller için ayrıntılı kurallar koymayı, rekabetin ortak kurallarının kapsamını gerektiğinde ekonominin çeşitli dallarına göre tanımlamayı, rekabet ile ilgili Komisyon ve Adalet Divanı'nın görevlerini tarif etmeyi ve ulusal mevzuat ile Topluluğun rekabet kuralları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi öngörürler. Bu tüzükler veya yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, üye devletlerin yetkilileri anlaşma, karar, teşebbüslerarası uyumlu davranışların kabul edilebilirliği ve hakim durumun ortak pazarda kötüye kullanımı hakkında kendi ulusal hukuklarına ve Topluluk

hükukunun rekabet ile ilgili kurallarına göre karar verirler. Komisyon rekabet ile ilgili kuralların uygulanmasını sağlar. Komisyon resen veya bir üye devletin müracaatı üzerine ve üye devletlerdeki yetkili mercilerle işbirliği yaparak -ki buna üye devletler yardımcı olmak zorundadırlar- bu ilkelerin ihlaline ilişkin iddiaları soruşturur. Eğer ihlal ile ilgili bulgular bulursa, bunun sona erdirilmesi için uygun önlemler alınmasını önerir. Eğer ihlal devam ederse, Komisyon ihlali gerekçeli karar ile tesbit eder. Komisyon kararını yayımlayabilir ve düzeltilmesi gereken durum için koşullarını ve ayrıntılarını bizzat saptayacağı tedbirleri alması için üye devleti yetkili kılar. Kamu teşebbüslerinde ve üye devletlerin özel veya münhasır haklar tanıdığı teşebbüslerde üye devletler uyrukluğa esasına dayalı ayrımcılık yasağına ve teşebbüsler için ortak rekabet kurallarına aykırı önlemleri ne alabilir ne de varsa yürürlükte tutabilir. Genel ekonomik çıkarlara ilişkin hizmet işlemleri ile görevli gelir getirici (mali nitelikli) tekel özelliğine sahip teşebbüslerde, Topluluk mevzuatındaki kurallara özellikle de rekabet ile ilgili kurallara tabidirler. Yeter ki, bu kuralların uygulanması hukuken ya da fiilen bu teşebbüslere tevdi edilen görevlerin ifasını engellemsin. Ticaretin gelişimi Topluluğun çıkarlarına aykırı olabilecek ölçüde etkilenmemelidir. Komisyon, rekabet ile ilgili kuralların uygulanmasını sağlarken gerektiğinde üye devletlere uygun yönerge ve kararlar yöneltir.

a) Devlet Yardımlarının Özel Durumu

Üye devletlerin yardımları veya devlet kaynaklarının tahsisinin -bazı teşebbüslerin veya bazı malların üretiminin lehine- yapılması ile rekabetin bozulma tehlikesi veya bozulması üye devletlerarası ticareti etkilediği ölçüde ortak pazarla bağdaşamazlar. Yalnız ilgili ürünlerin kökenlerine bağlı ayrımcılık yapılmaksızın bu tür yardım, bireysel tüketicilere sosyal karakterli yardımlar, doğal afetler veya fevkalade olayların yolaçtığı zararların telafisi için yapılan yardımlar ve ayrık olarak da Almanya'nın bölünmesinin Federal Alman Cumhuriyetinin bazı bölgelerin ekonomisinde bu bölünmenin yarattığı ekonomik olumsuzlukları giderecek ölçüde yapılan yardımlar Ortak Pazarla bağdaşır. Yukarıda, öncelikle kesin surette bağdaşmayan daha sonrada bağdaşan durumlar ele alınmıştır.

Şimdi de ortak pazarla bağdaşabilir durumlar ele alınacaktır. Yaşam standartının önemli ölçüde düşük olduğu veya eksik istihdamın ciddiyet arzettiği bölgelerde ekonomik kalkınmayı geliştirmek için yapılan yardımlar, Avrupa'nın ortak çıkarı ile ilgili önemli bir projenin yürütülmesinin gerçekleştirilmesi veya bir üye devlet ekonomisinde ciddi karışıklığın giderilmesi için yapılan yardımlar, ticari koşulları ortak çıkara zarar verecek ölçüde olumsuz etkilemeyen bazı ekonomik faaliyetlerin veya bazı ekonomik bölgelerin gelişimini kolaylaştıran yardımlar, ortak çıkara karşı olacak ölçüde ticari koşulları veya Toplulukta rekabeti etkilemeyen kültür ve tarih mirasının korunmasını geliştirmek için yapılan yardımlar ve Komisyonun önerisi üzerine Konseyin ağırlıklı çoğunlukla aldığı karar uyarınca belirlenen nitelikteki yardımlar ortak pazarla bağdaşır. Komisyon, üye devletlerle işbirliği yaparak bu devletlerdeki bütün yardım sistemlerini kesintisiz olarak inceler. Komisyon ortak pazarın devamlı inkişafı ve işleyişi için üye devletlere uygun önlemlerin alınmasını önerir. ilgili taraflara görüşlerini sunmaları için uyarıda bulunduktan sonra Komisyon üye devlet tarafından veya üye devlet kaynaklarından verilen yardımın devlet yardımlarını düzenleyen ortak kural uyarınca ortak pazarla bağdaşmaması veya böylesi bir yardımın kötüye kullanımı halinde ilgili üye devletten Komisyon tarafından belirlenen zaman süreci için bu yardımı değiştirmesine veya kaldırmasına da Komisyon karar verir. Eğer ilgili üye devlet önerilen bu tarih içinde alınmış olan karara uymazsa, Komisyon ya da ilgili üye devlet konuyu doğrudan Adalet Divanına götürebilir, yani dava açabilir. Bir üye devletin müracaatı üzerine Konsey oybirliği ile istisnai durumlar gerektirdiğinde, devletin verdiği veya vermeye niyetlendiği yardımın ortak kuralara uymaksızın ortak pazarla bağdaştığına karar verebilir. Eğer söz konusu yardımla ilgili olarak Komisyonun Adalet Divanı'nda dava açma işlemlerini başlatması durumunda, ilgili üye devletin Konseye başvurusu Konseyin tutumunu bildirmesine dek dava açma işlem sürecini durdurucu etkisi vardır. Eğer Konsey, üç ay içinde yapılmış olan müracaat ile ilgili tutumunu belirlemezse Komisyon konu ile ilgili kararı kendisi verir. Yardımın yapılması veya değiştirilmesi ile ilgili planlardan Komisyonun görüşlerini bildirebilmesi için yeterli zaman süreci öncesinde bilgilendirilir. Eğer böylesi bir plan ortak

pazarın devlet yardımları ile ilgili ortak kuralları ile bağdaşmıyorsa zaman geçirmeksizin Adalet Divanı'nda dava açma işlemlerine başlar. ilgili üye devlet, bu süreç, nihai bir kararla sonuçlanıncaya kadar tasarlanmış önlemleri yürürlüğe koyamaz. Konsey Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosuna danıştıktan sonra ağırlıklı çoğunlukla devlet yardımları ile ilgili kuralların uygulanması için gerekli tüzükleri yapar ve özellikle de yardımların yapılması veya değiştirilmesi ile ilgili koşulların uygulanmasını ve bu süreçten muaf yardım türlerinin tesbit edilebilmesini gerçekleştirir.

b) Vergilendirme

Hiçbir üye devlet başka bir üye devletin ürünlerine kendi benzer ürünlerinden farklı doğrudan veya dolaylı iç vergiler koyamaz. Öte yandan hiçbir üye devlet diğer üye devletlerin ürünlerine dolaylı koruma sağlayacak nitelikte herhangi bir iç vergi uygulayamaz. Herhangi bir üye devlete ihraç edilmiş ürünler için yapılacak vergi iadesi, bu malların tabi tutuldukları dolaylı ya da dolaysız iç vergiyi aşamaz. Muamele vergileri, özel tüketim vergileri ve diğer dolaylı vergi biçimleri dışındaki yükümlülükler konusunda tasarlanan tedbirlere, Komisyonun önerisi üzerine Konsey tarafından sınırlı bir süre için ağırlıklı çoğunlukla daha önceden onaylanmış olmadıkça diğer üye devletlere yapılan ihracatta, indirim ve vergi iadesi verilemez ve üye devletlerden yapılan ithalata telafi edici vergi konulamaz. Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosu'na, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye danıştıktan sonra oybirliği ile hareket eden Konsey, muamele vergileri, özel tüketim vergileri ve dolaylı vergilerin diğer türlerinin mevzuat uyumu için düzenlemeleri ve uyumlaştırmayı iç pazarın kurulma ve işleyişini sağlamak için gerekli olduğu ölçüde yapar.

c) Yasaların Yakınlaştırılması Çabaları

Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosu'nun ve Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşlerini aldıktan sonra Konsey, oybirliği ile yönergeler çıkararak üye ülkelerin bu tür yasalarının, tüzüklerinin veya idari düzenlemelerinin yakınlaştırılmasını sağlayarak ortak pazarın kuruluş ve işleyişinin doğrudan olumsuz etkilenmesini önlemeye çalışır. Fakat üye

ülkelerdeki duyarlılığın yüksek olduğu mali konular ve kişilerin serbest dolaşımı veya istihdam edilenlerin hak ve çıkarları ile ilgili konularda yukarıdaki kurallar uygulanmaz. Komisyon mevzuat yakınlaştırılması tekliflerinde sağlık, güvenlik, çevre korunması ve tüketicinin korunması ile bilimsel bulgulara dayalı yeni gelişmeleri özellikle gözönünde tutan yüksek koruma düzeyini esas alırken, yetkileri uyarınca Avrupa Parlamentosu ve Konsey de bu amaca ulaşmaya çalışır. Eğer Konsey veya Komisyonun uyum önleminde sonra bir üye devlet temel zorunluluklar yani kamu sağlığı, kamu düzeni nedeniyle insanların, hayvan ve bitkilerin sağlık ve hayatları, ulusal zenginliklerin sanatsal, tarihi ve arkeolojik değerlerinin korunması veya sınai ve ticari mülkiyet haklarının korunması veya çevre korunması veya çalışma ortamı ile ilgili olarak ulusal kuralları uygulamayı gerekli görürse bunları Komisyona bildirir. Ayrıca Konsey veya Komisyon tarafından konulan bir uyum önlemini müteakiben bir üye devlet, bu devlete özgü bir soruna dayalı çevre korunması veya çalışma ortamı ile ilgili yeni bilimsel temelli ulusal kuralları öne sürerek uygulamayı gerekli görürse bu uyum önlemini Komisyona bildirir. Komisyon bu bildirimlerin üye devletler arasında keyfi ayrımcılık veya örtülü kısıtlama yaratıp yaratmadığını ve iç pazarın işletilmesinde bir engel oluşturup oluşturmadığını araştırdıktan sonra 6 ay içinde onaylar veya reddeder. Bu süre zarfında Komisyonun kararı oluşmazsa bu ulusal kuralların uygulanmasını onayladığı anlaşılır. Konunun güçlüğü ve insan sağlığı için tehlike arzemesi durumunda, Komisyon üye devlete bu sürenin ilave olarak 6 aya kadar uzatılabileceğini bildirir. Bir üye devlette, uyum önlemine uymaksızın ulusal hükümleri öne sürmek veya muhafaza etmek yetkileri tanındığı zaman, Komisyon bu uyarlamayı inceler. Bir üye devlette kamu sağlığı alanında belirli bir sorun ortaya çıktığında Komisyona bildirim müteakip konuyu Komisyon inceler ve Konseye uygun önlem alınması için teklif götürür. Komisyon ve herhangi üye devlet, bir üye devletin kendisine tanınan yetkileri usulsüz kullandığını tesbit ederse konuyu doğrudan Adalet Divanı'na götürebilir. Sözkonusu uyum tedbirleri, uygun durumlarda koruyucu hükmü içerir ki, bu da üye devletlere ekonomik olmayan bir veya birden fazla nedenle Topluluğun denetim sürecine tabi geçici tedbir almalarını sağlar Komisyon üye devletlerdeki yasa, tüzük

veya idari düzenlemeler arasındaki farklılığın, ortak pazardaki rekabet koşullarını bozduğunu tesbit ederse bunun ortadan kaldırılması için ilgili üye devletle görüşür. Eğer bu görüşme sözkonusu bozukluğu ortadan kaldıracak bir anlaşma ile sonuçlanmazsa Komisyonun önerisi üzerine Konsey ağırlıklı çoğunlukla gerekli yönergeleri çıkarır. Yasa, tüzük veya idari düzenleme ile konulan kuralların kabulü veya değiştirilmesinin ortak pazarda rekabeti bozacağı endişesi ile bu kuralları uygulamak isteyen üye devlet Komisyona danışır. Üye devletlere danışan Komisyon ilgili ülkelere sözkonusu bozulmadan kaçınmak için uygun önlemler önerir. Eğer bir üye devlet iç kuralları belirlemek veya bunlarda değişiklik yapmak ister ve Komisyonun kendisine yaptığı tavsiyeye uymazsa diğer üye devletlerden, Ortak Pazar içindeki rekabetin bozulmasının giderilmesi için kendi düzenlemelerinde değişiklik yapmaları istenemez. Eğer Komisyonun tavsiyesine uymayan üye devlet sadece kendi marına neden olan bir bozulmaya sebep olursa Konsey veya Komisyon herhangi bir önlem almaz.

6- Ekonomi ve Para Politikası

a) Ekonomi Politikası

Ekonomi ve para politikası çerçevesinde ekonomi politikası ve para politikasının yanısıra kurumsal kurallar da irdelenecektir. Üye devletler ekonomi politikalarını Topluluğun amaçlarına varabilmesine katkıda bulunacak şekilde yönlendirirler. Buna göre Topluluk ekonomik ve parasal birlik kurmak ve devam ettirebilmek amacıyla ortak politikalar ve eylemler üretir.

Ayrıca devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Konseyi'nin (Zirve) Konseyin raporu üzerine ana esaslarını çizdiği ekonomi politikasına katkıda bulunabilme bağlamında üye devletler kendi ekonomi politikalarını oluştururlar. Üye devletlerin ve Topluluğun serbest rekabet ile açık pazar ilkesine uygun olarak etkin kaynak tahsisinin ve ekonomi ve para politikalarının ifade edilen ilkelere uygun olması gerekir. Üye devletler kendi ekonomi politikalarını ortak çıkar meselesi olarak görür ve serbest rekabet/açık pazar ekonomisi, kaynakların etkin tahsisi gibi ilkelere uygunluğu için de Konsey, üye devletler ekonomilerinin eşgüdümünü sağlar. Pazar ekonomisi ile kastedilen arz ve talep güçlerinin işleyişine dayanan bir ekono-

mik yapının oluşturulmasıdır. Bu yapıda hangi malların kimler tarafından nasıl ve ne miktarda üretileceği yani temel ekonomik kararlar, fiyat mekanizmasının işleyişi ile alınır. Üreticilerin motivasyonu kar güdüsü ile sağlanır. Tüketici gereksinimleri karşılanırken üreticiler en karlı alanları tercih ederler.

Para arzının istikrarlı olduğu AB ülkeleri ile ülkemiz GSYİH'ları karşılaştırıldığında şu gerçek unutulmamalıdır. Paranın tarihsel dalgalanması ne kadar büyük olursa bir parasal şokun gerçek etkisi de o denli küçük olur. Bundan şu sonuca gidilebilir. Paranın dalgalanması yükseldikçe yerel fiyat artışları, beklenmeyen genel fiyat artışları ile bağdaştırılır. Para arzındaki beklenmeyen hareketlerle ölçülen büyük parasal değişikliklerin birçok ülkede gerçek GSMH ile olumlu ilişkisi vardır. Ülkedeki para arzı projeksiyonlarının belirsizliği bu ilişkiyi zayıflatır. Para arzının istikrarlı olmadığı ülkelerde parasal değişimler ile gerçek GSMH arasında bu tür ilişkiyi bulmak zordur. Bunun için de ülkemizi, Arjantin'i ya da Brezilya'yı örnek verebiliriz.

Tüketici tercihi piyasa fiyatları tarafından yansıtılırken üretici de yönlendirici rol üstlenir. Elbette ki, pazar ekonomisinin temel dayanakları özel mülkiyet hakkı ve teşebbüs hürriyeti tarafından oluşturulur. İlke olarak ekonomik faaliyetler özel kişi ve kuruluşlarca yürütülür. Ama devletin de, kısıtlı da olsa, müdahil olduğu durumlar ortaya çıkabilir. Yalnız devlet müdahalesinin boyutları piyasa mekanizmasının temel özelliklerini ortadan kaldıracak boyutlara varmamalıdır. Bu itibarla fiyatlar alınan idari kararlarla değil piyasadaki gelişmeler uyarınca kendiliğinden oluşur ve bu da denge fiyatını yansıtır. Sistemin bu şekilde çalışması mal ve faktör piyasalarında alıcı ve satıcı uyumunu da sağlarken dengesizliği fiyat sistemi kendiliğinden giderir. Fiyat sistemi aynı zamanda kaynak tahsisinde ekonomik etkinlik sağlar. Bütün bu söylediklerimiz sistemdeki dengenin devamına bağlıdır. Bu nedenle iç pazar oluşum ve işleyişinde Topluluğun, Komisyon ve Konseye verdiği yetkiler bu dengenin korunması ve sürekli gelişim içinde olmak dolayısıyla dengenin imkanlar dahilinde üst düzeyde teşekkülüne yöneliktir.

Arz ve talep esneklikleri kimi durumlarda dengeden uzaklaşmaya yol açabileceği gibi fiyat sistemi dışsallık faktörünü ihmal ettiğinden ekonomik faaliyet optimuma varmayabilir. Sistem ekonomik etkinliği hedeflerken dengenin sosyal yanını

ihmal edebilir. Bütün bu aksaklıkların giderilmesi Komisyonun ekonomik bütünleşmeyi sıcak takibi, üye devletlerle diyalogu ve uyum çabaları ve de Konseyin ve Komisyonun hukuki düzenlemeleri ile giderilmeye çalışılmaktadır. Kaynak israfının önlenerek kullanımda etkinliğin teminini teknolojik gelişmenin de sağlanması ile maliyeti en aza indiren üretim süreci olarak anlamak gerekir. Ekonomik kapasitenin tam kullanımı yanında teknolojinin de gelişmiş olması gerekir. Aksi takdirde kaynak israfından bahsedebiliriz. Pareto Optimumuna göre mevcut kaynak dağılımında bazı kişilerin durumunu kötüleştirmeden hiç kimsenin durumunu iyileştirmek olası değilse kaynak dağılımı refah kaybına yol açmaktadır.

Komisyonun tavsiyesi üzerine ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey, üye devletlerin ve Topluluğun ekonomik politikalarının ana hatlarını içeren bir tasarı oluşturur ve sonucu devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Konseyine rapor halinde sunar. Avrupa Konseyi de, Konseyin bu raporunu temel alır ve kendi arasında tartışarak Topluluk ve üye devletlerin ekonomi politikalarının anahatlarını saptar. Bu sonuç üzerine ağırlıklı çoğunlukla Konsey bu anahatların gerçekleştirilmesi için tavsiye kararı alır ve Avrupa Parlamentosunu da bundan haberdar eder. Üye ülkelerin ekonomik icraatlarının birbirlerine yaklaştırılmasını destekleyerek ve ekonomi politikalarının yakın işbirliği için, Komisyonun sunduğu raporlara istinat eden Konsey, üye devletlerin herbirinde ekonomik gelişme kurallarının yönlendirilmesi disiplini sağladığı gibi Toplulukta ekonomi politikaların tesbit edilmiş olan ana esaslarla tutarlılığını temin eder. Bu çok yönlü gözetim ve denetim için üye devletler ekonomi politikaları alanı ile ilgili kendilerinin aldığı önlemleri ve alınması gerekli gördüklerini Komisyona bildirmelidirler. Bir üye devletin ekonomi politikası Avrupa Konseyi'nce tesbit edilmiş ana esaslarla tutarlılık arzetmiyorsa veya ekonomik ve parasal birliğin işlemlerini tehlikeye atıyorsa Komisyonun teklifi üzerine Konsey ağırlıklı çoğunlukla ilgili üye devlete gerekli tavsiyelerde bulunur. Gerekirse bu tavsiye kararlarını yayınlattır ve kamuoyunu konu ile bilgilendirir. Konsey Başkanı ve Komisyon, Avrupa Parlamentosu'na çok yönlü denetim ve gözetim sonuçlarını rapor ederler. Eğer Konsey tavsiyelerini yayınlattır, Konsey Başkanı Avrupa Parlamentosunun yetkili komitesine açıklama yapması için davet edilir. Kon-

sey işbirliği usulünü kullanarak çok yönlü denetim ve gözetim mekanizmasının ayrıntılı kurallarını kabul eder. Komisyonun önerisi üzerine Konsey oybirliği ile hareket ederek özellikle bazı ürünlerin arzında ciddi zorlukların varlığında ekonomik duruma uygun önlemler için karar alır. Bir üye devlet, kontrolü dışında olağanüstü oluşumların neden olduğu zorlukların veya ciddi zorlukların tehdidi altında ise Komisyonun önerisi üzerine oybirliği ile hareket eden Konsey, bazı koşullar altında ilgili üye devlete Topluluğun mali yardım desteğini verebilir. Eğer bu ciddi sorunlar doğal afetlerden kaynaklanıyorsa Konsey ağırlıklı çoğunlukla hareket eder. Konsey Başkanı da Avrupa Parlamentosu'nu alınan karardan haberdar eder.

a) Kredi Sınırlamaları ve Ödemeler Dengesi

Topluluk kurum ve kuruluşları, merkezi hükümetler, bölgesel, yerel ve diğer kamu mercileri, kamu hukukuna tabi kuruluşlar veya üye devletlerin kamu teşebbüsleri lehine Avrupa Merkez Bankası'ndan veya üye devletler merkez bankalarından hesaptan fazla para çekme veya diğer kredi kullanımları yasaktır. Aynen Avrupa Merkez Bankası veya ulusal merkez bankaları tarafından bu kuruluşlardan borç enstrümanlarının doğrudan satın alınmalarının yasak oluşu gibi. Ulusal merkez bankaları ve Avrupa Merkez Bankası'nın özel kredi kurumlarına uyguladıkları bu yöntem, merkez bankaları rezerv arzi bağlamında kamunun sahip olduğu kredi kurumlarına da uygulanır. Ama, hesaptan fazla çekme ile ilgili kurallar uygulanmaz. Topluluk kurum veya kuruluşları, merkezi hükümetler, bölgesel, yerel ve diğer kamu mercileri, kamu hukukuna tabi diğer kurumlar veya üye devletlerin kamu teşebbüsleri tarafından basiretli gözlemlere dayanmayan ayrıcalıklı hak sağlayan, finansal kurumlara karşı da bu tür tedbirler uygulanır. Topluluk, merkezi hükümetlerin, bölgesel, yerel veya diğer kamu mercilerinin, kamu hukukuna tabii diğer kurumlarının veya herhangi bir üye devlet teşebbüslerinin -belirli bir projenin ortak yürütülmesi için karşılıklı verdikleri finansal garantilere zarar verilmeksizin-taahhütlerini yüklenemez veya bu taahhütlerden sorumlu değildir. Aynı şekilde yukarıdaki durumda tek bir üye devlet de anılan taahhütleri yüklenemez ve sorumlu değildir. Gerektiği zaman Konsey işbirliği usulü ile yasaklamaların uygulanması ile ilgili tanımları belirler. Üye devletler

ölçüsüz ödemeler dengesi açıklarından kaçınırlar. Komisyon, büyük hataları teşhis etmeyi umarak üye devletlerde hükümetin borç stokunu ve bütçeye ait koşulların gelişimini, disiplini koruyarak, yürütülmesini sağlar. Özellikle bütçe disiplini temelinde iki kriter uyarınca inceleme yapar. Bunlar planlanmış veya gerçekleşmiş kamu açıklarının gayri safi yurtiçi hasılaya oranının bir referans değerini aşip aşmadığı kriterinde, ya oran önemli ölçüde ve devamlı olarak gerileyip referans değerine yakın bir seviyeye ulaşmıştır yahut referans değerini aşması istisnai ve geçicidir ve oran referans değerine yakın olarak kalır.

İkinci ölçüt olarak da kamu borçlarının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının bir referans değerini aşip aşmadığı gözlemlenir meğer ki oran yeterli ölçüde azalmakta ve tatmin edici gelişme hızındaki referans değere yaklaşmakta olsun. Aşırı açıkla ilgili Topluluk prosedüründe referans değeri ilgili protokolde belirlenmiştir. Eğer bir üye devlet bu kriterlerin biri veya her ikisindeki koşulları yerine getirmezse Komisyon bir rapor hazırlar. Komisyon, raporu kamu açıklarının kamunun yatırım giderlerini aşip aşmadığını dikkate alır. Ayrıca üye ülkenin orta vadeli ekonomik ve bütçeye ait konumu dahil olmak üzere diğer ilgili faktörleri de gözönünde tutar. Kriterler uyarınca koşulların yerine getirilmesine rağmen eğer bir üye devlette aşırı açık riski görüşü varsa Komisyon bir rapor hazırlayabilir. Eğer Komisyon, bir üye devlette aşırı kamu açığı varlığını veya varolabileceğini düşünürse Konseye görüş bildirir. Komisyonun teklifi üzerine Konsey de ağırlıklı çoğunlukla sözkonusu üye devletin yapmayı arzu edeceği incelemeleri dikkate alarak kapsamlı bir değerlendirmenin varolan açıkları aşip aşmadığına karar verir. Aşırı bir açıkların varlığına dair verilen karar üzerine ilgili üye devlete bu durumun belli bir sürede sona erdirilmesi tavsiyesinde bulunan Konsey, önce bu tavsiyeleri yayınlatmaz. Ama tavsiyelerine uyulmadığını tesbit ettiği zaman yayınlatır böylece kamuoyu durumdan haberdar olur. Eğer bir üye devlet Konseyin tavsiyelerini yaşama geçirme konusundaki başarısız davranışlarında ısrarlı olursa, belirli bir zaman diliminde Konsey tarafından bu durumun düzeltilmesi için gerekli addedilen kamu açıklarının düşürülmesinin sağlanması amacıyla Konsey bu üye devleti uyarır. Böylesi bir durumda Konsey ilgili üye devletten belirli bir programa uygun olarak düzeltme çabalarını incelemek için kendisine rapor vermesini talep edebilir.

Yukarıda söyleyegeldiğimiz durumlarda üye devletin ekonomik kuralları ihlali üzerine Konsey tarafından Antlaşmaya uymama gerekçesi ile Adalet Divanında dava açılır. Öte yandan alınan kararlara uymada üye devlet başarısız kalırsa veya aşağıda tadat edeceğimiz önlemlere uyulmama halinin artışı durumunda da Konsey dava açabilir veya bir ya da birden çok önlemin güçlendirilmesine karar verir. Bu önlemlere göre, bono ve tahviller yani kıymetli evrak çıkarmadan önce ilgili üye devletin Konsey tarafından belirlenen ek bilgiler yayınlaması talep edilir. Avrupa Yatırım Bankası sözkonusu üye devlete borç verme politikasını yeniden gözden geçirmeye davet edilir. Konseyin görüşüne göre kamu açıkları düzeltilinceye kadar ilgili üye devletlere, Topluluğa karşı uygun ölçüde faizsiz düzeltme teminatı vermesi istenir ve/veya uygun ölçülerde para cezası verilir. Konsey Başkanı da alınan bu kararlardan Avrupa Parlamentosunu haberdar eder. Konsey karşısında sözkonusu üye devlette aşırı kamu açığı düzeltildiği ölçüde alınmış olan yaptırım kararlarının tümü veya bir kısmı feshedilir. Burada iptal yerine feshedilmesinin gerekçesi kanımızca işlemlerin geriye yönelik olmasının önüne geçilmesi amacını taşımaktır. Eğer Konsey, daha önceden tavsiyelerini yayınlattığı kamuoyuna duyurmuşsa, ilgili ülkede artık aşırı kamu açığı olmadığını da kamuoyuna bir bildiri ile açıklar. Komisyonun önerisi üzerine Konsey üyelerinin ağırlıklı çoğunlukla ve ilgili üye devleti oylamaya iştirak ettirmeyerek bu bildiriye gerçekleştirir. Aşırı kamu açıkları ile ilgili kuralların yerine getirilmesi ek protokolle açıklanır. Bu protokoldeki kuralların ikamesi için uygun hükümlerin yazılması, Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Merkez Bankası'nın görüşlerini aldıktan sonra Konsey tarafından yapılır.

a2) Para Politikası ve Ekonomi

Topluluğun ilk yıllarında kısa vadeli devrevi politikalar ve ödemeler bilançosuna verilen önem, süreç içinde Topluluk yapısının uğradığı değişimlerden doğrudan etkilenmiş açık pazar ve serbest rekabet gibi daha uzun vadeye yayılan ilkeleri öne çıkarmıştır. Topluluk üye devletler arasındaki ticari ilişkileri olumsuz etkileyen tüm gümrük vergilerini ve eşetkili vergi benzeri ödemeleri kaldırıp üçüncü ülkelere karşı ortak güm-

rük tarifeleri uygulayarak gümrük birliğini gerçekleştirdikten sonra emeğin, mal ve hizmetlerin ve sermayenin dolaşım serbestisi ile ortak pazarı gerçekleştirmiş ve iç pazarın işleyişi ve gelişimi sonucunda da tüm kurum ve kuruluşların bütünleşmesi ve tek bir para biriminin tedavülü sürecine girilerek 01.01.2002'de tamamlanmıştır. Bu oluşumların sosyallik ilkesinin yanısıra çevreye saygılı, bireyin yaşam kalite ve standartını kesintisiz artıran dengeli ekonomik büyüme ve ortak menfaat anlayışı ile gerçekleştirilmiştir.

Firmaların yatırım kararlarında optimaliteye ulaşılması ve böylece kaynak kullanımında israfın önüne geçilebilmesi için yatırımcının sermayenin marjinal etkinliğini hesaplamasını bozabilecek tüm engellerin bertaraf edilmesi sonucunda Topluluk ekonomisinde tüm sektörler arasında sermayenin marjinal etkinliği eşitleninceye kadar girişimciler avantajlı sektörleri seçip o alanlara yönelerek sektörler arasında yatırımların dağılımında optimaliteyi sağlarlar. Yatırımların eğilimi faiz haddince belirlendiği gerçeğinden hareket ile para ve sermaye piyasalarının dolayısı ile finans sektörünün önemi açıktır. Satın alınan sermaye malının ekonomik ömrü boyunca sağlayacağı net hasılanın cari değerini o malın arz fiyatına eşitleyen iskonto oranının cari faiz haddinden yüksek olduğu durumlarda girişimci yatırım yapma kararı verir. Bu itibarla iskonto oranının yüksek olduğu sektörlerde yatırımlar artar ve optimaliteye de ulaşılır.

Klasik anlayış gereği devlet ekonomik yaşama bütçe ve maliye politikaları ve para politikası ile müdahale eder. Ekonominin nabzının yakın takibe alınması durumunda para politikasına daha fazla ağırlık verilir. Para politikası ile para arzı değiştirilerek toplam talep, fiyatlar genel düzeyi milli gelir ve istihdam düzeyi etkilenir. Para miktarındaki artış faiz haddini düşürürken yatırımları artırır.

Para politikasını yürüten organ Merkez Bankası para miktarını denetim altında tutarak enflasyon ve deflasyonu yani fiyatlar genel düzeyini, istihdam politikasını ve toplam üretimi etkiler. Ekonominin temel sorunları kaynakların tam, etkin kullanımı ile mal ve hizmet miktarını artırarak ekonomik büyüme ve/veya gelişmeyi sağlamaktır. Bu itibarla ideal durumu yansıtan üretim olanakları eğrisini odak noktası olarak toplamsal

refahın düşmesini önlemek için üretim faktörlerinin rasyonel bileşimi sağlamalıdır. Özellikle de emek faktörünün atıl kalarak işsizliği artırmaması için önlemler almak için üretilecek mal ve hizmetlerin miktarının yanısıra hangi yöntemler uyarınca kimler için üretileceğinin saptanması gerekir. Bu itibarla emek yoğun ya da sermaye yoğun teknolojiler üretim alanının özgül koşulları uyarınca saptanarak gelir dağılımında ideal durumu yansıtan Lorenz Eğrisinden hareket ile gelir gruplarının gerçek taleplerinin oluşturacağı üretim bileşimi saptanarak hem kaynak kullanımında hem de gelir dağılımında yani üretimde ve bölüşümde etkinlik sağlayarak ekonomik etkinliğin temini gerekir. Bu şekilde o ekonomideki kaynaklarla en yüksek üretim düzeyine ulaşılır. Üretim süreci içinde üretim yöntemlerinin değiştirilmesi, üretim faktörlerinin kalitesinin ve miktarının artırılması üretim olanakları eğrisini olumlu etkileyecektir. Çalışabilir nüfusun aktif olan kısmının miktarındaki eksilerin milli geliri ve toplam refahı olumsuz etkileyeceği tabiidir. Bilindiği gibi, istihdam üretim sürecinde görev alan işgücü ve diğer üretim faktörleri miktarını belirlerken milli gelir de bu istihdam seviyesinde üretilen mal ve hizmetlerin net miktarlarının parasal değerini yansıtır.

Üretim teknolojilerindeki değişmelerin oluşturabileceği işsizliğin hizmet içi eğitimle aşılması olasıdır. Ayrıca kimi ülkelerde Avusturya gibi yeni üretim teknolojilerinin devreye sokulması üç taraflı işbirliği ve danışma (tripartite) mekanizmasının kontrolünde belli bir sürece yayılarak gerçekleştirilir. Yapısal işsizliğin artışında tüketim kalıplarındaki değişmelerin de önemli katkısı vardır. Bu da emekçilerin adaptasyon eğitimleri ile aşılabılır.

Dengeli ve kesintisiz gelişmenin işgücü talebini artırırken yapısını da değiştireceği tabidir. Avrupa Birliği Antlaşması gereği Konseyin, Birliğin Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesine sunduğu ekonomik programın Zirvede görüşülerek varılan sonuç çerçevesinde üye devletler ekonomileri eşgüdüm ve istikrar içinde para politikası temelinde yönlendirilir. Bu itibarla kaynakların rasyonel kullanımı, açık pazar, serbest rekabet ilkelerine ortak menfaat doğrultusunda parasal birliğin gerçekleştirilmesi için riayet edilmesi gerekir. Bilindiği gibi 1979 tarihinde başlayarak Topluluk üyelerinin uyguladıkları ortak para

sistemi Avrupa Parasal İşbirliği Fonu sorumluluğunda Avrupa Para Birimi (ECU) hesap birimine dayanmaktaydı. Üye devletlerin altın ve döviz rezervlerinin %20'sini Fona devretmeleri ile Fonun çıkardığı Avrupa Para Birimi özel çekme hakları uyarınca oluşturulduğundan değeri de sabitti. IMF tarafından Bretton Woods sisteminin yani sanayileşmiş ülkelerin paralarının dolara karşı dalgalanmaya bırakmaları sistemi Dünya Bankası ve yeni kurulan uluslararası parasal sistemin düzenli yürümesini sağlamak amacı ile IMF'nin de kurulduğu Bretton Woods'da ayarlanabilir, sabit kur sistemine dayanan bir döviz kuru rejimi oluşturulmuştu. Dolara sabit kurlarla bağlanmış diğer üye ülke paraları $\pm\%1$ marjlar içinde dolar paritesine karşı dalgalanmasına esneklik tanınmıştı. Paritenin bu sınırları aşması durumunda merkez bankaları döviz piyasalarında ulusal para karşılığında dolar satar veya alırdı. Bilindiği gibi 1970'lerde dolar altına konvertibl idi ve 1 ons altın 35 dolara eşdeğerde idi. Yani altın döviz standartı anlayışı uyarınca ulusal paranın altın paritesi denilen bu sistem konvertibilite dolayısıyla bir altın döviz kambiyo sistemiydi. Bretton Woods sistemi ödemeler dengesi açık veren ülkeleri devalüasyon fazla verenleri de revalüasyon yapmaya zorlayarak dış dengeyi sağlamalarını amaçlamaktaydı. Aralık 1971'de Smithsonian Kur Ayarlamaları ile dolar devalüe edildi ve altına konvertibilitesi kaldırıldı. Yürürlükte olduğu ve uluslararası para sisteminin dolara dayandığı 1970'li yıllarda oluşturulan bir uluslararası ödeme ve rezerv aracı olan ve uluslararası likiditeye güvenilirlik kazandırma amacı taşıyan özel çekme hakları doların altına konvertibilitesinin sona erdiği 1971 yılından itibaren uluslararası likiditeyi artırmış ve Birleşik Devletlerin dış ödeme açıkları gibi istikrarsız ve denetimsiz kaynağa bağlı olmaktan kurtarmıştır. Altın ya da döviz gibi karşılık bulundurmadan IMF Güvernörler Kurulu'nun kararı ile oluşturulan özel çekme hakları üye ülkelerin Fon'daki hesaplarına kaydedilir. Aralık 2000 tarihinde yaşadığımız likidite krizi IMF'in ülkemize 7.4 milyar dolar karşılığı özel çekme hakkı ihdas etmesi ile önlenmiştir. Böylece dış rezerve gereksinimi olan üye ülke, hesabındaki özel çekme hakkını, istediği para cinsinin ait olduğu üye ülke hesabına virmanını sağlamaktaydı. Görüleceği gibi özel çekme hakkı bir yanı ile rezerv diğer yanı ile hesap birimi işlevini görmektedir. Avrupa Para Sisteminde kullanılan setpet para özel çekme haklarına göre oluşturulduğundan de-

ğeri sabittir ve sabit bir kur sistemine dayanır. Değeri de sepet para tekniğine göre dolar, yen, mark, frank ve paund gibi sanayileşmiş ülkelerin dünya ticaret ve ekonomisindeki ağırlığını yansıtan miktarlarından oluşur ve günlük hesaplamalar yapılarak yayınlanmaktaydı. Sepetteki paralardan birinin yükselmesi diğerinin değerinde düşme yaratacağından bir bütün olarak özel çekme haklarının değeri göreceli biçimde sabit kalmaktaydı. Özel çekme hakkı fiziki varlığı olan bir para değil, bir hesap birimidir. Tüm paraların değiştiği bir ortamda değerinin sabit kalması özel çekme haklarının uluslararası resmi finansman kurumları tarafından benimsenmesini sağlamıştır. Avrupa Para Sisteminin dayandığı avrupa para birimi de sepet para tekniğine göre elde edildiğinden sabit kur sistemine dayanır ve değeri de sabittir. Buna göre Avrupa para biriminin değeri üye ülke paralarının tadat edeceğimiz miktarlarının toplam değerine eşittir; 0.719 DM, 1.31 FF, 0.0878 £, 140 Lit., 0.256 HFL, 3.71 BF, 0.14 Luxembourg Frankı, 0.219 DKr, 0.00871 İrlanda Paundu. Her üye ülkenin parasını sabit kurdan bağladığı Topluluk bütçesinde, uluslararası borç ve ödeme işlemlerinde vergi ve sübvansiyonlarda hesap birimi olarak kullanılan avrupa para birimi günlük olarak Komisyon tarafından hesaplanarak yayınlanır.

Üye ülkeler ulusal döviz piyasalarına yaptıkları müdahaleler ile döviz alım ve satımlarıyla pariteyi devam ettirmeye çalıştılar. Başlangıçta $\pm 1/02.25$ oranında izin verilen ve 1993 Ağustosundaki döviz krizi sonrası $\pm 15\%$ 'e çıkarılan üye ülkelerin ulusal paralarının Avrupa para birimi paritelerine karşı dalgalanmalarının durulmaması ve ülkelerin dış dengesizliklerinin süreklilik gösterdiği durumlarda devalüasyona ya da revalüasyona başvurulmaktaydı. Kur ayarlamasından önce kısa vadeli kredi verilerek dış açığı olan ülkenin bu açığı kabul edilebilir düzeye çekmesine de yardımcı olunurdu. Süreç içinde Avrupa Parasal İşbirliği Fonu Avrupa Para Enstitüsü'ne ve üye ülkeler merkez bankaları başkanlarının katılımı ile de Avrupa Merkez Bankası'na dönüşmüştür.

a3) Devrevi dalgalanmalar

Enflasyon ve işsizlikle mücadele sürecinde kimi zaman ekonomide faaliyet hacminde birbirlerini izleyen genişleme, duraklama, daralma ve canlanma dönemleri de karşılaşılr. Bütün bunlar

da gayri safi milli hasılayı imalat sanayi üretimini, işsizlik alanını, dış ticaret dengesi gibi değişkenleri etkiler. Süreleri ve şiddetleri farklı olan bu dalgalanmaların bir kısmı yatırım ve tüketim harcamalarındaki yetersizlikten kaynaklanırken bir kısmı da para stokundaki değişmelerden, üretim ve ticaretteki dalgalanmalardan kaynaklanır. Bu itibarla yeni üretim teknikleri, yeni piyasaların ortaya çıkışı bu dalgalanmaların bir sonucudur. Ekonomik genişlemeler yeni piyasalara girişi kolaylaştırırken, ekonomik daralmalar ekonomi tarihinde de görüleceği gibi sanayi devrimi, buhar gücünün üretimde uygulanması, enerji, kimya alanlarında olduğu gibi yeni buluşlara yol açmıştır. Devrevi dalgalanmaların varlığı halinde milli gelir ve istihdam hacmini olumsuz etkilemesinin yumuşatılabilmesi daralma dönemlerinde açık bütçe, enflasyon dönemlerinde ise bütçe fazlası amacını güden maliye politikası izlemek rasyonel davranıştır. Konjonktürel dalgalanmaların kimi zaman talep şokundan kimi zaman da stagflasyonun yaratıcısı arz şokundan kaynaklandığını bilmekteyiz. O halde yatırımlardaki artış çarpan etkisiyle milli geliri artırırken artan milli gelir tüketimi artıracaktır. Artan tüketim de hızlandıran etkisiyle yeniden yatırımları artırarak ekonomide canlanmayı başlatacaktır bu da "boom" noktasına kadar devam edecektir.

AB'de iç pazarın hukuki düzenine yönelik bu dinamik anlayış kaynağını ekonomi temeli üzerine bina edilmiş olan Kurucu Antlaşmalardan alırken yargısal denetimi de Avrupa Topluluğu Adalet Divanı tarafından sağlanmaktadır.

a4) Maliye Politikası

Ekonomiye müdahale ile kısa dönemde milli geliri, istihdam düzeyini arttırmak hedefinin yanı sıra fiyatların da istikrara kavuşturulması çabası da vardır. Elbette ki orta ve uzun vadede ekonomik büyüme ve kalkınmada gelişmeler amaçlanır.

Maliye politikası ile vergi ve kamu harcamaları yönlendirilerek kısa dönemde ekonomide devrevi dalgalanmalar azaltılabilir böylece krizlerin yaratacağı olumsuzluklar törpülenerek yüksek düzeyde istihdamın devamlılığı sağlanabilir. Kamu geliri ve giderleri ile resesyon dönemlerinde toplam talebi artırıcı ve enflasyon dönemlerinde ise toplam talebi denetim altına alıcı bir fonksiyonu vardır.

Bütçe harcamalarının miktar ve bileşimlerinin bütçe gelirleri ile ilişkisi bütçe politikasının bütçe açığı ya da fazlası gibi araçlara sahip olmasını sağlar. Kamu gelirlerinin en önemli kalemi olan vergilerin kamu giderlerini yani cari yatırım ve transfer harcamalarını karşılayamaması durumunda zorunlu olarak borçlanmaya gidilir. AT'de adeta klasik denk bütçe anlayışı ile çakışan sağlıklı kaynak bulmadan harcamaların artırılması endişe ile karşılanmaktadır. Bilindiği gibi üretim ve milli gelirin düştüğü, istihdamda daralma dolayısıyla işsizliğin arttığı resesyon dönemlerinde vergi oranlarında indirim yapılarak, kamu giderlerinde artış sağlanıp maliye politikasının canlandırıcı işlevinden yararlanır. Fiyatlar düzeyinin artması karşısında da toplam talebin kısılması kamu giderlerini azaltan, vergi oranlarını artıran maliye politikası ile temin edilir.

Resesyon dönemlerinde toplam talebi artırıcı maliye politikalarının yanısıra toplam arzın artırılması da ekonomik duraklamanın aşılmasında zor olsa da kullanılabilir bir yöntemdir. Enflasyon dönemlerinde de daraltıcı maliye politikası uygulanarak yani vergiler artırılarak ve kamu ve özel harcamalar kısılarak toplam talep azaltılır. Toplam arzın kısılması ile enflasyonist açığın ortadan kaldırılması maliyetlerin yükselmesi ile kendiliğinden ortadan kalkması zaman alır ve fiyatların yeniden yükselmesine neden olur. Resesyonla mücadelede toplam arzın artırılması fiyatlar genel seviyesinde düşmeler yaratır.

Toplam talebin artırılması fiyatlar genel seviyesini artıracaktır. Enflasyon dönemlerinde ise toplam arzın kısılması fiyatlar genel düzeyini artırırken, toplam talebin kısılması fiyatlar genel seviyesini aşağı çeker.

Daraltıcı maliye politikası izlenerek bütçe fazla ile bağlanırken bu fazla kadar atıl fonun ekonomiden çekilmesi ve ters işleyen çarpan etkisiyle toplam talep azalırken milli gelir de düşecektir. Enflasyonun kaynağı olan bütçe açıklarını azaltmak için vergi gelirlerini artırmak, kamu giderlerini azaltmak gerekir.

Avrupa Para Sisteminin temel dayanağı olan sabit kurun dışında kalan ülkelere para politikasına ilişkin işbirliği ile Avrupa Fonundan kredi verilerek sabit kur bandına dönüşlerine yardımcı olunur. Böylece nihai aşama olan üçüncü aşamaya 01.01.1999'da geçilebilmiştir. Bir üye devletin Avrupa Para Bir-

liğı ile bütünleşmesi için kamu açığının Gayri Safi Milli Hasıla-ya oranının %3'ünü, kamu borcunun da %60'ını geçmemesinin yanı sıra o üye devletin enflasyon oranının en düşük enflasyona sahip üç üye ülkenin aritmetik ortalamasından %1.5 ila %2'si kadar sapma gösterebilir. Bu itibarla kamu giderlerinin kısılarak enflasyonu düşürme çabaları üye ülkeler açısından önem kazanmış ve başlangıçta 11 üye devlet ve 01.01.2000 tarihinden itibaren de 07/08 Nice Avrupa Birliği Avrupa Konseyi toplantısında da teyid edildiği gibi Yunanistan para birliğine dahil olmuştur. Günümüzde Euroland'a dahil üye devlet sayısı 17'ye çıkmıştır. Böylece para birliğinde iradi olarak henüz katılmayan Birleşik Krallık, İsveç ve Danimarka'nın dışında yedi üye devlet bulunmaktadır ve 01.01.2002 tarihinden itibaren de Avrupa Para Birimi Euro fiziki olarak iç pazarda tedavüle çıkmıştır.

Tek Senet sonrası 01.07.1990 tarihinde başlayan birinci aşamada üye devletlerin hepsi antlaşma uyarınca saptanmış olan ayrı durumlardan dışında sermaye hareketleri ile ilgili kısıtlamaları ve yerel yönetimlerin ve kamu kurumlarının imtiyazlarına son vererek kamu finansman açıklarını kaldıran ve istikrarlı fiyat oluşmasını sağlayan projeksiyonlar yaparak fiiliyata geçirmişlerdir. Üye devletlerin ulusal merkez bankalarının işbirliği sağlanarak üye devlet ekonomisi politikalarında uyumlaştırma temini amacıyla ekonomiler arası koordinasyonu gerçekleştirmek birinci aşamanın temel hedefi idi. 01.01.1994'te başlayan ikinci aşamada Avrupa Para Kurulunun üye devletlerin ulusal merkez bankaları arasındaki işbirliği esasında Avrupa Para Sisteminin gelişimini sağlam temellere oturtturarak Avrupa Merkez Bankası'nın oluşturulmasına katkıda bulunmaktaydı. Tüzel kişiliği olan Avrupa Para Kurumu üye devletler ulusal merkez bankaları işbirliğini güçlendirerek fiyat istikrarını sağlamak amacıyla üye devletler para politikalarını uyumlaştırmak, para sisteminin gelişimini sağlamak ve Avrupa Para Biriminin kullanımını yaygınlaştırmak ve ulusal paraların Avrupa Para Birimi paritesi karşısında dalgalanmaları sırasında bant dışında kalmalarını önlemek için kredi mekanizmasını düzenleyerek Avrupa Parasal İşbirliği Fonunu ikame etmek gibi görevler yüklenmişti. Avrupa Merkez Bankası'nın faaliyete geçtiği ve parasal birlik için Avrupa Para Biriminin tedavüle başladığı

geri döndülemez üçüncü aşama 01.01.1999'da başlamıştır ve 01.01.2002 tarihinde Euro'nun fiziki olarak tedavülünün başlaması ile sona ermiştir.

Avrupa Birliği'nde parasal bütünleşmenin 1. evresinin başlaması ile birlikte Avrupa Para Birimi Euro'nun kaydi olarak kullanımı 11 üye devlette yaygınlaşmıştır. Her ne kadar kağıt ya da madeni para olarak kısaca efektif olarak kullanımı 2002 yılında başlamıştır. Birinci derece likit olabilecek herşey para olarak kabul edilir. Bu itibarla para efektif olabileceği gibi kaydi de olabilir. Euro'nun iktisat politikası aracı olarak çağdaş rolü de gündeme ağırlığını koymuştur. Dolayısıyla tasarruf ve yatırımları etkileyerek istihdam politikalarını ve Topluluk gelir düzeyini değiştirerek ekonomi politikaları etkilemiştir. Avrupa Para Biriminin (Ecu-european currency unit) bağlı olduğu üye devletlerin para birimleri ile oluşan çapraz kurlar sabitleyerek para sistemine ya da başka bir deyişle emisyon rejimine istikrar kazandırılmak istenmiştir.

b) Para Politikası

Para politikasına gelince, Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin (ESCB veya AMBS) öncelikli hedefi fiyat istikrarını devam ettirmektir. Fiyat istikrarı amacına zarar vermeksizin, Topluluğun serbest rekabet, açık pazar ekonomisi ve kaynak tahsisinde etkinlik gibi genel hedeflerine varabilmesine katkıda bulunmak için Topluluğun genel ekonomik politikalarını destekler. ESCB'nin yüklendiği temel amaçlar ise Topluluk para politikasını tanımlamak ve yürütmek, Topluluk prensipleri ile tutarlı yabancı kambiyo işlemlerini yönetmek, üye devletlerin resmi yabancı para rezervlerini kanunen denetlemek ve idare etmek (üye devletlerin hükümetlerinin çalışan yabancı kambiyo dengelerini denetim ve yönetimlerine zarar vermeksizin) ödemeler sisteminin düzgün kullanımını geliştirmek şeklinde tatad edilebilir.

Herhangi bir Topluluk işleminin yetki alanı ESCB'nin oluşum ve yönetim usulleri ile uyumlu olarak Konsey tarafından sınırları ve koşulları konulan ilkeler dahilinde yetki alanında herhangi hukuki hüküm taslağı ile resmi mercilerin çabaları için Avrupa Merkez Bankasına danışılmalıdır. Avrupa Mer-

kez Bankası, Topluluk kurum veya kuruluşlarına veya resmi mercilerine yetki alanları konusunda ve uygunluğu hakkında görüş verebilir. Yetkili mercilerin finansal sistemin istikrarı ve kredi kurumlarının basiretli denetimi ile politikaların düzgün işlenmesi için ESCB katkıda bulunur. Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Merkez Bankası'na danıştıktan ve Avrupa Parlamentosunun onayını aldıktan sonra kredi kurumlarının ve sigortacılık hariç diğer finansal kuruluşların basiretli denetiminin bağlı olduğu politikalarla ilgili olarak Avrupa Merkez Bankasının belirli hedefleri hususunu görüştüğten sonra Konsey oybirliği ile karar verebilir.

b1) Avrupa Merkez Bankası

Topluluk sınırları içinde kağıt para ihracı yetkisi münhasıran Avrupa Merkez Bankası'na aittir. Avrupa Merkez Bankası ve ulusal merkez bankaları bu banknotları çıkarabilirler. Avrupa Merkez Bankası ve ulusal merkez bankalarının ihrac ettikleri banknotlar Topluluk dahilindeki tek geçerli para konumuna sahiptir. Hacmi merkez bankalarının onay konusu olan bozuk paralar da, üye devletlerce ihrac edilir. Bilindiği gibi klasik sistemde merkez bankalarına ait olan banknot basımı aynen muhafaza edilirken hazineye ait olan madeni para ihracı da Topluluk üye devletlerine bırakılmıştır. Avrupa Merkez Bankası'nın görüşünü aldıktan sonra ortak pozisyon oluşturulması ilkeleri ile uyumlu olarak Konsey, Topluluk dahilinde akıcı dolaşıma izin verecek ölçüde dolaşıma çıkarılmasına niyet edilen bozuk paraların nominal değerlerini ve teknik özelliklerini uyumlaştırmak için önlemler kabul eder. ESCB, Avrupa Merkez Bankası ve ulusal merkez bankalarının oluşturulması. Bilindiği gibi, Avrupa Merkez Bankası tüzel kişiliği haizdir. ESCB Avrupa Merkez Bankasının icra konseyi ve yönetim kurulu yani karar alıcı organlarca yönetilir. ESCB'nin statüsü de antlaşma protokolünde gösterilir. ESCB'nin statüsü ya Avrupa Merkez Bankası'nın önerisi üzerine Komisyonun görüşü alındıktan sonra ağırlıklı çoğunlukla ya da Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Merkez Bankası'nın görüşü alınarak oybirliği ile Konsey tarafından değiştirilebilir. Her iki halde de Avrupa Parlamentosu'nun onayı istenir.

ESCB'nin statüsünün ve antlaşmanın verdiği yetkileri kullanırken, görev ve sorumluluklarını yürütürken ne Avrupa Merkez Bankası ne de ulusal merkez bankaları ne de bunların karar verici organları ve Topluluk kurum ve kuruluşlarından, herhangi bir üye devlet hükümetinden veya başka bir organdan talimat isteyemez veya alamazlar. Topluluk kurum ve kuruluşları ve üye devlet hükümetleri bu ilkeye saygı göstermeyi ve Avrupa Merkez Bankası'nın ve ulusal merkez bankalarının görevlerini icra ederken etkilememeyi üstlenirler. En geç, Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin kurulduğu tarihte her üye devlet ulusal merkez bankası statülerinin de dahil olduğu ulusal yasaların Roma Antlaşması ve Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin statüsü ile bağdaşmasını sağlar.

Avrupa Merkez Bankaları Sistemine verilmiş olan görevlerin Roma Antlaşması hükümlerine ve AMBS statüsü koşullarına uygun olması için Avrupa Merkez Bankası, AMBS statüsü ve Konsey işlemlerince tanımlanmış görevlerin gerekli ölçülerde yürütülmesi için tüzükler yapar ve AMBS'ye Roma Antlaşması ve kendi statüsünce verilmiş görevlerin üstlenilmesi için gerekli kararları alır, tavsiyelerde bulunur, görüş bildirir. Genel uygulaması olan tüzük, bütün üye devletlerde doğrudan uygulanır ve tümü ile bağlayıcıdır. Tavsiye ve görüşlerin bağlayıcı gücü yoktur. Karar ise yönetildiği kişiye karşı tümü ile bağlayıcıdır. Avrupa Merkez Bankası tarafından yapılan tüzükler ve alınan kararlar diğer tüzük ve kararların tabi olduğu gibi gerekçeli olmak, yayımlandıktan 20 gün sonra yürürlüğe girmek, ABde mukim tüm gerçek ve tüzel kişiler için geçerli olmak vb. kurallara tabidirler. Avrupa Merkez Bankası kararlarını, tavsiye ve görüşlerini yayımlatabilir. Konseyin ilgili usul uyarınca kabul ettiği sınırlar ve koşullar dahilinde Avrupa Merkez Bankası, tüzükleri ve kararları doğrultusundaki kararlar ve yükümlülükler uyma da başarısız olan teşebbüslere para cezası veya dönemsel ödeme cezası verme hakkına sahiptir.

Komisyonun ya da Avrupa Merkez Bankası'nın önerileri üzerine oybirliği ile hareket eden Konsey, fiyat istikrarı amacı ile tutarlı bir konsensüse varma gayreti için Avrupa Merkez Bankası'nın görüşünü aldıktan ve Avrupa Parlamentosu'na düzenlemelerin usulüne ilişkin olarak danıştıktan sonra

Avrupa Para Birimi (ECU)'nun Topluluk üyesi olmayan para birimleri ile kambiyo oranı sistemi üzerine resmi anlaşmaları kararlaştırır. Konsey ayrıca AMB veya Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Merkez Bankası'na danıştıktan sonra fiyat istikrarı amacı ile tutarlı bir konsensüs gayreti için de kambiyo oranları sisteminde ECU'nun merkezi oranlarının terkedilmesi veya değiştirilmesini kabul eder. Konsey Başkanı, Avrupa Parlamentosu'nu ECU'nun merkezi oranlarının terk edilmesinin veya değiştirilmesinin kabülünden haberdar eder. Bir veya birden çok Topluluk üyesi olmayan para birimleri ile ilgili kambiyo oran sisteminin yokluğu halinde, gerek Komisyonun teklifi üzerine Avrupa Merkez Bankası'na danıştıktan ve gerekse Avrupa Merkez Bankası'nın önerisi üzerine Konsey, ağırlıklı çoğunlukla hareket ederek Topluluğa üye olmayanların para birimleri ile ilgili kambiyo oranları politikası için genel yönelimleri açıkça belirtebilir. Elbette ki bu genel yönelimlerin, Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin öncelikli hedefi olan fiyat istikrarının korunmasına zarar vermemesi gerekir. Parasal veya yabancı kambiyo rejim konuları ile ilgili anlaşmaların Topluluk tarafından bir veya daha çok devlet veya uluslararası kuruluşlarla müzakere edilmesi gereğine zarar vermeksizin Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Merkez Bankası'nın görüşünü aldıktan sonra ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey, müzakerelerde düzenlemeler yapılmasını ve bu düzenlemelerin sonuçlandırılmasını kararlaştırabilir. Bu düzenlemeler Topluluğun tek bir pozisyon ifade etmesini sağlar. Komisyon müzakerelerin tümüne katılır. Kararlaştırılan anlaşmalar Topluluk kurumlarında, Avrupa Merkez Bankası'nda ve üye devletlerde bağlayıcıdır. Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Merkez Bankası'nın görüşünü alan Konsey, ağırlıklı çoğunlukla, Topluluğun uluslararası düzeydeki pozisyonunun ekonomik ve parasal birlikle özel uygunluğunun neticeleri ile ilgili karar verir. Ayrıca, ekonomi politikası ve para politikasında yetki tahsisine uygun olarak Topluluğun temsilini kararlaştırır. Ekonomik ve parasal birlik ile ilgili Topluluk yetkilerine ve antlaşmalarına zarar vermeksizin üye devletler uluslararası kurumlarla müzakere ve uluslararası antlaşmalar yapabilir.

b2) Para ve Bankacılık Kurullarının Oluşumu ve Çalışması 1. Dönem

Kurumsal hükümleri incelediğimiz de, Avrupa Merkez Bankası, icra Kurulu'nu, Yönetim Kurulu üyelerini ve ulusal merkez bankalarının guvernörlerini içerdiğini görürüz. Avrupa Merkez Bankası Yönetim Kurulu; başkan, başkan yardımcısı ve dört diğer üyeden oluşur. Bunlar da para ve bankacılık konularında mesleki deneyimleri ve statüsü ve birikimi kanıtlanmış kişiler arasından AP'nin ve Avrupa Merkez Bankası'nın icra Konseyi'nin görüşünü alan Konseyin tavsiyesi üzerine devlet veya hükümet başkanları düzeyindeki üye devlet hükümetlerinin ortak anlaşması ile atanırlar. Sadece üye devlet vatandaşları yönetim kurulu üyesi olabilirler ve bunların çalışma süreleri sekiz yıldır, yenilenemez.

Avrupa Merkez Bankası icra Konseyi toplantılarına oy hakkı olmaksızın Konsey Başkanı ve Komisyonun bir üyesi katılabilir. Konsey Başkanı, AMB icra Konseyine görüşülmesi için bir önerge verebilir. Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin faaliyetlerini, önceki ve cari yılın para politikasını içeren bir yıllık raporu Avrupa Merkez Bankası, Avrupa Parlamentosuna, Konseye Komisyona ve hatta Avrupa Konseyine sunar. Avrupa Merkez Bankası Başkanı bu raporu Konseye ve bu konuyu esas alan bir genel görüşmeyi karara bağlayabilecek Avrupa Parlamentosu'na gönderir. Avrupa Merkez Bankası Başkanı ve Yönetim Kurulunun diğer üyeleri, resen veya Avrupa Parlamentosu'nun talebi üzerine, Avrupa Parlamentosu'nun yetkili komiteleri tarafından dinlenilebilir. Avrupa Parasal Sistemi Avrupa'da istikrarlı bir para alanı yaratarak yatırımların yapılmasını sağlamış dolayısıyla büyüme için müsait bir ortam yaratmıştır.

İç pazarın işlemesi için ihtiyaç duyulan ölçünün son hadine kadar üye devletler politikalarının eşgüdümünü geliştirmek için danışma statüsünde bir Para Komitesi kurulmuştur. Bu Para Komitesinin görevleri ise, üye devletlerin ve Topluğun finansal ve parasal durumunu ve üye devletlerin genel ödemeler sistemini denetim altında tutmak ve düzenli olarak Konsey ve Komisyona rapor etmek, Konsey veya Komisyonun talebi üzerine veya resen bu kuruluşlara uyum için gö-

rüş bildirmek, üye devletlerin Daimi Temsilciler Komitesine zarar vermeksizin sermaye ve ödemeleri, ekonomi ve parasal politikalar ve kurumlar ile ilgili Konseyin yaptığı çalışmanın hazırlanmasına katkıda bulunmak, yılda en az bir kere, Roma Antlaşması'nın uygulanmasının ve Konsey'in kabul ettiği önlemler sonucu sermaye hareketi ile ilgili Kurumu ve ödemelerini incelemektir.

Üye devletler ve Komisyon herbiri, Para Komitesi'nin iki üyesini tayin ederlerdi. Üçüncü dönemin başlangıcında 01.01.1999 tarihinde bir Ekonomik ve Finansal Kurul kurularak daha önce kurulmuş olan Para Komitesi feshedilmiştir. Ekonomik ve Finansal Kurulun görevleri ise Konsey veya Komisyonun talebi veya resen bu kuruluşlara uyum ile ilgili görüş belirtmek, üye devletlerin ve Topluluğun ekonomik ve finansal durumlarını gözlem altında tutarak, özellikle üçüncü ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla finansal ilişkileri dikkate alarak Konsey ve Komisyona düzenli rapor vermek, üye devletlerin Daimi Temsilciler Komitesine zarar vermeksizin sermaye ve hizmetlerin dolaşımı, ekonomi politikası ve parasal politika ile Konsey'in hazırlık çalışmalarına katkıda bulunmak ve Konsey tarafından kendisine tevdi edilen istişari ve hazırlayıcı görevleri üstlenmek, Konsey tarafından kabul edilen önlemler ve bu Antlaşmanın uygulanmasından kaynaklanan sermaye hareketleri ve ödemeler serbestisi ile ilgili durumu en az yılda bir kere incelemektir. Bu inceleme sermaye ve ödemeler hareketleri ile ilgili tüm önlemleri kapsar. Kurul incelemenin sonucunu Konsey ve Komisyona rapor eder. Üye devletler, Komisyon ve Avrupa Merkez Bankasının herbiri bu Kurulun en fazla iki üyesini atarlar. Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Merkez Bankasına ve Para Kuruluna danıştıktan sonra Konsey, Ekonomik ve Finansal Kurulun oluşumu ile ilgili ayrıntılı kuralları koyar, Konsey Başkanı da, Avrupa Parlamentosunu bu karardan bilgilendirilirdi. Kurul, üye devletlerin parasal ve finansal durumlarını ve genel ödemeler sistemini gözlem altında tutar, Konsey ve Komisyona düzenli olarak bunları rapor ederdi. Ekonomi politikalarının ana esaslarla tutarlılığı ve ekonomik ve parasal birliğin işlemesinde yarattığı riskler veya aşırı kamu açıkları, fiyat istikrarı, iç pazarın işlemesi gibi konularda Konsey ya da bir üye devlet,

Komisyon dan uygun bir tavsiye ya da teklif yapmasını talep edebilir. Komisyon bu talebi inceledikten sonra gecikmeksizin Konseye, çıkardığı neticeleri sunar.

b3) İkinci Dönem

Geçiş dönemi kuralları uyarınca, ekonomik ve parasal birliğe ulaşmada ikinci dönem 1 Ocak 1994de başladı. Bu tarihten önce her üye devlet, sermayenin ve ödemelerin (üye devletlerarası ve üye devletlerle üçüncü ülkelerarası) serbest dolaşımının kısıtlanmasının yasaklanmasını Avrupa Merkez Bankası'ndan veya ulusal merkez bankalarından hesaptan fazla para çekilmesini veya diğer kredi kolaylıklarının yasaklanmasını, Topluluğun merkezi hükümetlerin ya da diğer kamu mercilerinin taahhütlerinden sorumlu olmasının yasaklanmasına uymak için gereken uygun önlemleri kabul ederdi. Konsey, Komisyonun raporunu esas alarak, iç pazarla ilgili Topluluk Hukukunun yürütülmesindeki gelişmeleri ve özellikle fiyat istikrarı ve sağlam kamu maliyesi ile ekonomik ve parasal işbirliği ile ilgili gelişmeyi tespit ederdi. Özellikle fiyat istikrarı ve sağlam kamu maliyesi ile ilgili ekonomik ve parasal birliğe ulaşmak için gerekli sağlam işbirliğini sağlamak amacıyla gerektiğinde her üye devlet birçok yılı kapsayan programlar kabul ederdi. İkinci dönemde üye ülkeler aşırı kamu açıklarından kaçınır ve ikinci dönem boyunca en geç Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin kuruluşuna kadar her üye devlet ulusal merkez bankasının bağımsızlığına yol açacak işlemlere başlamak zorundaydı. İkinci dönemin başlangıcında Avrupa Para Enstitüsü kurularak görevlerini yükledi. Avrupa Para Enstitüsü, tüzel kişiliğe sahip, biri başkan ve biri başkan yardımcısı olacak olan ulusal merkez bankaları guvernörlerinden oluşan bir Kurul tarafından yönlendirilip yönetildi. Avrupa Para Enstitüsünün önerdiği para politikası araçlarının yapısı merkezîyetçilikten uzaktır. Para politikasının en önemli aracı da açık piyasa işlemleridir. Avrupa Para Enstitüsü Kurulunun önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu ve Konsey'in görüşü alındıktan sonra Kurul Başkanı devlet ve hükümet başkanları düzeyindeki üye devletler hükümetlerinin ortak tutumu ve uzlaşısı ile atanır. Başkan, para ve bankacılık konularında mesleki deneyimi birikimi bilinen tanınmış kişiler arasından

seçilmelidir. Sadece üye devlet vatandaşları Kurul Başkanı olabilir. Avrupa Para Enstitüsü Kurulu da başkan yardımcısını atar. Avrupa Para Enstitüsü'nün statüsü Kurucu Antlaşmaya ekli Protokolde belirtilmiştir. Avrupa Para Enstitüsü, ulusal merkez bankaları arasında işbirliğini ve fiyat istikrarını sağlama amacı ile üye devletlerin para politikalarının eşgüdümünü kuvvetlendirir. Avrupa Para Sistemini denetleme fonksiyonu vardır, bunlar ulusal merkez bankalarının yetkilerine uyan ve finansal kuruluş ve piyasaları bozan sorunlarla ilgili danışma işini yürütmek, feshedilmiş olan Avrupa Parasal Eşgüdüm Fonu'nun görevlerinin yönetimini devralmak, Avrupa Para Birimi nin (ECU) kullanımını kolaylaştırmak ve ECU'nun takas sisteminin düzgün işlemesi dahil gelişmesini idare etmektir.

b4) Üçüncü Dönem

Üçüncü dönem hazırlığında Avrupa Para Enstitüsü'nün görevleri arasında üçüncü dönemde tek bir para politikası uygulamak için gerekli usulleri ve araçları hazırlamak, yetki sahasındaki konularda istatistiklerin toplanmasının, derlenmesinin ve dağıtımının tabi olduğu gerekli kuralların ve uygulamaların uyumunu geliştirmek, Avrupa Merkez Bankası Sistemi çerçevesi dahilinde ulusal merkez bankalarınca üstlenilecek işlemlerin kurallarını hazırlamak, sınır ötesi ödemelerin etkinliğini geliştirmek ve Avrupa Para Birimi ECU'nun banknotlarının teknik hazırlıklarını incelemek vardır.

En geç 31 Aralık 1996'ya kadar, Avrupa Para Enstitüsü, üçüncü dönemde Avrupa Merkez Bankası Sisteminin görevlerini icra etmesi için örgütsel ve lojistik çerçevesinin düzenlenmesini belirtmek zorundaydı. Bu çerçeve, karar için Avrupa Merkez Bankası'na sunuldu. Avrupa Para Enstitüsü, Kurul üyelerinin 2/3'ü çoğunluğu ile her üye devlete önerilen önlemler kadar para politikasının ve kambiyo oranları politikasının bütünüyle yönlendirilmesine ilişkin görüş veya tavsiyeleri açık ve kesin ifadelerle belirtebilir ve özellikle Avrupa Para Sisteminin işlemlerini ve Toplulukta dahili ve harici parasal durumu bozabilecek politikalarda hükümetlere ve Konseye tavsiye ve görüşler sunabilir son olarak da üye ülkelerin para yetkililerine para politikalarının yönlendirilmesi ile ilgili ola-

rak tavsiyelerde bulunabilirdi. Avrupa Para Enstitüsü oybirliği ile hareket ederek görüş ve tavsiyelerini yayınlama kararı alabilirdi. Avrupa Para Enstitüsü'nün yetki alanındaki Topluluğa önerilen işlemler ile ilgili görüş ise Konsey tarafından alınırdu. Komisyonun önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'nun, Avrupa Para Enstitüsü'nün görüşünü aldıktan sonra, Konseyin koyduğu sınırlar ve koşullar dahilinde yetki sahasındaki herhangi bir hukuki kural taslağında üye devlet yetkilileri Avrupa Para Enstitüsü'ne danışmalıydılar. Konsey burada ağırlıklı çoğunlukla hareket eder. Komisyonun teklifi üzerine Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Para Enstitüsü'nün görüşünü aldıktan sonra üçüncü dönem hazırlığı için Avrupa Para Enstitüsü'nün diğer görevlerinin müzakeresi için Konsey oybirliği ile hareket eder. Avrupa Merkez Bankası'nın kurulması ile Roma Antlaşması'nın Avrupa Merkez Bankası'na verdiği danışman rolü ve Avrupa Merkez Bankası kaynaklı yükümler Avrupa Para Enstitüsü'ne aktarılmış gibi mütalaa edilmelidir.

İkinci dönem boyunca Avrupa Merkez Bankası olarak kullanılan terim de, Avrupa Para Enstitüsü olarak yorumlanmalıdır. Avrupa Para Birimi sepetinin (ECU) parasal kompozisyonu değiştirilemez. Üçüncü dönemin başlangıcından itibaren yani 01 Temmuz 1998'den itibaren Avrupa Para Biriminin değeri geriye dönülmez biçimde sabit olarak belirlenmiştir. Gerek kendi ödemeler dengesindeki kapsamlı bir dengesizliğin sonucu olarak gerekse hizmetindeki para tipinin sonucu olarak bir üye devlet zorluklar içinde ise veya ödemeler dengesi ile ilgili olarak zorlukların tehdidi altında ise bu tür zorluklar özellikle ortak pazarın işlenmesini veya ortak ticaret politikasının kademeli yürütülmesini tehdit etmekteyse Komisyon hemen sözkonusu üye devletin durumunu ve emrindeki tüm mali olanakları kullanarak bu üye devletin Kurucu Antlaşma hükümlerine uygun olarak aldığı veya alabileceği işlemleri inceler. Komisyon ilgili ülkenin alacağı önlemleri saptar. Eğer, üye ülke işlemleri veya Komisyon tarafından önerilen önlemler, ortaya çıkan veya tehdit eden zorlukları altetmeye yetmezse Para Kurulunun görüşünü alan Komisyon, Konseye müşterek yardımların verilmesini ve uygun yöntemleri tavsiye eder. Komisyon, fiili durumdan ve gelişmelerden Konseyi düzenli olarak haberdar eder. Konsey ağırlıklı çoğunlukla hareket ederek böyle bir ortak yardımı verir. Konsey ayrıca böy-

le bir yardımın ayrıntılarını ve koşullarını havi yönerge veya kararları kabul eder. Bunlar da, üye devletlerin başvurdukları herhangi uluslararası örgüt veya birlikte kararlaştırılmış mü-racaat biçiminde tezahür edebildikleri gibi zorluklar içindeki üye devletin üçüncü ülkelerle karşı sürdürdüğü veya yeniden öne sürdüğü miktar kısıtlamalarından yani ticari sapmalardan kaçınmak için gerekli önlemler, antlaşmaların konusu sınırlı kredilerin diğer üye ülkelerce verilmesi şeklinde ortaya çıkabi-lir. Eğer Komisyon tarafından önerilen ortaklaşa yardım Kon-sey tarafından verilmez veya verilen ortak yardım ve alınan önlemler yetersizse, Komisyon zorluklar içindeki üye devleti koşullarını ve ayrıntılarını Komisyonun belirlediği koruyucu önlemler alması konusunda yetkilendirir. Ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey bu tür bir yetkilendirmeyi geri alabilir, koşulları ve ayrıntıları değiştirebilir.

Ödemeler dengesinde ani bir kriz oluşur ve Konseyin ayrıntı ve koşullarını saptadığı yönerge veya karar uyarınca ortak yardım hemen gerçekleştirilemezse, ilgili üye devlet, ihtiyaten gerekli koruyucu önlemleri alabilir. Bu tür önlemler ortak pa-zarın işleminde mümkün olan en az rahatsızlığa yol açmalıdır ve doğabilecek ani zorlukların düzeltilmesi için kesinlikle gerekli olan alanın genişletilmemesi zorunludur. Yürürlüğe girmeleri için zaman geçirilmeden bu tür koruyucu önlemler Komisyona ve diğer üye devletlere bildirilmelidir. Komisyon, Konseye ödemeler dengesindeki dengesizliklerden ötürü yu-karıda anlatıldığı biçimde ortak yardım yapılmasını önerebilir. Komisyonun görüşünü ifadesinden sonra Para Kuruluna da danışarak ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey, ilgili üye devletin bahsettiğimiz koruyucu önlemleri değiştirmesine, ge-çici olarak durdurmasına ya da iptal etmesine karar verebilir.

Üye devletlerin ekonomik ve parasal birliğe ulaşma ile ilgili yükümlülüklerine uymadaki gelişmeler Komisyon ve Avrupa Para Enstitüsü tarafından Konseye rapor edilir. Bu raporlar, her üye devletin, ulusal merkez bankalarının statüleri dahil, ulusal yasaları ile Avrupa Merkez Bankası statüsü arasında-ki uygunluk incelemesini de içerir. Bu raporlar ayrıca her üye devletin aşağıda tadat edeceğimiz kriterlere uymasının göster-diği üst düzeyde onaylanabilir. Ayrıca işbirliğine varmayı da inceler. Bu kriterler, üst düzeyde fiyat istikrarına ulaşma ki, bu

da enflasyon oranının fiyat istikrarı ilişkilerini en iyi icra eden üç üye devlete en fazla yakın olması ile belli olur, diğer bir kriter ise hükümetin mali durumunun dayanıklılığıdır, bu da bir hükümetin açısız bir bütçeye ulaşması ile sarih olarak görülmür. Eğer açık ölçüsüz ise, Konsey ağırlıklı çoğunlukla üye devletin yapmak isteyeceği incelemeleri de dikkate alarak geniş bir değerlendirme ile varolan açıkları aşip aşmadığını kararlaştırır. Üçüncü kriter ise, asgari iki yıl herhangi bir üye devlete karşı paranın değerini düşürmeksizin Avrupa Para Sisteminin kambiyo oranı mekanizması tarafından sağlanan normal dalgalanma marjlarının yerine getirilmesidir. Son kriter de üye devletlerce erişilen birbirlerine yaklaşımının ve uzun dönem faiz oran düzeylerinin yansıttığı Avrupa Para Sisteminin kambiyo oran mekanizmasına katılımının devamlılığıdır. Bahsedilen dört kriter ve uyulması gereken ilgili dönemler daha sonra Roma Antlaşmasına ekli bir protokolde geliştirilmiştir. Avrupa Para Enstitüsü ve Komisyonun raporları Avrupa Para Biriminin gelişmesini, piyasaların bütünleşmesinin sonuçlarını, cari hesaptaki ödemeler dengesinin gelişimini ve emeğin birim maliyetlerinin incelenmesini ve diğer fiyat göstergelerini de dikkate alır. Bu raporları esas alarak Komisyonun önerisi üzerine Konsey ağırlıklı çoğunlukla hareket ederek her üye devlet için, tek bir paranın kabulü konusunda gerekli koşulları yerine getirip getirmediğini ve üye devletlerin çoğunluğunun tek bir paranın kabulünün gerekli koşullarını kabul edip etmediğini değerlendirir ve devlet veya hükümet başkanlarından oluşan toplantıda bulgularını Konseye tavsiye eder. Ayrıca konu ile ilgili olarak Avrupa Parlamentosu'na da danışılmalıdır. Avrupa Parlamentosu da devlet veya hükümet başkanları toplantısında görüşlerini Konseye gönderir. Yukarıda açıkladığımız raporları ve Avrupa Parlamentosunun görüşünü dikkate alan Konsey, devlet veya hükümet başkanları toplantısında ağırlıklı çoğunlukla hareket ederek üye devletlerin çoğunluğunun tek bir para kabulü için gerekli koşulları yerine getirip getirmediğine ve Topluluk için üçüncü döneme geçilip geçilmemesine, Konseyin tavsiyeleri esas alınarak üçüncü dönemin başlangıç tarihini kararlaştırmıştı. Eğer 1997 sonuna kadar üçüncü dönemin başlangıç tarihi tesbit edilmemiş olsaydı üçüncü dönem yine 1 Ocak 1999'da başlayacaktı. 01 Temmuz 1998den önce, devlet veya hükümet başkanları toplantısında ilgili raporları

ve Avrupa Parlamentosunun görüşlerini dikkate alarak ağırlıklı çoğunlukla hareket edip ve Konseyin tavsiyelerini esas alarak hangi üye devletin tek para kabulü için gerekli koşulları yerine getirdiğini saptadı. Üçüncü dönemin başlangıç tarihi kararı alındıktan sonra, Konsey, tavsiyeleri esas alıp Komisyonun teklifi üzerine ağırlıklı çoğunlukla hareket ederek üye devletlerin aşağıda açıklanacağı gibi "uymama" talebi olup olmadığına karar verdi. Roma Antlaşması'nda bu tür üye devletlere "uymayan üye devlet" olarak gönderme yapılır. Konsey, üye devletin tek parayı kabul için gerekli koşullara uyduğunu saptayarak koşulları yerine getirmeyen üye ülkelerin "uymamayı" gerçekleştirdiğini tesbit etti. Bunlara antlaşmada "uymayan üye ülkeler" diye atıfta bulunulur. En az iki yılda bir veya "uymayan" üye ülkenin talebi üzerine, Komisyon ve AMB Konseye, üye ülkelerin ekonomik ve parasal birliğe ulaşma ile ilgili yükümlülüklerine uymadaki gelişmeleri gösteren rapor verirler. Avrupa Parlamentosu'nun görüşünü aldıktan ve Konsey'deki tartışmalardan sonra devlet veya hükümet başkanları toplantısında, Komisyonun önerisi üzerine ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey, fiyat istikrarı, mali durumun dayanıklılığı, dalgalanma marjları ve birbirlerine yaklaşımın devamlılığı gibi kriterler temelinde hangi "uymayan" üye ülkenin gerekli koşulları yerine getirdiğine karar verir ve ilgili üye devletlerin uymamalarını da fesheder. Yani artık o devlet de diğerleri gibi uymayı gerçekleştirmiştir.

Uymayan üye devletlerin uymadıkları kurullarla ilgili Konsey kararlarında oy hakları da geçici olarak durdurulur. Üçüncü dönem başlangıç tarihi için karar alınmasından hemen sonra veya hemen 1 Temmuz 1998'den sonra herhangi bir "sapması" olmayan üye devletlerin hükümetleri AMB Sistemi Statüsü gereği başkan, başkan yardımcısı ve AMB Yönetim Kurulu'nun diğer üyelerini atarlar. Yönetim Kurulunun atanmasını müteakip AMB Sistemi ve AMB kurulmuştur. Antlaşma ve AMB Sisteminin statüsünde nitelendirildiği gibi tam çalışma için hazırlanır. Üçüncü dönemin birinci gününden itibaren yetkilerinin tam kullanımı başlamıştır. AMB kurulur kurulmaz, Avrupa Para Enstitüsü'nün görevlerini üstlenmiştir. Avrupa Para Enstitüsü de, AMB'nin kurulması üzerine, tasfiye edilmiştir. APE Statüsü bu tasfiye modellerini gösterir. "Uymama" çekincesi olan üye devletler olduğu sürece, AMB Genel Kurulu, AMB sistemi sta-

tüsüne istinaden AMB'nin üçüncü karar organı olarak oluşturulmuştur. Üçüncü dönemin başlangıç tarihinde Komisyonun önerisi üzerine ve AMBnin görüşünü aldıktan sonra "uymama çekincesi" olmayan üye devletlerin oybirliği ile hareket ederek para birimleri geriye dönülmez biçimde sabitlenmiştir. Hangi oranın bu para birimlerini ikame edeceği ve ECU'nun hak sahibi olan tek para birimi olacağı kabul edilmiştir. Tek başına bu önlem ECUnun dış değerini değiştirmemiştir. Konsey de ECUnun bu üye ülkelere tek para birimi olarak hemen dahil olması için gerekli diğer önlemleri aldı. Eğer bir "uymama" çekincesinin feshine karar verilirse, uyan üye devletlerin ve ilgili üye devletin oybirliği ile Komisyon önerisi ve AMBnin görüşünü aldıktan sonra Konsey, ECUnun hangi oranının ilgili üye devlet para birimini ikame edeceğini kabul etmiştir. Böylece ECUnun bu üye devlete tek para birimi olarak girişi için gerekli diğer önlemler de alınmıştır. Üçüncü dönem başlangıcına kadar her üye devlet kambiyo oranı politikasını ortak çıkar konusu olarak kullanmıştır. Böyle yaparak Avrupa Para Sistemi çerçevesinde işbirliğinden ve ECUnun gelişmesinden kazanılmış tecrübeleri dikkate alıp bu alanda varolan yetkilere de riayet edilmiştir. Üçüncü dönemin başlangıcından itibaren bir üye devletin uymama çekincesi varolmaya devam ediyorsa ortak çıkar konusu kıyasen bu üye devletin kambiyo oranları politikasına uygulanır.

7- istihdam Politikası

Topluluk ve üye devletler Avrupa Birliğinin amaçlarına ulaşmasına duyarlı olan ekonomik değişim için vasıflı, eğitilmiş ve yeniliklere intibak edebilir işgücü ve emek piyasalarının özellikle kurulması ve istihdam için uyumlu bir stratejinin geliştirilmesi doğrultusunda çalışır. istihdam politikası uyarınca çeşitli alanlarda işsizliği azaltmak için girişimlerde bulunarak işsizliğin sosyal maliyetlerini en aza indirmek için önemli yatırımlar yapılır. Bununla beraber bu amaçlara ulaşmak için aktif ve pasif emek piyasası politika seçenekleri sınırsız değildir. Kısa dönemde çözüm olarak gözükenler, uzun dönemde yeni sorunların kaynakları olarak ortaya çıkabilir. Bu itibarla hem aktif hem de pasif emek piyasası politikalarını ve bunların kendi aralarındaki etkileşimini gözlemleyecek ve değerlendirecek daimi denetim mekanizmasına ihtiyaç vardır.

Amsterdam Anlaşmasının yürürlüğe girdiği 1999 yılına dek istihdam kapasitesinin artırılması üye ülkelerin ekonomi politikaları ile doğrudan ilgili olduğundan düzenleme de üye ülkelerin hakkı olarak kaldı. Topluluk eşgüdüm ve bilgi aktarılması faaliyetlerinin yanısıra Avrupa Sosyal Fonu ile istihdam kapasitesini artırmak için çabalamıştır. Amsterdam Antlaşması istihdamın gayrisafi milli hasıla üzerindeki etkilerinden hareketle spesifik olarak kapasite artırımı için bu konu ile ilgilenmiştir. Topluluk ekonomi politikası ile uyum sağlayacak biçimde istihdam politikasına üye devletlerin ortak çıkarlarını gözeterak katılmalarını teşvik eder. İstisari nitelikteki İstihdam Komitesinin görüşlerini alan Konsey de, Komisyonun teklifi üzerine ağırlaştırılmış çoğunlukla üye devletlere görüş ya da tavsiyesini ve Avrupa Birliği Avrupa Konseyine de Topluluğun istihdam politikasında katedilen mesafeleri bildirir. Ayrıca Konsey, Avrupa Birliği Avrupa Konseyinin üye devletlerin istihdam politikalarında gözönünde tutmaları gereken tesbitlerinin anahatlarını belirler. Böylece rekabet temeli üzerinde şekillenen serbest piyasa ekonomisi ve fiyat istikrarının sağlanması ve istihdam kapasitesinin genişletilmesi Topluluğun amaçları olarak ortaya çıkar. Topluluğun toplu işten çıkarmaları önlemek için işçi temsilcileri ile görüşme zorunluluğu getiren 1998 tarihli yönerge ile ve şirketlerin devir ya da iflası halinde emekçilerin haklarının devralanın, devreden iş akdinden doğan hak ve borçlarının güvence altına alınması veya işçinin işe devamının sağlanması da Adalet Divanı içtihatları ile yerine getirilmiştir. İşverenlerin ödeme aczine düşmeleri durumunda işçi alacaklarını teminat altına alan garanti fonundan ödeneceği ve emekçinin iş akdinin içerdiği ücret sözleşmesinin feshi, ihbar öneli vb. konularda yazılı olarak bilgilendirilmesini talep hakkını öngören yönerge ise 1991 tarihli dir. Ayrıca çalışanların bilgilendirilmesi ve dinlenmesinin daha da geliştirilmesi amacı ile işletme kurullarının tesisi 1994 yılında çıkarılan yönerge ile sağlanmıştır. 1997 yılında yönerge biçimindeki hukuki tasarruflarla da geçici olarak başka bir üye devlete bir işin ifası için gönderilen işçinin çalışma, dinlenme süreleri, iş güvenlik ve sağlığı, cinsiyet ayrımcılığının engellenmesi, işçinin işyerinin bulunduğu yerde de dava açma hakları teminat altına alındığı gibi asgari ücretin düşürülmesi engellenmektedir. Yarım gün çalışma ile ilgili düzenlemeler getiren yönergenin yanısıra 1999 yılındaki yönerge ile de süreli iş akitleri tanzim edilmektedir.

OECD ülkelerinde kamu sektörünün ücret belirleme sistemlerinin mukayeseli analizleri bu alandaki yöntem çeşitliliğinin zenginliğini gösterir. Ama asıl önemli olan her ülkenin kendi kurumsal yapısı ve ekonomik-sosyal koşulları ile uyumlaştırılabileceği araçları kullanması akılcılık gereğidir. Köklü değişimlerden ziyade pragmatik yaklaşımlara ağırlık verilmelidir. Türkiye kamu sektöründe ücretler, taraflar arasında görüşmeler yapılmasına karşın yaşam pratiğinde son söz tek tarafı olarak hükümet tarafından makro ekonomik büyüklükler, GSMH, bütçe açığı ve enflasyon oranı dikkate alınarak saptanır. Personel reformu ile iş sınıflandırılması sistemi ve ücret sisteminde düzenleme yapılmak istenirken Maliye Bakanlığı da personel yönetiminde etkinlik sağlamak için projeler başlatmıştır.

Üye devletler istihdam politikalarının başından sonuna kadar AB'nin ekonomik amaçlarına varabilmesi için üye ülkelerin ve Topluluğun ekonomik politikalarının ana hatlarına tutarlı bir biçimde katkıda bulunurlar. Yönetim ve emek güvenirliliğine bağlı ulusal uygulamalarla ilgili üye devletler istihdamın geliştirilmesini ortak tasarı konusu olarak telakki ederek faaliyetlerinin Konsey ile bu yönde eşgüdümünü sağlarlar. Topluluk, üye ülkeler arasında işbirliğini teşvik ederek, destekleyerek ve gerektiğinde faaliyetlerini tamamlayarak yüksek dereceli istihdama katkıda bulunur. Bu şekilde davranırken üye ülkelerin yetkilerine riayet edilmelidir. Avrupa Konseyi her yıl Topluluktaki istihdam durumunu gözönüne alarak Konsey ve Komisyonun ortak yıllık raporuna dayalı sonuçlar çıkararak görüş bildirir. Avrupa Konseyi'nin çıkardığı sonuçları esas alarak, Komisyonun önerisi üzerine Konsey ağırlıklı çoğunlukla hareket eder ve Avrupa Parlamentosu'nun, Ekonomik ve Sosyal Komitenin, Bölgeler Komitesi'nin ve İstihdam Komitesi'nin görüşlerini de aldıktan sonra, üye devletlerin kendi istihdam politikalarında gözönüne aldıkları yol haritasını her yıl için hazırlar. Bu yol haritasının Topluluğun işlediği ana hatlarla tutarlı olması gerekir. Her üye devlet de bu haritanın ışığında kendi istihdam politikasını yürütmek için aldığı önemli tedbirlerin temelini teşkil ettiği bir yıllık raporu Konsey ve Komisyona vermek için hazırlar. Bu raporları esas alan Konsey, İstihdam Komitesinin görüşlerini de alarak üye devletlerin yol haritasının ışığı altında istihdam politikalarını yürütmelerini ve her yıl incelemeyi üstlenir. Komisyonun

önerisi üzerine ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey, bu incelemenin ışığına uygun olduğunu görürse üye devletlere tavsiyelerde bulunur. Bu incelemenin sonuçlarına dayanarak Konsey ve Komisyon Topluluğun istihdam durumunun ve yol haritasının yürütülmesi ile ilgili Avrupa Konseyi'ne ortak yıllık rapor sunarlar.

Konsey, ortak karar alma usulüne uygun olarak Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesinin görüşünü alarak, üye devletlerarası işbirliğini teşvik edip karşılaştırmak için analizler yaparak bilgileri ve olumlu uygulamaları geliştirmeye yönelik istihdam alanındaki girişimleri baştan sona kadar destekler ve özellikle pilot projelere başvurarak yenilik yaratıcı yaklaşımların ve değerlendirme tecrübelerinin benimsenmesini de tavsiye eder. Bu önlemler, üye ülkelerin yasalarının ve kurallarının uyumunu kapsamaz. AP'nin görüşünü alan Konsey, üye devletler arasında istihdam ve emek piyasası politikalarında eşgüdümü geliştirmek için istişari mahiyette bir İstihdam Komitesi kurar. Bu komitenin görevleri ise, üye devletlerde ve Toplulukta istihdam durumunu ve politikalarını denetlemek, üye devletler Daimi Temsilciler Komitesi'ne zarar vermeksizin gerek Konseyin gerek Komisyonun talebi üzerine ya da resen görüşlerini serdetmek ve Konsey'in her yıl üye ülkelere çizeceği istihdam yol haritası hazırlığına katkıda bulunmaktır. Mandaterliğin icrasında, Komite idareye ve emeğe danışır. Her üye devlet ve Komisyon, Komitenin iki üyesini atarlar.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının istihdam politikasında belirleyici olduğu Türkiye'de İş ve işçi Bulma Kurumu 12 bölgesel ve yüzü aşkın yerel bürosunun oluşturduğu ağ uyarınca istihdama olumlu katkı yapmaya çabalar. İş eğitiminde ise sorumluluk Eğitim Bakanlığındadır. Devlet Planlama Teşkilatı da çeşitli kurumların istihdam politikalarının eşgüdümünü sağlar. Devletin fonlarla finanse ettiği iş piyasasında tripartite (hükümet, işveren, işçi) oluşumunun yanı sıra ad hoc komiteler ve çiraklık komiteleri de vardır.

Bu alanda izlenen politikalar yukarıdan aşağı (top-down) ve aşağıdan yukarı (bottom-up) olmak üzere iki çeşittir. Daha popüler olan birinci politika uyarınca ulusal ya da ulusal üstü

programlar, varılmak istenen amacı, finansman mekanizmalarını ve uygulamak zorunda oldukları ölçütleri kesin olarak belirlemelidirler. Birinci politikanın işlevsiz kaldığı kamu ve özel çıkarların çeliştiği alanlarda ikinci tip politika ile sorunlara belli ölçüde ayniyet kazandırılmaya çalışılır.

8- Ortak Ticaret Politikası

Ortak Ticaret Politikası uyarınca üye devletler kendi aralarında bir gümrük birliği kurarak ortak çıkar için dünya ticaretinin uyumlu gelişmesine, uluslararası ticarete kısıtlamaların aşamalı kaldırılmasına ve gümrük engellerinin indirilmesi amacıyla katkıda bulunurlar. Üye devletlerarası gümrük vergilerinin kaldırılmasının bu ülkelerdeki teşebbüslerin rekabet gücünü arttırabileceği olumlu etkisini ortak ticaret politikası dikkate alır. Diğer uluslararası organizasyonlar çerçevesinde üstlendikleri görevler saklı kalarak, üye devletler teşebbüsleri arasındaki rekabette sapma olmamasını sağlayacak gerekli ölçüde üçüncü ülkelere yönelik ihracat için yardım yaparak sistemleri aşamalı olarak uyumlaştırır. Komisyonun önerisi üzerine ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey, bu amaç için gerekli yönergeleri çıkarır.

Söyleyegeldiğimiz kurallar gereği muamele vergileri, özel tüketim vergileri ve diğer dolaylı vergiler de dahil bir üye devletten üçüncü bir ülkeye mal ihracı nedeniyle geri alınan ihracat ya da teşvik primi gümrük vergilerinin veya eşetkili yükümlülüklerin ya da diğer dolaylı vergilerin iadelerinde uygulanmaz. Böylesi bir durumda geri alınan veya iade edilen vergiler ihracat edilen ürünlere doğrudan ya da dolaylı olarak yüklenen miktarı aşmamalıdır. Ortak ticaret politikası özellikle tarife oranlarındaki değişikliklerle tarife ve ticari anlaşmaların sonuçlandırılması, liberalizasyon önlemlerinin tek tip olmasının sağlanması, ihracat politikası ve damping veya sübvansiyonlar karşısında ticareti korumak için alınan önlemlerle ilgili ortak ilkelere dayanmalıdır. Ortak ticaret politikasının yürütülmesi için Komisyon Konseye öneriler yapar. Antlaşmaların bir veya birden çok devlet veya uluslararası kuruluşlarla müzakerede edilmesi gerektiğinde Komisyon Konseye tavsiyelerde bulunur, o da Komisyonu gerekli müzakereleri başlatması için yetkilendirir. Komisyon bu müzakereleri, bu görevde kendisine

yardımcı olması için Konsey tarafından atanan özel bir komiteye danışarak ve Konseyin kendisine verebileceği talimatlar çerçevesinde yürütür. Konsey burada yetkilerini kullanırken ağırlıklı çoğunlukla hareket eder. Komisyonun önerisi üzerine ve AP'nin görüşünü aldıktan sonra Konsey oybirliği ile hareket ederek ortak ticaret politikası uygulaması ile yukarıda değindiklerimizi uluslararası müzakerelere, fikri mülkiyet hakları ve hizmetlerle ilgili antlaşmalara da yayabilir. Roma Antlaşmasına uygun olarak alınan ticaret politikası önlemlerinin ticaret sapması ile engellenmemesi, veya bu tür önlemlerdeki farklılığın bir veya daha çok üye ülkede ekonomik zorluklara yol açmaması sağlanarak herhangi bir üye devlet tarafından yürütülmesini temin etmek için, Komisyon üye devletlerarası gerekli işbirliği için yöntemler önerir. Bunun olmaması halinde Komisyon, koşullarını ve ayrıntılarını tesbit edeceği gerekli koruyucu önlemleri almaları için üye ülkelere yetki verir. Acil durumda üye devletler kendilerinin gerekli önlemleri almaları için Komisyondan izin isterler. Komisyon da mümkün olan en kısa zamanda karar verir. ilgili üye ülkeler daha sonra diğer üye devletlere bu önlemleri bildirirler. Komisyon, ilgili üye ülkenin sözkonusu önlemleri değiştirmesini veya kaldırmasını her zaman kararlaştırabilir. Bu tür önlemlerin seçiminde öncelik, ortak pazarın işleminde en az karışıklığa yol açabilecek şekle verilmelidir.

Bilindiği gibi iç pazar, malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının "acquis communautaire" uyarınca teminat altına alındığı ve iç sınır kavramının olmadığı tüm kısıtlamaların fiziki engeller dahil kaldırıldığı ekonomik sahadır. İç pazar alanında gümrük birliği olduğundan malların dolaşım serbestisi vardır. Bu itibarla malların dolaşımında miktar kısıtlamaları gümrük vergisi ve eşetkili vergi resim ve harçlar uygulanmaz. İç vergilendirmede ayrımcılık yasağına uyulacağı gibi üçüncü ülkelere karşı da ortak gümrük tarifesi tatbik edilir. Gümrük birliği devletlerin ticaret ve rekabet politikalarını, devlet tekellerini ve devlet yardımlarını da kapsar. Gümrük birliği ile ortak ticaret politikaları birlikte uygulandıkları zaman iç pazarın gelişimi daha da hızlanacaktır. Zira üçüncü ülkelere kaynaklanan damping ya da sübvansiyona karşı korunaklı olunabileceği gibi üçüncü ülkeler ve uluslararası örgütlerle ticaret anlaşmaları yapılarak gümrük birliğinin odak

noktasını oluşturan ekonomik sahanın sağlıklı büyümesine de yardımcı olunur. Topluluk ithalatında ortak kurallar, damping ve sübvansiyonlu ithalat hakkında düzenleme, ihracat rejimini konu alan hukuki tasarruflar ve uluslararası ya da üçüncü ülkelerle yapılan antlaşmalar ortak ticaret politikasını oluşturmaktadır. Bu sayede ticareti hacim olarak artırmak olasıdır. Ortak ticaret politikasının bir başka yüzü de ticari ambargolar vasıtasıyla Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikasında etkili bir araca kavuşmaktır. Yalnız unutulmaması gereken bir nokta, ortak ticaret politikaları Avrupa Birliği tarafından alınmış açık, yoruma yer vermeyen bir kararla oluşturulmuş olmalıdır. Topluluk ithalat rejimi ile kendi iç düzenini ve dış karşı ticaret düzenini ilan eder. Bir de Topluluğun uluslararası örgütlerle yaptığı klasik antlaşmalar vardır. Bunların tümü ortak ticaret politikasını oluştururlar. Ticaret politikası tarife ve ticari antlaşmalarını yapılması, tarife değişikliği, liberasyon önlemlerinin uyumu, ihracat rejimi vasıtasıyla dampinglere karşı alınacak önlemlerdir. Bütün bunlarla amaçlanan, ticareti korumaktır. Avrupa Birliği uluslararası ticaretin sınırlamalarının kaldırılmasını, gümrük bariyerlerinin aşağı çekilmesini sağlamaya çalışarak uluslararası ticareti artırmayı hedeflemektedir. Bu itibarla ithalat ve ihracatın ötesinde bunların kredilendirilmesini, ekonomik yardımları da ortak ticaret politikasının bünyesinde saymamız gerekir.

Topluluk Dünya Ticaret Örgütü, OECD, UNCTAD gibi uluslararası kuruluşlarla da antlaşmalar yapmıştır. Avrupa Birliği Antlaşması uyarınca uluslararası örgütlerle yapılacak antlaşmalarda Konsey Birlik adına yetkilidir. Süreç içinde ortak ticaret politikasının kapsam alanı daha da genişleyerek fikir ve sanat eserleri, marka, patent, tasarım, modelleri de sınırları içine almıştır.

Ticaret politikaları konusunda ikili ayrıma gitme zorunluluğu vardır. 1ç pazar hedefinin gerçekleşmesi amacıyla üye devletlerarası ticaret rekabet hukukuna ve malların serbest dolaşımına ilişkin kurallara tabi iken, Topluluğun üçüncü ülkelerle ticareti uluslararası ticaretin gelişmesini engelleyen unsurların kaldırılmasını hareket noktası alan ortak ticaret politikası tarafından düzenlenir. Bu bağlamda üye ülkeler sanayilerinin oluşturduğu Topluluk sanayisinin rekabet gücünün korunması Avrupa

Topluluğu'nun temel amaçlarından biridir. Gümrük tarife indirimleri, miktar kısıtlamaları ve kotaların konulması Topluluğun GATT ile imzaladığı dünya ticaretinin serbestleşmesini amaçlayan antlaşmalar dolayısıyla yasak olduğundan, Topluluğun korumacı ticaret politikaları biçim değiştirmiştir. Bu açıdan üçüncü ülkelerin damping ya da ihracatın teşviki gibi sübvanselere edilmiş out-putlarla Topluluk iç pazarında haksız rekabet yaratmalarının önlenmesi için Topluluk Tüzükleri çıkarılmıştır. Üçüncü ülkelerin iç pazarda pay kapmak amacı ile kullanılan üretim teknolojilerinin, verimliliğin ya da ekonomik rasyonalitenin sağladığı maliyetin düşürülmesinden değil de suni olarak ihraç fiyatını düşürerek ve bu suretle de haksız rekabet yaratarak fiyat belirlemeleri karşısında Birlik, anti-damping vergisi yüklediği üçüncü devlet çıkışlı malın fiyatını maliyet ve piyasa koşullarına göre belirlenmesi gereken gerçek fiyata getirir, böylece de haksız rekabeti önler. Haksız rekabetin önlenmesi Topluluk üreticisinin rekabet gücünü artırdığı gibi talep daralmasının yaratacağı yatırımların azaltılmasını ve giderek istihdamın daraltılmasını da önler. Ayrıca varlığını sürdürmeye devam eden Topluluk üreticisi pazar payını da muhafaza eder ama damping nedeniyle fiyatı yerel üretim ürünlerinden daha düşük olan malların tüketicinin satınalma gücünü olumlu etkileyeceği de bir gerçektir. Bu itibarla fayda maksimizasyonunu amaçlayan tüketicinin yarar ile üreticinin kaybının karşılaştırılmaları da rasyonalitenin gereğidir. Ülkemiz ile Topluluk arasındaki 1973 tarihli Katma Protokol ve 1/95 sayılı Gümrük Birliği kararı uyarınca bu tür sorunlar öncelikle Ortaklık Konseyi'nce olmadığı takdirde Topluluk Anti Damping Tüzüğüne uygun olarak çözümlenir.

Piyasa liberalizasyonu, teknolojik gelişme ve ülkelerarası güçlü ekonomik bağlar çok taraflı ticari ilişkilerin, rekabetin gelişmesini ve yatırımların artmasını sağlamaktadır.

AB'de halen 2.300 milyar EURO civarında yabancı yatırım vardır. Bu miktarın artırılması çabaları halen sürmektedir. Uruguay Round'unda liderlik yapan AB, 28 çok taraflı (İç anlaşma ve/veya düzenlemenin yapılmasını (Dünya Ticaret Örgütü Antlaşması dahil) sağlamıştır.

Gümrüklerde işbirliği için Roma Antlaşmasının uygulama alanı dahilinde, Konsey ortak karar alma usulüne uygun hare-

ket ederek üye devletlararası ve üye devletlerle Komisyon arasındaki gümrüklerde işbirliğini güçlendirmek için önlemler alır.

9- Sosyal Politika

Sosyal politika, eğitim, mesleki eğitim ve gençlik incelenirken öncelikle sosyal hükümleri irdelemek gerekir.

Torinoda 18 Ocak 1961de imzalanan Avrupa Sosyal Şartı ve işçilerin Temel Sosyal Hakları ile ilgili 1989 Topluluk Şartından kaynaklanan temel sosyal hakları düşünerek Topluluk ve üye devletlerin amaçları istihdamın arttırılması, yaşam ve çalışma koşullarının geliştirilmesidir. Bunların uyumunun mümkün olabilmesi de gelişmenin sürdürülmesi, uygun sosyal koruma, yönetim ve emek arasında dialog, sürekli yüksek istihdam ve dışlamanın engellendiği görüşü ile insan kaynaklarının genişletilmesini gerektirir. Bu sonuca Topluluk ve üye devletler, ulusal uygulamaların değişik şekillerini özellikle sözleşmesel ilişkiler alanında ve Topluluk ekonomisinde rekabetin korunması ihtiyacını dikkate alan önlemleri yürürlüğe koyarak ulaşırlar. Bu tür gelişmenin sadece sosyal sistemlerin uyumlaştırılmasını teşvik eden ortak pazarın işlemeden değil, fakat Roma Antlaşmasındaki iş görme usullerinin ve yasaların koyduğu hükümlerin, kuralların ve idari işlemin ardından ortaya çıktığına inanılır. Bu amaçlara varmak için Topluluk, üye devletlerin, özellikle çalışmanın çevre koşullarının geliştirilerek işçilerin sağlık ve güvenliğinin korunması, çalışma koşulları, işçilere danışılma ve işçileri bilgilendirme, emek piyasasından dışlanmış kişilerin bütünleştirilmesi, emek piyasasındaki fırsatlar ve çalışma yaşamındaki muameleler ile ilgili kadın-erkek eşitliği alanlarındaki faaliyetleri destekler ve tamamlar. Bu sonuca da üye devletlerin herbirindeki koşulları ve yerleşik teknik kuralları dikkate alarak Konsey, yönergeler yardımı ile asgari gereksinimleri yerine getirmeyi kabul edebilir. Bu yönergeler bir bakıma küçük ve orta ölçekli teşebbüsleri yaratıcılıktan ve gelişmeden alıkoyabilecek idari, mali ve hukuki zorlamaları uygulamaya koymayı engeller. Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesinin görüşünü alarak ortak karar alma usulü uyarınca hareket eden Konsey, üye devletlerarası birikimi artırarak, bilgi değişimini geliştirerek ve sosyal dışlamayı engellemek için yaratıcı yaklaşımları ve değerlendirme dene-

melerini destekleyen, en iyi uygulamaları hedef alan girişimleri içeren işbirliğini teşvik etmek için hazırlanmış önlemleri kabul edebilir. Komisyonun önerisi üzerine AP'nin, Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesinin görüşlerini alan Konsey, işçilerin sosyal güvenlik ve sosyal korunma, iş akitlerinin bittiği yerde işçilerin korunması, toplu sözleşme, grev hakkı ve lokavt uygulama hakkını birlikte saptama dahil işçi ve memurların temsili ve çıkarlarının ortak savunması, Birlik topraklarında yasal olarak ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının istihdam koşulları, sosyal fon ile ilgili hükümler saklı kalarak istihdamın artırılması ve iş yaratılması için mali katkı alanlarında oybirliği ile hareket eder. Ulusal devletlerin, çok uluslu kuruluşlar lehine, güçlerinin erozyona uğraması "tripartite" işbirliğinin en önemli engeli olarak karşımıza çıkmaktadır. istikrarlı batı demokrasilerinde "tripartite" kuruluşlar konusunda odaklaşmanın yanısıra belli ölçülerde teknokratik olma da önemlidir.

Topluluk ekonomisinde üretim faktörü emeğin çalışma koşullarını iyileştirerek bireyin verimliliğini ve yaşam düzeyini yükseltmeye yönelik sosyal politika alanında başlangıçtan 1970'lerin ilk yarısındaki petrol krizine kadar ekonomik gelişmenin toplumsal gelişmeyi de beraberinde getireceği anlayışı ile kayda değer bir gelişme sağlanmamıştır. Yalnız ne var ki, II. Dünya Savaşı sonlarından itibaren unutulmuş olan açık işsizliğin petrol krizi ile üye devletlerin, gayri safi milli hasıllarında yarattığı olumsuzluklar bu alanda çalışmalar yapılmasını zorunlu kıldı. Topluluk kadın-erkek eşitliği konusunda icbar edicidir. Topluluğun emeğin serbest dolaşımının düzenlenmesi yetkisinin dışında üye devletlerin sosyal politikalarının birbirlerine yakınlaştırılması görevi de vardı. Ekonomik krizler ve dolayısıyla işsizlik, ortak sosyal politika ihtiyacını zorunlu kılarak istihdam yaratılmasını ve çalışma koşullarının ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve tarafların ekonomi politikasına ilişkin süreçlerde söz sahibi olması sağlanarak emeğin veriminin artırılması amaçlanmıştır. Tek Senede kadar bu süreçte hukuki tasarruflarda oybirliği zorunluluğu nedeniyle toplu işten çıkarmalar, işletmelerin devri ya da iflası durumunda işçi haklarının teminat altına alınması gibi sınırlı alanlarda düzenlemeler yapılabilmektedir. Tek Senetle birlikte ekonomik ve sosyal dayanışmanın gerçekleştirilebilmesinin üst düzeyde sosyal

koruma ve eksik istihdam dengesinden tam istihdama yönelen ekonomik önlemler ile sağlanabileceği ifade edilmişse de, tüm hukuki tasarruflar için çoğunluk ilkesinin kabul edilmemesi sosyal politika alanındaki düzenlemelerin dar bir alanda cereyan etmesine yol açmıştır. Bu itibarla sadece emekçilerin sağlık ve güvenliklerinin korunarak çalışma koşullarının iyileştirilmesi konularında ilerlemeler kaydedilebilmiştir.

1989'da Birleşik Krallığın muhalif kaldığı Strasbourg'da çalışanların Temel Sosyal Haklarına İlişkin Topluluk Şartı Uluslararası Çalışma Örgütünün sözleşmelerinden ve Avrupa Sosyal Şartından hareketle emekçilerin dolaşımında ve meslek seçiminde serbestiyet, sosyal güvenlik, örgütlenme özgürlüğü, çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi ilkeleri ihtiva etmekteydi. Şartın, ikincillik ilkesine bağlı, rekabetin muhafazası, üye devletlerin ekonomik alanda ülkesel ya da bölgesel gelişmişlik farklarının asgariye indirilmesi ve üye devletlerin kültür mozağının korunması ilkelerine dayanan faaliyet programı ile hayata geçirilmesi amaçlanmıştır. Şart Maastricht ile sosyal alanda hukuki tasarruflarda ağırlıklı çoğunluk ilkesinin yaygınlaşmasının da etkisi ile Avrupa Sosyal Birliğinin gerçekleştirilmesinde önemli katkıda bulunmuştur. 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile sosyal politikaya ilişkin Protokol Avrupa Topluluğu Antlaşmasına doğrudan aktarılması ile Birleşik Krallık için de bağlayıcı olmuş ve 15 üye ülkenin hepsinde genel geçerlilik kazanmıştır.

Toplulukta, 1961 tarihli Avrupa Sosyal Şartı ve 1989'daki çalışanların temel sosyal haklarına ilişkin Topluluk Şartı ışığında, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, taraflar arasında sosyal dialogun geliştirilmesi, sosyal güvenlik ve korunmanın sağlanması, istihdamın artırılması ve bunu gerçekleştirmek için de hizmet-içi eğitim ve yeni teknolojilere uyum dahil önlemler alınması amaçlanmıştır. Bu hedefler sadece emekçiler için değil, tüm yurttaşlar için öngörüldüğünden yetki alanı genişlerken ikincillik ilkesi gereği, amaçlara varabilmek için üye devletlerin sözleşme hukuklarının yerleşik usullerini gözönünde tutma zorunluluğu getirilmiştir. Emeğin dolaşım serbestisinin ortak emek platformu ve işçi ve işveren sendikalarının üye devletler üzerinde baskı grubu oluştururken yapacakları anlaşmalar da sınırları aşan bir nitelik kazanacak ve bu şekilde de farklı

sistemler arasında yakınlaşma kendiliğinden doğacaktır. Ülkemizdeki TÜSAD'ın Topluluktaki eşdeğer kuruluşu UNICE ya da işçi sendikaları birliği CEEP'in, Komisyon ile yaptıkları ortak çalışmaları sonucu "tripartite", üç taraflı anlayış yani üye devlet, işçi ve işveren kuruluşları ve "bipartite" anlayış yani işçi ve işveren kuruluşlarının dialoglarının teşviki ile ilgili kurallar konulmuştur. Emekçilerin sosyal güvenliğini korumak ve çalışma koşullarını iyileştirerek sağlıklı çerçevede yaşamlarını uzatarak emeğin verimini artırmak için ağırlıklı çoğunlukla düzenlenme yapılması Topluluk mevzuatında öngörülürken emekçilerin bilgilendirilmesi, danışılması, teknolojik gelişmelere uyumlarının sağlanarak iş konusunda süreklilik yaratılması gibi yeni faaliyet alanları da akılcılıktan kaynaklanır. Üye devletlerin direncinin oluşmaması için Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesi'nin görüşleri alınarak üye devletlerin sosyal politika alanındaki mevzuatlarının yakınlaştırılmasına temel teşkil edecek düzenlemeler yapılması ve bunu geliştirmede de üye devletlere serbestiyet tanınması için yönergeler tercih edilmiştir. Ayrıca Komisyonun teklifi ve Parlamento'nun, Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşü alındıktan sonra Konsey'in oybirliği ile hukuki tasarruflar ihdas edeceği alanların amacı, emekçiye gelecek güvencesi verilerek emeğin verimindeki artışı devam ettirmektedir. Bu bağlamda sosyal güvenlik şemsiyesi ile emekçiler korunurken, iş akdinin hitamından sonra da güvence sağlanması, Topluluk dahilinde çalışma ve oturma müsaadesini haiz üçüncü ülke yurttaşlarını üretime katkı sürecinde çalışma koşullarının iyileştirilmesi, istihdam kapasitesinin genişletilmesi için yeni işlerinin oluşturulabilmesine finansal yardım yapılması alanları oybirliği usulüne bağlanmıştır. Ulusal düzeyde koruyucu devlet anlayışı 1950'lerden başlayarak tederici olarak güç yitirmektedir. 1960'larda eşitsizliklerin varlığını 1970'lerde petrol krizi ile birlikte durgunluk içinde enflasyon ve işsizlik izlemiştir. 1990'larda ise yaşlı nüfus, kitlelerin işsizliği ve ailenin çöküşü gözlemlenmektedir. Bu nedenle 2011'li yıllarda sosyal politikada yeni öncelikler gündeme gelmiştir. Doğrudan etkili ve genel olarak bağlayıcı tüzükler yerine sadece yöneldikleri amaç yönünden bağlayıcı ve iç hukuka aktarımında üye devletlere şekil ve yöntem serbestisinin tanındığı yönergelerin tercihi sosyal politika alanında üye devletlerin duyarlılığına olan saygı ve dirençlerinin önlenmesi kadar üre-

tim faktörlerinin en önemlisi olan emeğin, ekonomik gelişmişlik farklılıkları nedeniyle üye ülkelerdeki girift yapısından da kaynaklanmaktadır. Bu itibarla asgari standartlar getirilirken, üye ülkelerin daha gelişmiş düzenlemeler yapmaları olanağı da isteklerine bağlı olarak serbest bırakılmaktadır. Komisyon, üye devletlerarası hukuki yakınlaştırmayı sağlamak için işbirliği yapacağı çalışma koşulları, mesleki ve hizmet-içi eğitim, sosyal güvenlik koruyucu şemsiyesinin büyütülmesi, örgütlenme ve toplu sözleşme yapılması ve istihdam kapasitesinin artırılması alanlarında gerekli müzakereleri yapar ve görüş bildirir. Sosyal politika alanında toplumsal mutabakatın sağlanabilmesi için de gerek UNICE, CEEP gibi işveren tarafı ve gerekse EGB işçi tarafını temsil eden tarafların AB'de hukuki tasarrufların konulmasında ya da üye devletlerde uygulanmasındaki görüşleri ve tavsiyeleri Komisyon tarafından talep edilir. Bu alanda Uluslararası Çalışma Örgütü'nden esinlenerek işçi ve işveren kuruluşlarının "bipartite" dialogu teşvik edilerek dokuz aylık bir süre içinde anlaşmanın sağlanması durumunda Komisyonun teklifi üzerine Konsey kararı ile bunun Topluluk düzenlemesi olması olanağı tanınmaktadır. Ayrıca işçi ve işveren taraflarının etkinliğini artırmak için tarafların talebi üzerine üye devletler hukuki sorumluluklarını muhafaza ederek sosyal politika ile ilgili yönergelerin üye devletler iç hukukuna aktarılmasını ve uygulanmasını onlara bırakabilmektedir.

Ortak talepler üzerine bir üye devlet yönetim ve emeğe yukarıda söyleyegeldiklerimiz uyarınca kabul edilmiş yönergelerin yürütülmesini tevdii edebilir. Bu bağlamda bir yönergenin üye devletin iç hukukuna aktarılma zorunluluğu tarihinden geç olmamak kaydıyla yönetim ve emek antlaşmasının gerekli önlemlerini ortaya çıkarmayı, bu yönerge tarafından konan sonuçları herhangi bir zamanda garanti edecek durumda olacak şekilde gerekli önlemleri almayı ilgili üye devletten istenebileceğini sağlamalıdır. Bütün bunlar herhangi bir üye devleti Roma Antlaşması ile bağdaşır daha sıkı koruyucu önlemleri ortaya koymaktan veya sürdürmekten alıkoyamaz. Toplu sözleşme hakkı, grev hakkı ya da lokavt uygulama hakkı elbetteki bu kurallardan etkilenemez.

Komisyon, Topluluk düzeyinde yönetim ve emeğin danışmalarını geliştirmek görevini icra ederken her iki tarafa den-

geli destek sağlayarak dialogları kolaylaştırıcı uygun önlemleri alır. Sosyal politika alanında öneriler sunmadan önce, bu sonucu elde etmek için Birlik faaliyetinin muhtemel yönünü Komisyon, yönetim ve emeğe danışır. Bu danışmadan sonra eğer Komisyon, Topluluk işlemini tavsiye edilebilir olarak mütalaa ederse, tasarlanan teklifin içeriğini yönetim ve emeğe danışır. Yönetim ve emek Komisyona bir görüş veya uygunsa bir tavsiye sunarlar. Bu tavsiye vesilesi ile de yönetim ve emek anlaşmalar dahil sözleşmesel ilişkiler sürecini başlatmak arzularından Komisyonu haberdar edebilirler. Bilindiği gibi ILO (International Labour Organization-Uluslararası Çalışma Örgütü) hükümet, işveren ve işçiden oluşan tripartite anlayışını temel kabul eder. Üç taraflı mekanizmanın düzgün işlemesi yalnızca birbirinden ayrı ve özerk üç tarafın varlığını öngörmekle kalmaz, ayrıca taraflardan her birinin kendi işlevlerini gerektiği gibi yerine getirebilecek durumda olmasını gerektirir. Ama ILOda amaç işveren ve işçinin oluşturacağı "bipartisme" sağlamaktır. Topluluk sosyal politikasında da teşvik edilen bipartismın sağlanmasıdır. Gerek işveren ve gerekse işçi tarafı anlaşmazlıkların fayda-maliyet analizlerini yapabilecek ekonomik bilince sahip olduklarından uzlaşma hedefinin arkasında koşmaktadırlar. ilgili yönetim ve emek ve Komisyon beraberce uzlaşmaya karar vermediği sürece sözleşmesel ilişkilerinin süresi dokuz ayı geçemez. Yönetim ve emeğin isteği üzerine aralarındaki Topluluk düzeyindeki dialog akdi ilişkilere yol açabilir. Topluluk düzeyinde bağitlanan akitler gerek yönetim ve emeğe ve üye devletlere mahsus uygulamaları ve usullere, gerekse üye devletlerin çalışma koşulları, kadın erkek eşitliği, istihdam yaratılması vb. daha önce değindiğimiz konularda imza eden tarafların ortak isteği üzerine Komisyonun teklifi ile Konsey tarafından alınan karara uygun olarak yürütülmelidir. Söz konusu anlaşmanın oybirliğini gerektiren alanlardan biri ile ilgili bir ya da daha çok hüküm dışında, Konsey ağırlıklı çoğunlukla hareket eder.

Sosyal politikada konulan hedeflere ulaşmak için Komisyon üye devletler arasında işbirliğini özellikle de istihdam, iş hukuku ve çalışma koşulları, temel ve ileri mesleki eğitim, sosyal güvenlik, iş kazaları ve mesleki hastalıkların önlenmesi, iş sağlığı, sendika kurma ve işçi-işveren arasında toplu sözleşme yapma hakkına bağlı konularda ve diğer sosyal politika alan-

larındaki faaliyetlerinin eşgüdümünü kolaylaştırmayı teşvik eder. Komisyon bu sonuca varmak için çalışmalar yaparak, görüşler bildirerek ve ulusal düzeyde ve uluslararası kuruluşlarla ilgili olarak ortaya çıkan sorunların her ikisi için de tavsiyeler düzenleyerek üye devletlerle yakın işbirliği içinde hareket eder. Söylediklerimize uygun görüşleri bildirmeden önce Komisyon, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye danışır.

Kadın erkek eşitliği konusu (eşit işe eşit ücret gibi) başlangıçta ekonomik kaygılar taşısa da süreç içinde ekonomik ve sosyal boyutunun ötesinde temel hak olarak cinsiyette ayrımcılık yasağı ile ekonomik ve sosyal amacın önüne geçmiştir. Kadın-erkek fırsat eşitliği sayesinde işe girişte ve iş koşullarında eşitliğin yanısıra eşit veya eşdeğerdeki iş için eşit ücret alınması da getirilmiştir. Çalışma yaşamında kadın-erkek sayısal eşitliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla kadınlar lehine bazı kolaylıklar sağlanmıştır. Ücret kavramına da açıklık getirilerek işverenin çalışanına doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal hakları ile ilgili aynı ve nakdi tediyelemeleri de kapsadığı öngörülmüştür. Aynı işe parça başı yapılan ödeme için aynı ölçü biriminin kıstas alınması ya da zaman esasına dayanan tediyelemin aynı işyerinde eşit olması ücretle ayrımcılık yapılmaması demektir. İşverenin iş akdi ve/veya iş hukuku gereği yaptığı veya emeklilik gibi yapacağı ödemeleri ücret olarak niteleyerek eğer ihtiyaren yapılan yaşlılık sigortaları işçi ve işverenin arasındaki sözleşmeye dayanır ve kesenekleri de ya işveren ya da taraflarca ortaklaşa ödenirse bu ek primler de ücret olarak addedilir dolayısıyla ayrımcılık yasağı burada da geçerlidir ve bu itibarla kadınlar için emeklilik yaşının daha erken olması eşitlik ilkesine aykırıdır. Eşit işe eşit ücret verilmesinin cinsiyet ile açıklanması veya kadınların daha yoğun olduğu yarım gün çalışma alanında tam gün çalışanlara tanınmış bazı hakların tanınmaması gibi dolaylı ayrımcılık, hamileliği işe almama nedeni sayma konularında Adalet Divanı'nun içtihatları ışık tutmuştur. Eşit işe eşit ücret, eşdeğerdeki işe eşit ücret, işe alınma, çalışma koşulları, mesleki ve hizmet içi eğitimde eşitlik, mesleki ilerlemede eşitlik kısaca fırsat eşitliği, cinsiyet, medeni hal ve aileyi durumlarda ayrımcılık yasağı ve eşit davranma ilkesi düzenlenmiştir. Sosyal güvenlik alanında da eşitlik ilkesi mutlaktır. Kadınların hamilelik, emzirme vb. cinsiyetten kaynaklanan durumlarda ve tehlikeli işlerde çalıştırılmamaları ve

korunmaları, doğum öncesi ve sonrası işlerinin devamlılığının sağlanması gibi konularda da hukuki düzenlemeler yönergeler kanalıyla yapılmıştır.

Her üye devlet, kadın ve erkek işçiler için eşit işe ve eşit değerdeki işe eşit ücret uygulanır ilkesini garanti eder. Burada ücretten kasıt, işçinin yaptığı iş ile ilgili işvereninden doğrudan veya dolaylı olarak nakdi ya da aynı olarak aldığı, olağan temel veya asgari ücret ya da maaş veya herhangi bir başka bedeldir. Cinsiyet temeline dayanan ayrımcılık yapılmaksızın eşit ücret ödenir' denildiğinde parça başı ücret ödenen "aynı iş" için ödenecek bedeller aynı ölçü birimi temel alınarak hesaplanmalıdır ve zaman esasına dayalı çalışmada "aynı iş" için ödeme de aynı olmalıdır Ekonomik ve Sosyal Komite'nin görüşünü aldıktan sonra ortak karar alma usulü ile hareket ederek Konsey, eşit işe veya eşdeğerli işe eşit ücret ilkesi dahil istihdam ve iş konularında kadın ve erkeğe eşit fırsatlar tanınması ve eşit davranılması ilkesinin uygulanmasını sağlamak için önlemler alır. Çalışma hayatında, kadın ve erkek arasında uygulamada tam eşitliği temin eden görüş gereği, eşit davranış ilkesi hiçbir üye devleti maiyetindeki cinsiyetin bir mesleki faaliyet gösterilmesini kolaylaştırmak için belirli faydaları temin edecek veya devam ettirecek önlemleri almasını engelleyecek veya mesleki kariyerlerdeki sakıncaları telafi edecek veya önleyecek önlemleri almasını engellemez. Üye devletler ücretli tatil sistemleri arasındaki varolan dengenin sürdürülmesi için çaba gösterirler. Part-time çalışma konularında işçi sendikaları artık karşı koymamaktadır. İşverenlerde esnekliğin küreselleşen evrende rekabet gücünü artırdığını savunmaktadır.

Komisyon her yıl sosyal politika amaçlarına ulaşmadaki, Topluluktaki demografik durumları da içeren gelişmeleri rapor hazırlayarak Avrupa Parlamentosu'na, Konsey ve Ekonomik ve Sosyal Komite'ye gönderir. AP de, Komisyondan sosyal durumla ilgili özel sorunlar konusunda rapor hazırlamasını isteyebilir. Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşünü aldıktan sonra oybirliği ile hareket eden Konsey özellikle göçmen işçilerin sosyal güvenliğini ilgilendiren ortak önlemlerin yürütülmesi ile bağlantılı görevlere Komisyonu tayin edebilir. Komisyonunun AP'ye sunduğu yıllık raporun bağımsız bir bölümü Topluluk dahilindeki sosyal gelişmeleri ihtiva etmelidir.

a) Avrupa Sosyal Fonu

Bölgesel Kalkınma ve Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları ile birlikte Sosyal Fon Topluluğu'nun yapısal fonlarından. Sosyal Fon emekçilerin yaşam ve çalışma koşullarını geliştirmek ve istihdam politikasını desteklemek amacı ile 1961 yılında kurulmuş olmakla beraber petrol krizi ile 1970'li yılların ortalarından itibaren etkili olmaya başlamıştır. Tek Senedin getirdiği yenilikler sonucu Avrupa Yatırım Bankası ve yapısal fonlarla birlikte ekonomik işbirliğini güçlendirici çalışmalar yapan Sosyal Fon, üretim faktörü emeğin, teknolojik değişmeler sonucu dışlanmaması için mesleki ve hizmet-içi eğitim verilmesini sağlayarak işgücünün dinamizmini muhafaza etmesini sağlar. Genç işgücünün çalışma yaşamına dahil edilmesi ve işsizliğin engellenmesi de Fonun amaçlarındandır. Komisyona "tripartite" (üye devlet hükümet temsilcileri, işçi ve işveren temsilcileri) yapı içinde istişari hizmet verir. İç pazarda işçiler için istihdam olanaklarını geliştirmek ve böylece yükselen yaşam standartına katkıda bulunmak Avrupa Sosyal Fonunun kuruluş amacıdır. Üye devletlerin II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez 1973 dünya petrol krizi sonrası işsizlikle ve onun doğurduğu ekonomik ve de toplumsal sorunlarla karşılaşmaları, Fonun canlandırılması gerçeğini gündeme getirmiştir.

İşsizliğin, verimsizliğin nihai tahlilde makro ekonomik büyüklükleri olumsuz etkilediğini refah ekonomisinin gelişimini engellediğini kavramış olan üye devletler, işçilerin istihdamını daha basit kılmayı, Topluluktaki coğrafi ve iş hareketliliğini arttırmayı özellikle mesleki eğitim ile üretim yöntemlerinde ve sanayideki değişikliklere uyumların kolaylaştırılmasını amaçlar. Fon Komisyon tarafından yönetilir. Komisyona bu görevinde, bir Komisyon üyesinin başkanlık yaptığı ve hükümetler, sendikalar ve işveren kuruluşları temsilcilerinin oluşturduğu bir Komite yardımcı olur Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesi'nin görüşlerini alan Konsey ortak karar alma usulü ile hareket ederek Avrupa Sosyal Fonu ile ilgili icrai kararları kabul eder.

Topluluk marjinal maliyet marjinal fayda eşitliğini sağlamak, üretimin kalitesini ve rekabet gücünü artırmak amacı ile mesleki eğitim ve hizmet içi eğitimi desteklemektedir Eurotecnet,

Petra, Comett programları ile yeni teknolojilere emeğin uyum sağlaması hedeflenirken, Mesleki Eğitim Merkezi ile de ihtiyaç uyarınca yeni programlar yapılır. Ayrıca emeğin veriminin artırılması için de işyeri sağlık ve hijyen koşullarının sağlanması ve korunması konularında Topluluk teknik, sosyal (çalışma saatleri) alanlarda ve çocukların çalıştırılma yasakları ve çalıştırılan gençlerin fiziki ve ruhsal sağlıklarının korunmasında işverenin sorumluluğu konularında düzenlemeler getirir.

b) Eğitim

Eğitim, mesleki eğitim ve gençlik konularında üye ülkeler arasında işbirliğini teşvik ederek ve üye devletlerin öğretim içeriklerine, eğitim yöntemlerinin düzenlenmesine, dil ve kültür çeşitliliğine tam saygı göstererek faaliyetlerini destekleyip tamamlayarak Topluluk, eğitim düzeyinin gelişimine katkıda bulunur. Topluluk faaliyetinin amaçları, özellikle üye devletlerin dillerinin yayılması ve öğretim doğrultusunda Avrupa ölçüsünde eğitimi geliştirmek, diplomaların ve öğretim sürelerinin kendi aralarında akademik tanınmalarını ve öğretmen ve öğrencilerin hareket kabiliyetinin artmasını teşvik etmek, eğitim kuruluşları arasında işbirliğini artırmak, üye devletlerin eğitim sistemlerinin ortak konularında bilgi ve tecrübe değişimini geliştirmek, eğitim sosyolojisi öğretmenlerini ve gençlik değişimine cesaret vererek ve uzaktan eğitimin gelişimini teşvik etmekten oluşur.

Topluluk ve üye devletler üçüncü ülkelerin özellikle de Avrupa Konseyi üye devletlerinin eğitim alanında yetkili uluslararası kuruluşları ile işbirliğini teşvik ederler. Bu amaçlara ulaşmada Konsey, Ekonomik ve Sosyal Komite ve de Bölgeler Komitesi'nin görüşlerini alarak ortak karar alma usulü ile hareket ederek üye devletlerin yasa ve tüzüklerinin uyumunu dışlayarak harekete geçirici önlemler ve Konseyin önerisi üzerine de ağırlıklı çoğunlukla tavsiye kararları kabul ederek katkıda bulunur. Eğitimin Topluluk beklentilerine ve teknik atılımlara yanıt verebilmesi bütçe kısıntılarının olmadığı, ulusal ve yerel düzeyde genç insanlara Toplulukta nasıl yaşamaları ve üretmeleri gerektiğini öğreten düzeyde olması ile olasıdır.

Bazı AB üyelerinin kamu ve özel eğitim yatırımları 1990'dan başlayarak artarken (İspanya %20, İrlanda %30) bazılarında

Finlandiya, İtalya gibi azalmakta ve Türkiye'de de GSYİH'da 1990-1995 arasında artış olmasına karşın eğitim yatırımlarının GSYİH oranında önemli düşmeler gözlemlenmektedir.

b1) Mesleki Eğitim

Üye devletlerin mesleki eğitiminin içeriği ve organizasyonundaki sorumluluğuna tamamiyle saygı göstererek, Topluluk üye devletlerin faaliyetlerini destekleyen ve tamamlayan bir mesleki eğitim politikasını yürütürler. Özellikle mesleki eğitim ile sanayideki değişikliklere uyumu kolaylaştırmak, mesleki bütünleşmeyi ve emek piyasasıyla yeniden entegrasyonu kolaylaştırarak mesleki eğitimin başlamasını sağlamak, devamlılığını geliştirmek, eğitmenlerin ve öğretmenlerin ve özellikle genç insanların hareket kabiliyetlerini teşvik ederek mesleki eğitime girişini kolaylaştırmak, öğretim ya da eğitim kuruluşları, firmaları arasında eğitim konusundaki işbirliğini canlandırmak, üye devletlerin öğretim sistemlerindeki ortak konularda deneyim ve bilgi değişimini geliştirmek, Topluluğun başlıca gayelerindedir. Topluluk ve üye devletler üçüncü ülkelerle ve mesleki eğitim alanında yetkili uluslararası kuruluşlarla işbirliğini teşvik ederler. Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesi'nin görüşlerini alan Konsey, ortak karar alma usulü ile üye devletlerin yasa ve tüzüklerinin uyumunu hariç tutup bu amaçlara varmak için önlemler kabul ederek katkıda bulunur. Toplumsal ve insani sermaye ile sürdürebilir büyüme ilişkilerini yadsımak imkansızdır.

b2) Kültürel Alan

AB'deki kültürel çeşitliliğin kalkınma ve büyümedeki olumlu etkisi tartışılmaz. Farklı olunabilir ama ortak bir gelecek için özbenliğini yitirmeksizin uyum sağlayarak ekonomik büyüme ile kültür arasındaki karşılıklı etkileşimin itici gücünden faydalanılabilir. Toplumsal fayda-maliyet analizlerinde doğrudan ve dolaylı maliyetleri ve faydaları dikkate alırken, gelir dağılımının, istihdamın, çevre politikalarının, dışsallıkların birlikteliklerini gözönünde tutmak gerekir.

Ulusal ve bölgesel birikim çeşitliliklerine saygı göstererek ve aynı zamanda ortak kültürel mirası başa geçirerek Toplu-

luk üye devletlerin kültürlerine katkıda bulunur. Topluluk faaliyeti ile üye devletlerarası işbirliğini teşvik eder ve gerektiğinde de Avrupa halklarının tarihi ve kültürel bilgilerinin gelişimine ve yayılmasına, Avrupa anlamındaki kültürel mirası himaye ve muhafaza etmeye, ticari olmayan kültürel değişimlere görsel-işitsel alan dahil sanatsal ve edebi yaratıcılığa yönelik hareketlerini tamamlar ve destekler. Topluluk ve üye devletler üçüncü ülkeler ile ve özellikle Avrupa Konseyi üyesi devletlerle, kültür alanında yetkili uluslararası kuruluşlarla işbirliğini teşvik eder. Özellikle kültürlerin çeşitliliğini geliştirmek için Topluluk kültürel durumları dikkate alır. Konsey, Bölgeler Komitesine danıştıktan sonra ortak karar alma usulü ile hareket ederek yukarıdaki amaçlara ulaşabilmek için üye devletlerin kanun ve tüzüklerini uyumlaştırma-yı hariç tutarak, teşvik edici önlemleri kabul ederek katkıda bulunur. Komisyonun önerisi üzerine de oybirliği ile hareket eder.

İspanya ve Portekiz'in Latin Amerika ile kültürel bağları Avrupa Birliğini, Güney Amerika ülkeleri için 2011'li yıllarda yeni bir ekonomik yaşam alanına dönüştürülmüştür. Bu açıdan sermaye transferlerine neden olmaya devam etmektedir. Bizim, Orta Asya Cumhuriyetleri ile kültürel ortak paydalarımızın da süreç içinde benzer sonuçlar yaratması beklenmelidir.

10- Sağlık Politikası

Halk sağlığı için de Topluluğun tüm politika ve faaliyetlerinin tanınmasında ve yürütülmesinde insan sağlığının üst düzeyde korunması sağlanmalıdır Ulusal politikaları tamamlayan Birlik faaliyetleri, halk sağlığını geliştirmeye, insan rahatsızlıklarını ve ağır hastalıklarını önlemeye ve halk sağlığını tehlikeye sokan kaynakları ortadan kaldırmaya karşı yönlendirilmelidir. Böyle bir faaliyet sebepleri araştırmayı geliştirerek büyük sağlık felaketlerine karşı savaşmayı, bunları önlemeyi ve de sağlık konusunda bilgilendirme ve eğitimini kapsamalıdır. Topluluk, üye devletlerin, ilaca bağlı sağlığa zararlı oluşumlarla ilgili faaliyetlerini asgariye indirmesini tamamlamalıdır.

AB üye ülkeleri ile ülkemizin sağlık istatistiklerinin karşılaştırılması ülkemizde göreceli olarak bir gelişmenin varlığını göstermekle beraber AB standartlarından uzak olduğunu da işaret etmektedir.

Topluluk, halk sağlığı ile ilgili alanlarda üye devletlerarası işbirliğini teşvik eder gerekirse faaliyetlerine destek verir. Üye devletler, Komisyonla irtibatlı olarak halk sağlığı ile ilgili politikalarının ve programlarının kendi aralarındaki eşgüdümünü yapar. Komisyon, üye devletlerle yakın ilişkide bulunarak böyle bir eşgüdümün artırılması için yararlı girişimlerde bulunur. Topluluk ve üye devletler üçüncü ülkelerle ve halk sağlığı alanında yetkili uluslararası kuruluşlarla işbirliğini teşvik eder. Ekonomik ve Sosyal Komite'nin ve Bölgeler Komitesi'nin görüşlerini alan Konsey, birlikte karar alma usulü ile belirtilen amaçlara ulaşmada organların ve insan kaynaklı maddelerin, kan ve kan türevlerinin korunması için yüksek kalite standartlı önlemler koyarak katkıda bulunur. Bu önlemler herhangi bir üye devleti daha sıkı koruyucu önlemleri almaktan ya da sürdürmekten alıkoyamaz. Ortak tarım politikasındaki hükümler saklı tutularak halk sağlığının korunmasında doğrudan doğruya gaye olan bitki sağlığı ve veterinerlik ile ilgili alanlarda, üye devletlerin kurallarının ve kanunlarının uyumunu dikkate almayarak insan sağlığını korumak ve inkişaf ettirmek için tasarlanmış teşvik edici önlemleri koyarak, Konsey bu hedeflere ulaşmada yardımcı olur. Halk sağlığı sahasındaki Birlik faaliyeti, sağlık hizmetlerinin ve tıbbi bakımın kurulması ve düzenlenmesinde üye devletlerin sorumluluklarına tamamiyle riayet etmelidir. Özellikle Topluluğun aldığı önlemler organların ve kanın tıbbi kullanımı ya da bağıışı ile ilgili ulusal kuralları bozmamalıdır.

11. Tüketicinin korunması Faaliyetleri

1950lerde Avrupa Ekonomik Topluluğu düşüncesini oluştururken tüketici olarak niteleyeceğimiz hane halkının (household) ya da üretim faktörleri veya in-put satın alarak tüketici işlevi gören firmaların fayda maksimizasyonunu hedefleyerek dengelerinin oluşumunda optimaliteye varmaya çalışacaklarını bu itibarla arz ve talep oluşumu ile taraflar serbest pazar ekonomisinde müdahaleler ile piyasayı yönlendirecekleri varsayıl-

mıştı. Ama rekabetin kimi zaman engellenmesi, arzın hacminin ve çeşitliliğinin geometrik diziyle artışı bu itibarla tüketicinin talep ile piyasa dengelerine müdahil olabilmesi olanağını ortadan kaldırmıştır dolayısıyla tüketici korunaksız bir varlığa dönüşmüştür. Bu nedenle tüketici talebi piyasaya tam yansımadığından üretim sürecinde kaynak kaybı olabileceği gibi süreç içinde de gelir dağılımında adaletsizlikler benzeri olumsuzluklara veya açık ya da gizli işsizliğe neden olunarak gayri safi milli hasılda düşüşler yaratılabilecektir. Bu açıdan tüketicinin korunması dolayısıyla emeğin veriminin artırılması iç pazarın oluşumunda, gelişiminde ve işleyişinde hayati önemi haizdir. Bu itibarla tüketicinin korunmasında üye devletler hukuklarının uyumlaştırılması ve hukuki bir çerçevenin çizilmesi bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. İç pazarda gümrük vergisi ve eşetkili vergi, resim ve harçların kaldırılması, rekabetin hiçbir engelle karşılaşmadan piyasada hakim olması, malların ve hizmetlerin miktar sınırlaması olmaksızın ilke olarak serbest dolaşımı, yerel üreticilerin rekabet dolayısıyla kaliteyi azamileştirirken fiyatı asgarileştirme amaçları, tüketicinin satın alma gücünü olumlu etkileyeceği açıktır. Fakat Topluluk üye devletlerinin tüketicinin korunmasında mütecanis bir hukuk anlayışına sahip olmamaları uyumlaştırma mecburiyeti ile ortak hukuki çerçeve ihdasını birlikte getirmektedir. Özellikle ekonomideki konjonktürel değişikliklerde bu sorun kendini açıkça ortaya koyduğundan Konsey kabul ettiği tüketicinin korunması ve bilgilendirilmesi programları ile tüketici kuruluşları temsilcilerinin ve ekonomistlerin görüşleri doğrultusunda ekonomik çıkarları korumak için tüketicinin uğradığı zararın tazminini, bunların oluşmamasını da tüketicinin eğitimi ve bilgilendirilmesi, sağlık ve güvenliğinin korunması ve temsil edilmesinin temini ile gerçekleştirebilir. Tüketici ve üretici dialogunun teşviki ile özellikle küçük ve orta boy üreticilerin tüketici talepleri doğrultusunda üretim kalıplarında hızla değişikliğe gitmeleri ve bu dinamik yapı nedeniyle de devrevi dalgalanmaların belli ölçüde olumsuzluklarını bertaraf edecekleri de tabiidir. Tek Senedin tüketicinin korunması politikasında, hukuki tasarruflarda oybirliği yerine ağırlaştırılmış çoğunluk ilkesinin yaygınlaştırılması sınırlı da olsa olumlu adım addedilebilir. Tüketicinin korunması alanında Maastrichtde ilerlemeler kaydedilmiş ve 01.01.1999da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile de yüksek tüketici

standartı sağlamak bireyi azami derecede önemseyen bir hedefe dönüşmüştür. Bu itibarla yetki paylaşımında ikincillik ilkesi tüketici korumasında tartışılmaz bir üstünlük sağlamıştır. Topluluğa bu alanda biçilen rol bilgilendirme ile lojistik destek sağlamak ve diğer Topluluk politikalarının somutlaştırılmasında tüketicinin odak noktası olarak alınmasının sağlanmasıdır. Topluluk tüketiciyi sağlık ve güvenliğini korumak amacıyla standartlar saptayarak doğrudan koruyabileceği gibi olumsuzluklarının makro ekonomik parametrelere yansımaları süren alan ekonomik menfaatlerini de gözeterek dolaylı koruma sağlayabilir. Tüketicilere mal ve hizmet alanında ekonomik çıkarlarını teminat altına alan kurallar, kampanyalı ya da taksitli satışlar veya kapıdan satışlarda tüketiciye satıştan dönme hakkı sağlarken, satıcıya da tüketiciyi yazılı olarak bilgilendirme mecburiyeti getirmektedir. Ülkemizde de uygulaması çok geniş bir alan bulan tüketici kredileri ve dolayısıyla bileşik faiz gibi konular bu bilgilendirme zorunluluğunun kapsamına girmektedir. Ayrıca ekonomik zayıflığın sözleşme özgürlüğünü ve irade özerkliğini sakatlayan ve tüketici aleyhine kabul edilmez bir orantısızlık yaratması halinde sözleşme hukukunda dayanılan hükümler tüketiciyi bağlamaz. Yine tüketicinin ekonomik menfaatlerinin korunması ara malı üreten, dışalımçı veya markasını veren satıcı dahil üreticinin ürettiği hatta ithal ettiği out-putların verdiği zararlardan kusursuz sorumluluğudur. Hatta ürünün dağıtıcısı dahi üretici belirlenemediği durumlarda sorumlu olur. Tekelci rekabet piyasasının, malın özünde köklü değişiklik yapmadan kendisine sadık tüketici kitlesi yaratabilmek amacıyla nihai tahlilde maliyet artırıcı unsur olan reklamlarda tüketicinin yanılmasını dolayısıyla talebin yanlış kanallara edilerek kaynak israfının önlenmesi için iletişim sektörünün sınır ötesi görsel, yazılı ya da sözlü medya hizmetleri dahil bu alanda Birlik önlemleri almıştır. İnternet kanalıyla yapılan alışverişlerde de tüketicinin korunması için 1998 tarihinde çıkarılan yönerge ile kredi kartı bilgilerinin kötüye kullanımı, tüketicinin sözleşmeden cayma hakkı düzenlenmiştir. Bilgi toplumuna geçişte dijital teknolojilerin, sanayi toplumuna hakim olan kurallara üstünlüğü yeni ekonomi ya da e-ekonominin ekonomik büyüme için maliyetleri düşük yeni faaliyetleri devreye sokması ve varolan faaliyetlerin de verimliliğini artırması ile gözler önüne sermektedir.

Tüketim haklarının süreç içinde gelişimi bu alanda farklı düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin satıcının tüketici ile yaptığı sözleşmedeki edimini ayıplı ifasının anlamı, sadece malın fonksiyonunu yerine getirmemesi değil, reklamlarla vaat edilenleri de yerine getirmemeyi kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Tüketici ücretsiz tamirat, yenisi ile değiştirme, bedelden indirim ya da akdin feshi haklarına malın tesliminden itibaren iki yıl süreyle sahiptir.

Tüketicilerin menfaatlerini arttırmak ve tüketiciye üst düzey koruma sağlamak için Birlik, tüketicilerin çıkarlarının, güvenliğinin ve sağlığının korunmasına katkıda bulunduğu gibi haber alma haklarını, eğitimlerini ve menfaatlerini korumak için kendi aralarında örgütlenme haklarının gelişimi için yardımcı olur. Tüketicinin korunması, taleplerinin diğer Topluluk politikalarının ve faaliyetlerinin tanımlanmasını ve yürütülmesini dikkate almasını gerektirir. Tüketicinin korunmasında varılmak istenen hedefler uyarınca iç pazarın tamamlanması bağlamında yasaların yakınlştırılması önlemlerini ve üye devletlerce izlenen ek denetleme politikasını destekleyen önlemleri kabul ederek Birlik katkıda bulunur. Bunun için de Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşünü alan Konsey, ortak karar alma usulüne uygun hareket eder. Bu önlemler hiçbir üye devleti daha sıkı tedbirler almaktan veya sürdürmekten alıkoyamaz. Roma Antlaşması ile bağdaşabilir olan bu önlemlerden Komisyon haberdar edilir.

12- İletişim Ağı ile ilgili Faaliyetler

Avrupa Ötesi şebeke, ağ örgüsü, iç pazar ve ekonomik ve sosyal birleşme hedeflerine ulaşmada yardım etmek için ve birlik vatandaşlarına borsada alışveriş yapanlara, bölgesel, yerel topluluklara içsel sınırları olmayan bir alanın kurulmasından tam yarar üretmeleri gayesiyle imkan tanımak için Avrupa'yı baştan başa kateden ulaşım, telekomünikasyon ve enerji altyapı alanlarının kurulması ve gelişimine, Topluluk katkıda bulunur. Açık ve rekabetçi piyasalar sistemi çerçevesinde Topluluk faaliyetinin hedefi, ulusal şebekelerin birbirleriyle birleştirilmesi ve birbirleriyle çalışabilmesi ve bu tür şebekelere dahil olmayı geliştirmektir.

Telekomünikasyon, ulaştırma, elektronik ve iş ilişkilerinde kullanıcılar ile araştırmacılar arasındaki etkileşimi artırmak için Esprit, Info 2010 gibi programlar uygulanmıştır. Info 2010'un amacı AB multimedya endüstrisini geliştirirken multimedya kullanımını da yaygınlaştırmaktır. Bilgi toplumunun ihtiyaçlarını karşılamak için uzaktan öğretim, üniversiteler arası bilgi ağı, KOBİ'ler için bilgi teknoloji hizmetleri, karayolları trafik yönetimi, hava trafik kontrol idaresi, sağlık bilgi ağı, otoyolların bilgi ağı dahil edilmesi gibi on yeni program geliştirilmiştir.

Özellikle adaların ve kara ile çevrilmiş, dış sınır çizgisi Topluluğun merkezi bölgelerince çizilmiş çevre bölgelerin bağlantı ihtiyaçları gözönünde tutulmalıdır. Bu gayelerin tahakkuku için Topluluk, amaçları, öncelikleri ve Avrupa'yı kateden şebekeler alanında planlanan önlemlerin ana hatlarını kapsayan ve ortak menfaat projelerini destekleyen bir dizi yol haritası çizmelidir. Özellikle teknik standardizasyon sahasında bu şebekelerin çalışabilirliğini sağlamak için gerekeni gösterebilecek önlemleri icra eden Topluluk, üye devletlerce benimsenen ortak menfaat projelerini destekleyebilir. Bunlar özellikle yapılabirlik etüdleri, borçlanma teminatları veya devlet yardımlarının faiz oranları ile yol haritası çerçevesinde desteklenir. Topluluk, Birleştirme Fonu vasıtası ile üye devletlerin ulaşım altyapısı alanına özgü projelerinin finanse edilmesine katılabilir. Birlik faaliyetlerinin projelerin ekonomik uygulanabilirlik potansiyelini dikkate alması gerekir. Komisyonla bağlantılı olarak üye devletler ulaşım, telekomünikasyon ve enerji alanlarındaki hedeflere ulaşmada önemli etkisi olabilecek ulusal düzeyde izlenen politikaların kendi aralarındaki eşgüdümünü yapmalıdır. Komisyon da, üye devletle yakın işbirliği içinde bu eşgüdümü geliştirmek için herhangi bir yararlı girişimde bulunabilir. Topluluk üçüncü ülkelerle, karşılıklı yararaya dayalı projelerin gelişimi ve şebekelerin birbirleriyle çalışabilirliğini sağlamak için işbirliği yapmaya karar verebilir. Bütün bunlarla ilgili yol haritası, Konsey tarafından Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesinin görüşü alındıktan sonra ortak karar alma usulü ile hareket edilerek çizilir. Bir üye devletin toprağı ile ilgili ortak menfaat projeleri ve yol haritası ilgili üye devletin onayını gerektirir.

1997'de OECD ülkeleri enformasyon ve iletişim teknolojileri ekipmanlarının 0,80 radyo, iletişim ve radar ekipmanlarının %95'ini üretti. Süreç içinde istihdam alanlarında da eğilimler ekonomideki değişim ile birlikte yeni biçim aldı. AB ülkelerinin enformasyon ve iletişim teknolojileri kullanımını genel olarak OECD ortalamasının altında kalmaktadır.

13- Ekonomik ve Sosyal kaynaşma Faaliyetleri

a) Sanayi

Sanayide en ileri teknolojiyi kullanan Topluluk, kömür-çelik ve atom enerjisi ile enerji politikasını çizer. Ortak enerji politikası ile enerji kullanımında rasyonelitenin sağlanması ve alternatif enerji kaynakları temini ile dışa bağımlılığın azaltılması hedeflenir. 1973, 2000 ve 2011 (Arap ülkelerindeki ayaklanmalar nedeniyle) yıllarında yaşanan ve yaşanacak petrol krizleri Birliğin ekonomik büyümelerinde olumsuzluklar yarattığından, yenilenebilir enerji kaynakları, petrole bağımlılığın azaltılması ve doğalgaz ihtiyacında yeni kaynaklar bulunması gayesi güdülmektedir.

1979'dan itibaren ticari sektör sanayi ile birlikte gruplandırılmış ve gelişen ekonomik yaşam petrol tüketiminde yaklaşık %100 artışa neden olmuştur. AB'nin 1995 - 2020 yılları için yaptığı projeksiyonlar uyarınca doğal gaz tüketiminde yıllık artış %2.3 olurken aynı dönem için Uluslararası Enerji Ajansının tahmini %6 eksiği ile %1.7'dir. Hazar havzası ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile sürdürülen doğal gaz pipe-line müzakerelerinin önemini hem ülkemiz hem de AB için artırmaktadır.

İhracatının %92'si sınıai mallardan oluşan ve sürekli büyüyen ekonomimizde enerji sorunu önemini korumaktadır. Tüketimimizin yaklaşık %10'unu öz kaynaklarımızdan karşılayabildiğimiz petrolde 1979-1999 arasında tüketim artışı %100'dür.

Topluluk ve üye devletler Topluluğun varolan sanayisinin rekabetinin gerekli koşullarını sağlamalıdır. Bu amaç için açık ve rekabetçi piyasalar sistemine uygun olarak faaliyetler endüstrinin yapısal değişikliklerine ayarlanmasının hızlandırılmasına, Topluluktaki küçük ve orta ölçekli teşebbüsler baş-

ta olmak üzere tüm teşebbüslerde elverişli çevre girişiminin ve gelişiminin teşvik edilmesine, teşebbüsler arasında uygun çevre için işbirliğinin canlandırılmasına, yenilikçi, araştırmacı ve teknolojik ilerleme politikalarını destekleyerek endüstriyel potansiyelin daha iyi işletilmesinin teşvik edilmesine yönelik olmalıdır. Üye devletler Komisyonla bağlantılı olarak birbirlerine danışır ve gerekli olduğunda faaliyetlerini koordine ederler. Komisyon da böyle bir eşgüdümün gelişmesi için yararlı girişimlerde bulunabilir. Sanayi ile ilgili hedeflere varmak için Topluluk, Roma Antlaşmasının izlenen diğer hükümlerine uygun politika ve faaliyetlere katkıda bulunur. Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosu ve Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşünü alarak oybirliği ile hareket eden Konsey, yukarıda tadat ettiğimiz hedeflere ulaşabilmek amacı ile üye devletlerin faaliyetlerini desteklemek için belirli tedbirler almaya karar verebilir. Ama bütün bunlar rekabeti bozmaya, saptırmaya yol açacak herhangi bir önlemin Topluluk tarafından alınmasına temel teşkil edemez.

b) Bölgesel Farkların Giderilmesi ve Yapısal Fonlar

Ekonomik ve toplumsal birleşme, kaynaşma için ise, bütünüyle ahenkli büyümesini ilerletmek için Topluluk, ekonomik ve toplumsal kaynaşmayı güçlendirmeye yol açan faaliyetleri izlemeli ve artırmalıdır. Özellikle Topluluk, çeşitli bölgeler arasındaki kalkınmışlık seviyeleri eşitsizliklerini ve tarımsal alanlar dahil en az himaye gören bölgelerin geri kalmışlıklarını azaltmayı amaç edinmelidir. Üye devletler ekonomi politikalarını bu gayelere ulaşabilecek biçimde yürütmeli ve eşgüdümünü sağlamalıdır. Topluluk politikalarının ve faaliyetlerinin düzenlenmesi, yürütülmesi ve iç pazarın tamamlanması bu gayeleri dikkate almalı ve başarılması için onlara katkıda bulunmalıdır. Topluluk ayrıca bu amaçların elde edilmesini Avrupa Tarım Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) Yönlendirme Bölümüne, Avrupa Sosyal Fonuna, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu gibi yapısal fonlara, Avrupa Yatırım Bankasına ve mevcut olan diğer finansal vasıtalara yönelik faaliyetleri ile destekler. Komisyon, üç yılda bir Avrupa Parlamentosuna, Konseye, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine ekonomik ve sosyal kaynaşmanın elde edilebilmesi için

yapısal fonlara ve diğer finansal enstrümanlara mali araçlarla gerçekleştirdiği katılımlarını ve ekonomik ve toplumsal birleşme yolundaki ilerlemeleri kapsayan bir rapor sunar. Gerekirse bu rapora uygun öneriler de eşlik eder. Komisyonun önerisi üzerine AP'nin, Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesinin görüşünü alan Konsey, diğer Topluluk politikalarını çerçevesinde karar verilen önlemler saklı tutularak, eğer fonlar dışında muayyen eylemler gerekli olursa, oybirliği ile hareket ederek kabul edebilir. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, kalkınmada geri kalan ve güç yitiren sanayi alanlarında değişim için bölgelerin gelişmesine ve yapısal düzenlemeye katılım sağlayarak başlıca bölgesel dengesizlikleri düzeltmeye yardım amacı güder. Burada da görüleceği gibi Birliğin kalkınma ve büyüme modellerindeki açık tercihi dengeli büyümeden yadır. Uluslararası verilerin karşılaştırılmalarının yardımı ile politika ve ekonomik büyümenin sistematik analizi yapıldığı zaman ekonomik gelişmenin demokrasi seviyesinden ziyade siyasi istikrara bağımlı olduğu ortaya çıkar. Bu nedenle istikrar ve öngörü ekonomik büyümenin teşvik eden anahtar unsurları olarak kabul edilir. Şurası kesin olarak ifade edilmelidir ki en istikrarlı sistem olan katılımcı demokrasi en dengeli yönetim biçimi olarak yürütmenin keyfiliğini asgariye indirdiği gibi sağladığı saydamlıkla da ekonomik büyüme ve kalkınmanın çekici gücüdür. Ekonomik açıdan zayıf olan ülkelerde kaynak kaybına sebep olacağı açık olan dengeli kalkınma ve büyüme, açık piyasa ve serbest rekabete dayanan ekonomik müesseseleri güçlü Toplulukta rasyonel düşünce gereği tek seçenektir. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ile ilgili yürütme kararları, Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesinin görüşünü alan Konseyin ortak karar alma usulü ile verilir. Avrupa Tarım Yönlendirme ve Garanti Fonu, Yönlendirme Bölümü ve Avrupa Sosyal Fonu ile ilgili ortak tarım politikası ve Konseyin Sosyal Fon için verdiği kararlar sırası ile uygulanmaya devam eder. Bu kurallar saklı kalarak, Komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosunun onayını elde ettikten ve Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesinin görüşlerini aldıktan sonra Konsey, fonları grup halinde toplamayı icap ettirebilecek yapısal fonların düzenlenmesini, amaçların önceliğini ve görevleri tanımlar. Konsey, ayrıca aynı usulle hareket ederek, diğer bir fonla veya mevcut diğer finansal araçlarla fonların

eşgüdümünü ve etkililiğini sağlamak için bunlara uygulanabilecek genel kuralları tanımlar. Konsey aynı usulü izleyerek bir birleştirme, kaynaştırma fonu kurar. Bu da alt-yapı ulaşımı sahasındaki Avrupayı kateden şebekeler ve çevre alanındaki projelere finansal katılım sağlar.

c) Araştırma Geliştirme Alanları

Topluluk sanayinin rekabet yeteneğini geliştirmek amacı ile yeni teknolojilerin uygulanması, kaynak israfının ve kaynak sapmasının önüne geçilebilmesi için ekonomik ömrünü tamamlamış sanayinin tasfiyesi için üye devletler sanayilerinin koordinasyonunun sağlanmasının yanı sıra araştırma-geliştirme faaliyetlerinin de hızlandırılması ile yapısal değişikliklere uyulması gerçekleştirilmiş olacaktır.

Araştırma ve teknolojik kalkınma için Topluluğun sanayisinin bilimsel ve teknolojik temellerinin güçlendirilmesi, Roma Antlaşmasına dayanan diğer bölümlerin gerekli saydığı araştırma faaliyetlerinin de gelişmesiyle uluslararası düzeyde daha rekabetçi olmasını teşvik edici amaç güdüldü. Bunun için, Topluluğun her tarafında küçük ve orta ölçekliler dahil teşebbüsler, araştırma merkezleri ve yüksek kaliteli teknolojik gelişme faaliyetleri ve kendi araştırmalarını gerçekleştiren üniversiteler teşvik edilir. Özellikle işbirliğinin öntündeki yasal ve mali engelleri kaldırarak, ortak ölçütleri tamamlayarak ve ulusal kamu sözleşmelerini geliştirerek, teşebbüslerin iç pazar potansiyelini son haddine kadar kullanılmasını amaçlayan birbiriyle işbirliği kurmak çabaları Topluluk tarafından desteklenir. Küçük ve orta boy işletmelerin Türkiye ekonomisindeki payı kuruluşların %99.5'i, istihdamın %61.1'i ve imalat sektöründe katma değer %27.3'ü mertebesindedir. Araştırma ve projelerin gösterilmesi kanıtlanması dahil teknolojik kalkınma alanındaki Topluluk faaliyetleri yukarıda söylediklerimize uygun biçimde kararlaştırılır ve yürütülür. Bu amaçlarla bağdaşır biçimde üye devletlerin yürüttükleri faaliyetleri tamamlayan Topluluk eylemleri, teşebbüsler, araştırma merkezleri ve üniversiteler arasındaki veya birlikteki işbirliğini geliştirerek araştırma, teknolojik kalkınma ve projelerin kanıtlanması programlarını yürütmeyi sağlar. Ayrıca Birlik uluslararası kuruluşlar ve üçüncü ülkeler ile Topluluğun araştırma, teknolojik

kalkınma ve gösterileri sonuçlarının yaygınlaştırılmasını ve en elverişli hale getirilmesini, Toplulukta araştırmacıların eğitimlerinin ve hareket yeteneklerinin canlandırılmasını üstlenir.

Topluluk ve üye devletler ulusal politikalar ile Topluluk politikalarının karşılıklı tutarlılığını sağlamak için araştırmaları ve teknolojik kalkınma faaliyetlerinin eşgüdümünü gerçekleştirirler. Üye devletle yakın işbirliği yaparak Komisyon, bu eşgüdümü geliştirmek için yararlı olabilecek herhangi bir girişimde bulunabilir. Ekonomik ve Sosyal Komiteye danıştıktan ve görüşünü aldıktan sonra ortak karar alma usulü ile Topluluğun tüm faaliyetlerini içeren bir çok yılı kapsayan bir çerçeve program Konsey tarafından konulabilir. Bu çerçeve program, araştırma, teknolojik kalkınma ve gösterim programları ile ilgili faaliyetlerle varılmak istenen bilimsel ve teknolojik amaçları tesis eder ve amaca uygun öncelikleri kararlaştırır. Ayrıca bu tür faaliyetlerin ana hatlarını gösterir ve Topluluğun çerçeve programına mali katılımı ve faaliyetlerin herbirine payı ölçüsünde hazırlıklı olması için ayrıntılı kurallar ve kapsamlı biçimde azami miktarı saptar. Durum değiştiğinde çerçeve program da buna uydurulmalı ya da ilaveler yapılmalıdır. Her faaliyet alanında geliştirilen muayyen programlarla çerçeve program yürütülür. Her program icrası için çerçeve program ayrıntılı kuralları tanımlar, süresini tesbit eder, gerekliliği düşünülen araçları temin eder. Belirli özel programlarda kararlaştırılmış olan ve gerekli olduğu düşünülen mablağların yekunu çerçeve program ve her faaliyet için ayrıntılı olarak saptanan azami miktarı geçemez. Komisyonun teklifi ve AP'nin ve Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşünü aldıktan sonra ağırlıklı çoğunlukla hareket eden Konsey bu özel programları saptar. Bu birçok yılı kapsayan çerçeve programlarının yürütülmesi için Konsey, teşebbüslerin araştırma merkezlerinin ve üniversitelerin katılımı için kuralları tesbit eder ve araştırma sonuçlarının yayılmasının tabi olacağı kuralları saptar. Bu birkaç yıl süren çerçeve programlarının icra edilmesinde, Topluluğun muhtemel katılım koşulu ile bazı üye devletlerin iştirakinin gerekmesi üzerine sadece onları finanse eden ek programlar kararlaştırılabilir. Özellikle bilginin yayılması ve diğer üye devletler tarafından ulaşılabilmesi ile ilgili, Konsey ilave programlara uygulanabilecek kurallar kabul eder. Bu programların yürütülmesinde Topluluk, ilgili üye devletlerle

anlaşarak, programların icrası için oluşturulan bünyeye iştirak dahil, birçok üye devlet tarafından üstlenilen araştırma ve geliştirme" faaliyetlerine katılımın kurallarını koyar. Bu uzun yıllar alan program çerçevesinde üçüncü ülkeler veya uluslararası kuruluşlarla Topluluk araştırma, teknolojik geliştirme ve programlarının gösterimi için işbirliği kuralları konur. Böylesi bir işbirliğinin ayrıntılı düzenlemesi Topluluk ile ilgili üçüncü tarafların arasındaki anlaşmaların konusudur ki, bunlar da Topluluğun uluslararası alanda antlaşma müzakere etme ve karara bağlama ile ilgili hükümlerine tabidir. Topluluğun araştırma, teknolojik geliştirme ve gösterim programlarının etkili icrası için, Topluluk ortak teşebbüsler veya diğer gerekli yapıları kurabilir: Kosey, Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşünü aldıktan sonra ortak karar alma usulü ile bu çerçeve programlarını kabul eder. ilave programların kabulü ise ilgili üye devletlerin anlaşmalarını gerektirir. Her yılın başında Komisyon AP'ye ve Koseye geçmiş yıl boyunca araştırma, teknolojik geliştirme faaliyetleri ve sonuçların yaygınlaştırılması bilgisini ve içinde bulunulan cari yılın çalışma programını içeren bir rapor gönderir.

d) Kalkınma, Gelişme İşbirliği

Ulusal hükümetlerin büyüme ve kalkınma için uluslararası işbirliğini ve refahı artırmaya yönelik girişimleri teşvik etmesi gerekir. Çağımızda dünya entegre olmuştur. Bu itibarla Keynezyen ve Parasalcı modelden farklıdır. 0 modellerde örneğin işsizlik iç dalgalanmalara bağlı bir iç fenomen iken günümüzde ise sadece iç talebe değil dış talebe de bağlıdır. İşbirliği anlayışı ile kitlelerin ataletini enerjiye, güvensizliğini de güvene dönüştürerek yerel sorumluluğu ve kapasiteyi geliştirmek olasıdır. Bu itibarla kamuoyu oluştururken öncelikle bireylerin olayın farkına vararak zorunluluk duymaları sonucu bilinç düzeyinde yükselme gözlemlenir. Konu ile ilgili çalışmalarda öncelikle tepki, karşı koyma bilahare de tercihin oluşması gündeme gelir. Nihai safhada yani çözüm devresinde de olayın önemi idrak edilerek bir karara varılır.

Üye devletlerin izlediği politikaları tamamlayan Topluluğun gelişme işbirliği sahasındaki politikası gelişen ülkelerin, özellikle aralarındaki en dezavantajlı olanın sürekli ekonomik

ve sosyal gelişimini, dünya ekonomisi ile yumuşak ve aşamalı bütünleşmesini ve gelişen ülkelerdeki fakirliğe karşı kampanyaları teşvik etmelidir. Topluluğun bu alandaki politikası demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı genel amaçlara katkıda bulunur. Topluluk ve üye devletler taahhütlere uymalı ve bu bağlamda Birleşmiş Milletler ve diğer yetkili uluslararası kuruluşların uygun gördüğü hedefleri dikkate almalıdırlar. Bu amaçları politikalarında dikkate alarak Birlik, gelişen ülkeleri muhtemelen etkilemek için de bu politikaları yürütür. Kurucu Antlaşmanın diğer hükümleri saklı kalmak kaydı ile ortak karar alma usulü ile hareket eden Konsey, genel amaçlarla ilgili gelişmelere yardımcı olmak için gerekli önlemleri kabul eder. Avrupa Yatırım Bankası, statüsündeki koşullar gereği bu tedbirlerin icra edilmesine katkıda bulunur. Topluluk ve üye devletler gelişme işbirliği politikalarının eşgüdümünü sağlamalı ve birbirlerine uluslararası kuruluşlar ve uluslararası konferanslar süresince, yardım programları üzerine danışmalıdırlar. Böylece ortak eylem üstlenebilirler. Gerekirse Topluluk yardım programlarının yürütülmesi için üye devletler katkıda bulunurlar. Bunların eşgüdümünü gerçekleştirmek için Komisyon yararlı girişimlerde bulunabilir. Aynı ayrı yetki alanları dahilinde, Birlik ve üye devletler üçüncü ülkelerle ve yetkili uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapar. Topluluğun işbirliği için yapılan düzenlemeler, Topluluğun uluslararası arenada temsili ve antlaşma yapmasına cevaz veren kurallar gereği müzakere edilip karara bağlanan Birlik ve ilgili üçüncü taraflar arasında aktedilen antlaşmaların konusu olabilir. Bu durum üye devletlerin uluslararası bünyelerdeki görüşme yapma ve uluslararası sözleşmeler bağtlama yetkisine zarar vermemelidir.

e) Denizaşırı Ülke ve Topraklar ile Ortaklık

Denizaşırı ülkeler ve topraklarda faaliyetler ise devletler, Topluluğunun Danimarka, Fransa, Hollanda ve Birleşik Krallıkla özel ilişkileri olan Avrupa dışı ülke ve topraklarla ortaklık kurmalarını kabul eder. Bu ortaklığın amacı ise bu ülke ve toprakların ekonomik ve sosyal kalkınmasını geliştirmek ve bütün olarak Toplulukla aralarında yakın ekonomik ilişkiler kurmaktır. Roma Antlaşmasının başlangıcına

konulan ilkelere uygun olarak ortaklık öncelikle bu ülkeler ve topraklarda oturanların çıkarları ve refahını arttırarak, istedikleri ekonomik, sosyal ve kültüre] kalkınmayı sağlamaya hizmet eder. Ortaklığın amaçları ise, üye devletlerin Roma Antlaşması gereği birbirlerine uygulamak için anlaştıkları ticaret rejimini tatbik etmek, bu ülke ve toprakların aşamalı kalkınması için zorunlu yatırımlara üye devletler tarafından katkıda bulunmak, bir üye devletin ya da ülke ve toprakların uyruğu olan tüm gerçek ve tüzel kişilere Toplulukça finanse edilen yatırımların ihalelerine ve arzlarına katılımın, aynı eşit koşullarda açık olması, üye devletler bu ülke ve topraklar ile ilişkilerinde, vatandaşların, şirket ya da firmaların ikamet etme hakkı ayrımcı olmayan bir esasa dayanan özel hükümlere ve ikamet hakkı ile ilgili kural ve usullere uygun olarak düzenlenir. Bu ülkeler veya topraklar çıkışlı malların üye ülkelere ithalatında Roma Antlaşması gereği üye devletlerin kendi aralarında gümrük vergileri yasağına uygun olarak gümrük vergilerinin alınması yasaktır. Aynı şekilde her ülke ve toprağın üye devletlerden ya da diğer ülke ve topraklardan ithal ettiği ürünlere de gümrük vergisi uygulamak yasaktır. Bağlı oldukları özel milletlerarası yükümlülükler nedeniyle zaten ayrımcılık yapamayan gümrük tarifeleri uygulayan ülkeler ve toprağa bu yasak uygulanmaz. Maaşifih bu ülke veya topraklar kalkınma ya da sanayileşme ihtiyaçlarını karşılayan ya da bütçelerine gelir getiren gümrük vergileri koyabilirler. Bu vergiler her ülke ya da toprağın özel ilişkileri olan üye devletten ürün ithalatında uygulanan düzeyi aşamaz. Bu ülkeler ve topraklara ithal edilen ürünlere uygulanan gümrük vergilerindeki herhangi bir değişiklik ya da yenisinin konması çeşitli üye devletlerden yapılan ithalatlar arasında ister kanunen ister fiilen doğrudan ya da dolaylı ayrımcılığı arttırmamalıdır. Denizaşırı ülke veya topraklar çıkışlı ürünlerin üye ülkelere ithalatında gümrük vergisi uygulanmasının yasak olmasının üçüncü bir ülkeden bu ülkeye ya da topraklara ihraç edilen ürünlere uygulanan vergilerin düzeyi herhangi bir üye devlet zararına ticaretin sapmasına neden olursa, bu üye devlet Komisyondan bu durumun düzeltilmesi için gerekli tedbirleri diğer üye devletlere önermesini talep edebilir.

1963 Ankara Antlaşması ve 1971 Katma Protokol ile Topluluğun ülkemize tanıdığı ayrıcalıkların denizaşırı ülke ve topraklara tanınması (Genel Preferanslar Sistemi dahilinde) kazanılmış haklarımızın aşınmasına yol açmıştır.

Halk sağlığı, kamu güvenliği ya da kamu düzeni ile ilgili kurallar saklı kalmak şartıyla denizaşırı ülkeler ve topraklar işçileri için üye devletler sınırları dahilinde hareket serbestisi ve üye devletlerin işçilerinin de bu ülkeler ve topraklarda dolaşım özgürlüğü üye devletlerin oybirliği ile onaylayarak kararlaştırdıkları antlaşmalara tabidirler. Oybirliği ile hareket eden Konsey, denizaşırı ülkeler ve toprakların Topluluk ile ortaklığından ve Roma Antlaşmasında konulan ilkelerden elde edilen tecrübeye istinaden Toplulukla bu ülkeler arasındaki ortaklık hususunda ayrıntılı kurallar ve usuller belirler.

14- Çevre Politikası

Topluluğun çevre politikası, çevrenin kalitesinin korunmasına, muhafazasına ve geliştirilmesine, insan sağlığının korunmasına, doğal kaynakların ihtiyatlı ve akılcı kullanımına, bölgesel veya dünya çapında çevre sorunları ile uğraşan uluslararası önlemleri geliştirme amaçlarının izlenmesine katkıda bulunur. Topluluğun çevre ile ilgili politikası, Topluluğun değişik bölgelerindeki değişik durumları gözönünde tutan yüksek düzeyde bir korumayı hedef almalıdır. Bu politika, ihtiyatlı davranma ilkesini ve çevresel kayıpların öncelikle kaynağında düzeltilmesi ve çevreyi kirletenin ödeme zorunluluğu ile ilgili izlenmesi gerekli koruyucu faaliyetleri içeren ilkeleri temel alır. Bu bağlamda, çevresel koruma gereksinimlerine yanıt veren önlemlerin uyumu, Topluluğun denetleme işleminin var olması koşulu ile ekonomik olmayan çevresel nedenler için üye devletlerin geçici önlemler almalarına izin veren uygun bir koruma şartını da içerir. Tarımı, enerji sektörünü, taşımacılığı ve sanayiye desteklemek amacıyla kullanılan finansman imkanları yaratılan atıklar, doğal kaynakların aşırı kullanımı ve çevre kirliliğinin artırılmasına da sebep olduklarından bütçe üzerinde baskı oluştururlar. Bu alanda yapılacak reformlar veya bu desteklerin ortadan kaldırılması ekonomik etkinlik, kamu giderlerini azaltma ve çevre kalitesinde iyileştirme gibi avantajlar yaratacaktır.

Topluluk ekonomisinin sürekli ve kesintisiz, istikrarlı biçimde gelişmesinin orta ve uzun vadede gerçekleştirilmesinin dayanaklarından biri de çevre politikasıdır. Avrupa Tek Senedi ile sınır ötesi işbirliğinin zorunluluğu ve dolayısıyla ikincilik prensibi yetki normu olarak gündeme gelmiştir. Maastricht ile de çevre korunması genel bir kurala dönüşmüştür. Böylece bölgesel tarım, taşıma, rekabet politikaları bu anlayış ile hukuken tanzim edilmeye başlanarak gerek doğal çevrenin, gerek bireyin içinde yaşadığı sosyo-ekonomik çevrenin kesintisiz büyümeye olumlu katkıda bulunması öngörülmüştür. Çevre politikası öncelikle kirliliğin oluşmaması, önleme ilkesinden hareketle oluşan kirliliğe kaynağında müdahale edilmesiyle yok edilmesine dayanır. Ayrıca oluşan kirliliğin azaltılması tedbir ilkesi ve çevrenin doğrudan ya da dolaylı kirlenmesine yol açan sebep olma ilkesine göre muhatap kirletendir, bu da tazminata yol açar. Burada amaç çevre ile ilgili zararların kamuya yansıtılması yerine kirleterek çıkar sağlayan bireyleri sorumluluğa yönlendirmektir. İkincilik ilkesi ile de üye ülkelerin çevre korunmasında istenen hedefe ulaşacak kapasite ve çaplarının yetersizliği halinde Topluluk faaliyete geçebilir. Ulusal ya da yerel ya da bölgesel kurumların bireyin gereksinimine daha yakın çözüm üretebileceği bu itibarla bireyleri ve kurumları kendi sorumluluk alanlarına yabancılaştırmamak gereği vurgulanmıştır. Ama daha büyük boyutlu hava ve su kirliliği gibi sorunlarda da sınır ötesi işbirliği gereği de açıktır. Burada yetki değil faaliyet alanı sınırlanmaktadır. Her ne kadar bir alanın Topluluk faaliyeti ile düzenlenebileceği kabul edilse de, üye ülkeler üç durumda bundan sapabilirler. Topluluk ayrık olarak geçici olmak şartıyla, üye ülkelere koruma normu ile düzenleme yapma hakkı tanıyabilir. Bu şekilde çevre politikası tesbit edilirken bölgesel gelişmişlik farkları da dikkate alınmış olur. Ayrıca üye ülkeler varolan koruma önlemlerinin fevkinde tedbir alabilirler. Tek Senet öncesi, Topluluğun düzenlediği alanlarda üye devletlerin düzenleme yetkisini kendiliğinden yitireceği anlayışı ile çelişen durumda tabiidir ki üye devletler Avrupa Topluluğu Antlaşmasına uygun olarak Topluluk düzenlemelerinin standartını yükseltmelidirler. Komisyona da bu ek önlemler bildirilmelidir. Üçüncü ayrık durumda Topluluğun bir hukuki tasarrufunun üye ülkenin bütçesine önemli derecede yük getirmesi durumunda,

Konsey adı geçen tasarrufla ilgili üye ülkeye geçici istisna tanır veya giderlerin bütünleşme fonundan finanse edilmesini öngörür. Avrupa Birliği üye devletleri arasında gelişme açısından önemli farklar olduğu gerçeğinden hareketle korunma standartının aşılması ya da daha altında kalınabilmesi hakları tanınmış olmaktadır. Bu itibarla tesbit edilecek tedbirlerle üye devletlerin direnci asgariye indirilir. Çevre ile ilgili uluslararası alanlarda Topluluk ve üye devletler arasında işbirliği zorunluluğu getirilmiştir. Sürdürebilir büyüme ve kalkınma ulusal, bölgesel ve uluslararası çevre ve tarım politikalarının entegrasyonunu gerektirir.

Topluluk, çevre ile ilgili politikasını hazırlarken geçerli bilimsel ve teknik verileri, Topluluğun değişik bölgelerindeki çevresel koşulları, faaliyetin fayda/maliyet potansiyeli veya faaliyetten yoksunluğun fayda/maliyet gücü bütün olarak Topluluğun ekonomik ve sosyal gelişimini ve bölgelerin dengeli kalkınmasını gözönünde tutmalıdır. Aynı ayrı yetki sahaları içinde, Topluluk ve üye devletler üçüncü devletlerle ve yetkili uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapar. Çevre politikasında kamuoyu baskısı kuruluşların temel çevresel amaçları ve işbirliğini kabul etmelerini sağlamıştır. Topluluk için işbirliği düzenlemeleri, Topluluk ve ilgili üçüncü taraflar arasında, müzakereleri ve kararlaştırılmaları Topluluğun uluslararası temsil ve antlaşmaları onaylama hükümlerine uygun olarak yapılan antlaşmalara konu olabilir. Bütün bunlar üye devletlerin uluslararası heyetlerle görüşmeler yapma ve uluslararası antlaşmalar akdetme yetkilerine zarar vermez. Ekonomik ve Sosyal Komitenin ve Bölgeler Komitesinin görüşünü aldıktan sonra Konsey, ortak karar alma usulü ile hareket ederek yukarıda değindiğimiz amaçlara ulaşmak için Topluluk tarafından hangi faaliyetin icra edileceğine karar verir. Karar alma usulü ve yasaların yakınlaştırılması ile ilgili kurallar saklı kalarak, Komisyonun teklifi üzerine Avrupa Parlamentosu, Ekonomik ve Sosyal Komite ve Bölgeler Komitesinin görüşlerini aldıktan sonra oybirliği ile hareket eden Konsey, öncelikle mali nitelikli hükümleri, kent ve ülkesel planlama ve boş, ıssız alanların yönetimi hariç arazi kullanımı ile ilgili önlemleri ve su kaynaklarının idaresi ve doğanın korunması ile genel tedbirleri, bir üye devletin farklı enerji kaynakları ve kendi enerji arzının genel yapısı arasındaki tercihini önemli ölçüde etkileyen ön-

lemleri kabul eder. Öteki alanlardaki genel eylem programları, Konsey tarafından kabul edilmiş olan varılması istenen hedeflerdeki öncelikleri gösterir. Konsey bu programların icrası için gerekli tedbirleri alır. Topluluk, yapısındaki bazı önlemler saklı kalarak, üye devletler çevre politikasını finanse eder ve yürütür. Kirletenin ödeme zorunluluğu ilkesi saklı kalarak eğer çevre politikasını esas alan bir önlem, bir üye devletin kamu yetkilileri için orantısız sayılan maliyetleri gerektiriyorsa, Konsey bu önlemi kabul eden işleminde, geçici uymama ve/veya Birleştirme Fonundan çevre ile ilgili projelere katılım çerçevesinde mali destek biçiminde uygun kurallar koyar. Alınan koruyucu tedbirler herhangi bir üye devleti çok daha sıkı koruyucu önlemleri almaktan ya da sürdürmekten alıkoynamaz. Bu tür önlemler Kurucu Antlaşma ile bağdaşır olmalı ve bunlardan Komisyon haberdar edilmelidir.

SONUÇ

II. Dünya Savaşı sonrasında evrende uluslararası ticaretin gelişmesi amaçlanırken ortak coğrafyada yaşayan ülkeler arasında da ekonomik entegrasyonlar yaşama geçirilmiştir. Böylece aynı bölgede yaşayan ülkeler arasında ticari ilişkiler bütünleştirilirken ölçek ekonomisinden yararlanarak makro parametrelerde olumlu değişimler yaratılıp toplumsal refah düzeyinin artırılması amaçlanmıştır. Bu anlayışın en başarılı örneği olan AB, AET aşamasında ve AT sürecinde Gümrük Birliği ilişkisi ile başlayarak ortak gümrük tarifesi uygulamalarına üretim faktörlerinin serbest dolaşımı bir başka deyişle ortak pazarla devam edip, 2011'li yıllarda da yakın işbirliği" ile para ve maliye politikalarını uyumlaştırarak makro ekonomik kararları ortaklaşa alıp ve uygulamak için hukuki çerçevesini sürekli geliştirmektedir. Topluluk ve Birlik ekonomisi, maliyesi ve hukuku karşılıklı etkileşim içinde dinamizm kazanarak daimi devinim içindedirler. Bu olguların birbirlerinden soyutlanarak irdelenmesinin görüş açısını daraltacağı inancını taşıdığımızdan çalışmamızda AT ve AB'nin ekonomik temellerinin mali ve hukuki yansımalarını birlikte ele alarak müzakereler için ışık tuttuk.

Ülkemizin 1959-1963 arasında katıldığı on müzakerenin sonunda Aralık 1963de aktedilen Ankara Antlaşması'yla AET ile başlayan 1971de imzalanan Katma Protokolla devam eden

1995de AB ile Gümrük Birliği kararı ve 1999da da Helsinki Zirvesi'nde belirlenen üye adaylığı çerçevesinde yeni bir boyut kazanan çabaların, belirlenen nihai hedef "üyelik" doğrultusunda düzenlenmesi için alınan ekonomik temelli önlemlerin mali ve hukuki yansımalarının ve karşılıklı etkileşimlerinin bütünüünün aktif bir politika oluşturması akılcılık gereğidir.

Dış ticaretin benzer talep yapıları dolayısıyla birbirleri ile özdeşleşebilen sosyo-ekonomik yapıdaki ülkeler arasında daha yoğun olacağı yalın gerçeğinden hareketle entegrasyon sürecinde Birlik ekonomisinin gücü karşısında izlediğimiz iktisat politikalarının hangi düzeyde olduğunu ödemeler bilançolarımız gösterir. Çift kayıtlı muhasebe sistemi esasına göre tutulan dış ödemeler bilançosunun açık vermesi ülkede izlenecek para, maliye ve dış ticaret politikalarında belirleyicidir ve yeniden biçimlendirilmesinde önem taşır.

Yaşadığımız tüm mali krizlerin kökeni günümüzde de devam eden sorun ödemeler bilançosunun öngörülenden fazla açık vermesidir. Ödemeler bilançosunu oluşturan kalemlerden cari işlemler yani mal ve hizmet ticaretimizin sürekli açık vermesi milli gelirimizi ve istihdam düzeyimizi kısaca makro değişkenleri olumsuz etkilemektedir. Ödemeler bilançosunun diğer kalemi olan sermaye hareketlerinin cari işlemler dengemizdeki açığı sermaye girişleri ile kapatma işlevi yani yabancı sermaye girişinin teşviki ve/veya dış kredi alınması, başarısız iktisat politikalarının kredibilitemizi düşürmesi giderek istikrarsızlık yaratması nedeniyle arzulanan yoğunluktan uzaktır.

Ödemeler bilançomuzun sürekli açık vermesinin temel nedeni yapısaldir. Bunun dışavurumu da 1974 yılından başlayarak 2011 yılına dek süregelen arz ve talep enfiasyonlarının birbirlerini uyarmasıdır. 1970'li yıllarda ülkemizde izlenen ithal ikamesine dayalı sanayi üretimi 1980'li yıllarda ihracata yönelik sanayileşme stratejisine dönüşerek maliyet açısından rekabet imkanı olan emek-yoğun üretim teknolojisine dayalı alanlarda ihracata yönelmiştir. 1970'li yıllarda yetişmiş işgücü azlığı, teknolojik bilgi yetersizliği, döviz kıtlığına bağlı ithal hammadde ya da aramalı eksikliği üretimimizi arttırmayı güçleştirirken 1980'erde izlenen iktisat politikalarının mali ve hukuki yansımalarının disipline edileceği alt yapının oluşturu-

rulmamış olması da yolsuzluk ekonomisinin 2001 yılına dek sürekli gündemimizi işgal etmesine sebebiyet vermiştir.

Halen ülkemizin AB ile ilişkilerinin temellendirildiği Gümrük Birliği gereği miktar kısıtlayıcı ya da eşetkili engellerin bertaraf edilmesi bir başka deyişle tarife dışı ithalat miktarını azaltan ithalat kotaları, ithalat yasakları, döviz denetimi gibi miktar kısıtlayıcı engeller ve ihracatın teşvikinin ya da sübvanses edilmesinin yasaklanması Türkiye için artık yetersiz kalmaktadır. Ortak Gümrük Tarifesi ile ulusal düzeyde tahsil edilen gümrük vergilerinin ulusal sanayiye dış rekabete karşı koruyan himaye etkisinden, kamu gelirlerini artırıcı gelir etkisinden, dışalımın kısılmasıyla ülkeden çıkan döviz miktarının azalmasını sağlayan tüketim etkisinden ve tüketiciden üreticiye gelir transferini yaratan bölüşüm etkisinden vazgeçilmesini içeren uygulamalarla jeopolitik, jeostratejik önemi tartışılmaz, bulunduğu bölgede 8i sınırdaş ceman 14 komşu ülkenin arasında en gelişmiş teknolojiyi kullanan, kaliteli insan kaynaklarını haiz demokrasi geleneği olan ve dünyanın hacim itibariyle 16. ekonomisine sahip Türkiye gibi bölge gücü 'middle power' bir ülke yetinemez ve yetinmemelidir.

Kopenhag kriterleri uyarınca işleyen bir piyasa ekonomisine sahip olarak ekonominin AB içindeki rekabet ve piyasa güçlerinin baskılarına dayanabilecek performans sergilemesi, ekonomik ve parasal birlik alanındaki kriterlerin yerine getirilmesi ve bütün bunların uzun vadede teminatı olan demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının ve azınlık haklarının korunmasının sağlanması gerekmektedir.

AB'ye üyelik sürecinde ekonomik, mali, siyasi ve hukuki alanlarda uyum çabalarının yanı sıra üyeliğimizi engellemek isteyen çevrelere karşı da aktif politika izlenmesi gerekir. Üyeliğimize karşı olan lobiler gerekçelerini şöyle sıralamaktadırlar; "2035 yılında 100 milyona varacak nüfus 21. yüzyıl sonunda Almanya ve Fransa'nın birlikte toplam nüfusunu aşacaktır. Türkiye'nin komşuları Suriye, İran, Irak, Yunanistan ile sorunları dolayısıyla Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının uygulanması güçleşecektir. Ayrıca Orta Asya'daki petrol ve doğalgaz kaynakları nedeniyle Çin'in batısındaki Simkiang bölgesine dek 5 Orta Asya Cumhuriyetiyle varolan dilbirliği nedeniyle

ortak hareket de gelecek de Rusya Federasyonu ile çatışma olasılığını artırmaktadır. Türkiye'nin Avrupa'yla kültürel farkları Rusya ve Ukrayna ile olandan çok daha derindir. Orta Asya'da etkin olmak isteyen, Rusya ve ABye karşı politikalarının varlığı nedeniyle ABD'nin büyük baskısı ve 1963 Ankara Antlaşması dolayısıyla Avrupa Konseyi'nce Helsinki'de tam üye adaylığı kararlaştırılan Türkiye'nin zorunlu koşulları yerine getirmesi beklenmemelidir. Ayrıca 37 yıl önceki genişleme programı 2000'li yıllarda farklı bir noktaya gelen ABni bağlamamalıdır. Bu itibarla Türkiye'ye üyelik değil de geniş çaplı bir ortaklık, işbirliği ve karşılıklı sınır özgürlüğü tanınmakla yetinilmelidir.¹

200 yıldan beri toplumsal yaşamın her alanında köklü değişiklikler geçiren ve geçirmeye devam eden ülkemiz ekonomik potansiyeli ve ekonomik gelişmenin teminatı olan çağdaş, laik ve demokratik yapısı itibariyle bir "middle power"dir. Yalnız üretim kapasitesinin artırılması sadece ekonomik göstergelerdeki değişimlerle sağlanamayacağından ve/veya devam ettirilemeyeceğinden şeffaflık, hesap verme, siyasi sorumluluk alınmadan siyasi yetki kullanılmasına izin vermeme kısaca hukukun üstünlüğünün mutlak şekilde sağlanması gerekir.

Egemenlik kavramının değiştiği 21. Yüzyılda globalleşme ile ulusal değerler yerlerini ulusal-üstü anlayışa bırakırken ulusal diye düşünülen alanlarda direnç gösterilse de ulusal-üstü tavrı almak zorunda kalınmaktadır. Zira sorun bütünleşen dünyanın bir parçası olup olmamakta düğümlenmektedir. Hedef istikrarlı büyüyen ve adil bölüşebilen ekonomisi ile bölgede "middle-power" olan ve dünyada saygınlığını daha da artırmış bir ülke olmaktır.

AB'nin dışında kalmanın maliyeti, tam üye olmak için yapılması gerekenlerin maliyetinden daha fazladır. Bu itibarla AB'ye tam üye olmanın fayda/maliyet analizinde faydanın maliyete üstünlüğü tartışılmaz.

Bu itibarla müzakere sürecinin kararlı siyasi irade tarafından sevk ve idare edilmesi akılcılığın gereğidir.

1 Schmidt Helmut-Avrupa'nın Kendini Idamesi 21 Yüzyıl için Perspektifler, 2000.

Prof. Dr. Dr. Selçuk DEMİRBULAK

Hukukçu – Ekonomist

Saint Joseph Fransız Lisesi'nden mezun olduktan sonra I. Lisans Eğitimi A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde, I. Doktorasını İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Maliyesi Anabilim Dalında'nda tamamladı. II. Lisans Eğitimi B.Ü. Hukuk Fakültesi'nde yaptıktan sonra II. Doktorasını da İstanbul Üniversitesi'nde Avrupa Birliği Anabilim Dalı'nda gerçekleştirdi. Yurtdışında ise, Fransa'da Strasbourg Üniversitesi Hukuk, Siyaset ve Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisansını tamamladıktan sonra İtalya'da Trieste Üniversitesi'nde bilimsel araştırmalar yaptı.

Girdiği Kamu Personeli Dil Sınavları sonucunda Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve İtalyanca dillerinde başarılı oldu.

Küçük Esnaf ve Sanatkârın Vergilendirilmesi, XXI Yüzyıl Eşiği'nde Türkiye'de Medya Ekonomisi (Basın-TV-Radyo), Avrupa Topluluğu ve Avrupa Birliği'nin Ekonomik Temellerinin Mali-Hukuki Yansımaları ve Türkiye, Avrupa Birliği Hukuku'nda Temel Özgürlükler-İç Pazar'da Serbest Dolaşım ve Ortaklık Hukuku'ndan Doğan Haklarımız, Avrupa Birliği Hukuku ve Haklarımız adlı kitaplarının yanısıra birçok bilimsel makalesi de bulunmaktadır.

T.C. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Doçent ve Profesör olarak çalıştı. Üniversite Senatosu'nda ve Yönetim Kurulu'nda emekli olduğu Ağustos 2009 tarihine kadar görev yaptı.

Ülkemizdeki avukatların %35'ini kapsayan İstanbul Barosu'nda seçimle geldiği Baro Başkan Vekilliği görevini Kasım 2010 tarihine kadar ifa etti.

Sanat Tarihçisi Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Demirbulak ile evli ve bir çocuklu olan Prof. Dr. Dr. Demirbulak halen serbest avukat olarak çalışmaktadır.

9 786055614812